دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی
ئاراس

زنجیرەی ڕۆشنبیری

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکەت شێخ یەزدین
سەرنووسەر: بەدران ئەحمەد حەبیب
* * *

کتێب: بەرصیصێ عابید
دانانی: فەقێ تەیران
بڵاو کردنەوەی: عبدالرقیب یوسف
بڵاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ٦٣
بەرگ: شکار شێخ عەفان نەقشبەندی
نووسینەکانی بەرگ: خۆشنووس محەمەد زادە
پیت لێدان: ئەمیر داود
هەڵەبژێری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
چاپی یەکەم - چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە
هەولێر- ٢٠٠١
لە کتێبخانەی بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ڕۆشنبیری و هونەر
ژمارە (٢١٨)ی ساڵی ٢٠٠١ی دراوەتێ
* * *

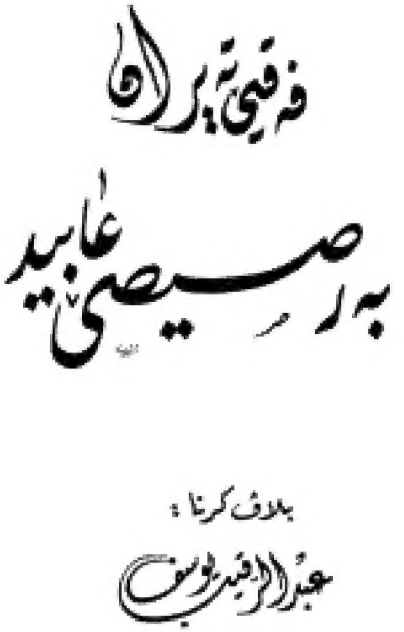

پێشەکی

کتێبا (بەرصیصێ عابد) کتێبەکا بهادارا شاعیری مەزن فەقیێ تەیرانە وەک کتێبا شێخی صەنعانی و خانێ دم دم لێ وەکو وان ب ناڤ و بانگ نەبویە و من گوھ ل ناڤێ ڤێ کتێبێ نەبیو پێش کو ئەڤ دەنکە (نوسخە) بکەڤێتە دەستێ من د ھەیڤا تەموزا (١٩٧٧)دا کو برای ھێژا مەلا خەلەفێ بافەیی پێکو نھو شەھسواری کەلەپورا کوردیە د کوردستانا باکوردا ئەڤ دەنکە دا یە من دوێ گەڕانا منا کەلەپوری و شوێنەواری د ولایەتا ماردین و سێرت (سعرد) و دیار بەکر و بدلیس و موش و وانێ دا ژ کوردستانا باکور. ئەڤ دەنکە د سالا (١٩٦٩)دا ھاتیە نقیساندن ژ ئالیێ (محمد علی کەفشنی) ڤە ھەر دوێ گەڕانێ دا ل گوندێ (خرابێ شەرەف) یاکو دکەڤێ روژ ئاڤایا باژارێ (ھەزەخ)ێ ژ ولایەتا مێردینێ ابراھیم و طاھر ژ کورێن رەحمەتی (مەلا محمد نجیم)ێ بافەیی د کتێبەکی تورکی دا ناڤێ کتێبا بەرصیصی عابد پێشانی من دان پێشیا کتێبێ کەتبو و ناڤێ دانەر (مؤلف)ی نەمابو گوتن ئەڤ کتێبا ھە یا (مینورسکی)یە و ھاتیە وەرگەڕاندن بو سەر ئەزمانێ تورکی و یان گوتن دانەرێ وێ ناڤێ ڤێ کتێبا فەقیێ تەیران ژ کتێبەکا مینورسکی وەرگرتیە ژ ڤێ پێڤە من ناڤی ڤێ کتێبێ د توژێدەراندا نەدیتیە.

د وێ گەڕانا بەرفرەھ دا من گەلەک پرسا کتێبا بەرصیصێ عابد کر لێ کەس نەگوت دەنکەک ل جھەکێ ھەیە. پاش کو ئەز زڤڕیم ژی من نامە نڤیسین بو ڤێ ئالیی و وی ئالیی د نێڤ و ژ دەرڤەیا وەلاتی دا لێ دیسان مە تو سالوخێن دەنکەکی دیتر نەزانی لەورا من چاپکرنا ڤێ کتێبێ پاش ئێخست چکو من دڤیا ھندەک دەنکێن دیتر ب دەستێ خوە بێخم و ھەمیان بەرامبەر ھەڤ بکەم د تویژاندن (تحقیق) و بلاڤ کرنا ڤێ کتێبا دەستنڤیس دا. لێ د روژنامە (ھاوکاری) ژمارا (٤٤٣) و د روژا ١٩٧٨/١٠/٢ دا بو جارا ئێکێ من ب کورتی بەحسا ڤێ کتێبێ کر و چەند مالکەیەک من ژێ بلاڤ کر پاشی رەحمەتی صادق بھاءالدین د کتێبا خوە دا (ھوزانڤانیت کورد) روپەرا ٢١٦ دا یاکو د سالا ١٩٨٠ دا بلاڤ کری - ھندەک ژ وێ گوتارا مە وەرگرتیە لێ گوتیە

ناڤێ «بەرسیسایێ» د ھندەک ژیدەرێن کوردیدا ھاتیە نەمازە جەلادەت بەدرخانی د گوتارا (کلاسیکێن مە) د (ھاوار) ھژمارا (٣٣) د سالا ١٩٤١ دا.

د گوڤارا (نوسەری کورد) خولی دووەم ژمارە (٢) سالّی ١٩٧٩ من گوتارەکی باش د بارا ڤێ کتێبێ دا بلاڤ کر لێ مە ھندەک خەلەتی کرن کو مە گوت (سیسەبان) ژی یا فەقیێ تەیرانە د چاخەک دا کو ناڤێ (خالدێ زیباری)د دوێماھیا وێ دا ھەیە ھەروسا کو مە گوتبو (ھەسپی رەش) ژی یا تەیرانە.

پاش بلاڤ کرنا وان دوو گوتاران برایێ بەرێز کاک محسن ئاوارە ژ من خوەست بە فوتوکوپی دەنکەک یا ڤێ دەستنڤیسێ بدەمێ ھەتا ھەلبەستەکی د بارا بەرصیصێ عابیدا بھونێ ئیتر دەنکەکم دایە پیێ و ئەو ژی ھەلبەستەک چێکر و بلاڤ کر.

وھاتیێە زانین کو ئەڤ دەستنڤیسە نایاب و بھادارە.

بابەتا گوتنە ئەو دەنکا محمد علی کەفشنی دەنکا خوە ل بەر نڤیسیی بەحس نەکریە مێژوویا نڤیسینا وێ ھەبویە یان نە من ژ مەلا خەلەف خوەست ل وێ دنکێ بگەڕێ و لێ گەڕا لێ تشتەک ژێ نەزانی.

د دوێماھییێ دا گەلەک سوپاسا محمد علی دکەم ھەکە زێندوبێ و گەلەک رەحمەتێ بو وی دخازم ھەکە چوبێ بەر رەحمەتێ.

عبدالرقیب یوسف

١٩٨٧/١١/١٧

د باڕا فەقێ تەیران دا

ناڤێ فەقیێ تەیران (محمد)ە خەڵکێ (مکنسی)یە هەر وەکو بخو نسبەتا «مکسی» ژ بو خوە نڤیسی‌یە د ڤان هەردو کتێبێن خوەدا بەرصیصێ عابد و وشێخێ صنعانی. باژاری مکسێ ژی د کەڤێ جهەکی پڕ شاخ و چیا د باشورا بەحرا وانێ (گۆلا وانێ)دا و نهو مەلبەندی یەکێکە ژ ناحییێن قەزا (خەسخیرێ - بەرواری) ژ ولایەتا سێرت (سعرد)ێ ژ کوردستانا باکور و هەندێ جار ژی ل سەر ولایەتا (وان)ێ یە.

تەیران دنیڤ بەینا سەدی شازدەھ و حەڤدەھێ دا ژیاوە و د سالا ١٠٤١ کوچی (١٦٣٢/١٦٣١ز)دا زێندو بویە چکو ئەڤ مێژوویە یانی ئەڤ تاریخا هە د دوێما هیکا قەسیدا خوە (دلو رابە دلو رابە)دا ئێنایە و مێژوویا وەفات کرنا وی هەتا نهو نەهاتی‌یە زانین.

ژ بەر وێ کو خەڵکێ مکسێ بویە پێ دچێ ل (مەدرەسا میر حسن وەلی) خوەندبێ یاکو دکەڤێ ناڤراستا باژاری مکسێ دا یاکو د سەدێ شازدەھێ دا میر حسنێ میرێ مکسێ ئاڤا کری یێکو بەحسا وی د شەرەفنامێ دا هاتی‌یە (د بەحسا میرنشینیا مکسێ دا) ئەڤ مەدرەسا هە یەکێکە ژ مەدرەسێن ب ناڤ وبانگ و (بدیع الزمان سعیدێ نورسی) ژی تێدا خوەندی‌یە و زانایێن مەزن ژ جهێ مکسێ رابونە وەک علی تەرەماخی

فەقێ تەیران ل جزیرێ

د سالا (١٠٣١ کوچی = ١٦٢١ زایینی)دا فەقی و مەلایێ جزیری (مەلا احمدێ جزیری) پێک ڤە شعرەک دانینە و پێک ڤە ئاخافتنەکی شعری (محاورە شعریە) وهەردو وێ چاخی ل نک هەڤ بونە ل باژارێ جزیرێ (جزیرا بوتان) یانی نەکو هەردو ژهەڤ دور بونە و ژ دورڤە هەر یەک قەسیدا خوە ژ بو یێ دیتر شاندی‌یە.

وباشێ هەردو وان یان یەک ژ وان و یان خەلکێن دیتر هەردو شعر تێکەل

هەڤ کرنە چکو هەر یەک ژ فەقی و مەلا پەیڤەک ژ کەرتک یان ژ دوێماهیا کەرتکا یێ دیتر د ئەولێ کەرتکا خوەیا پاش وێ کەرتکێ دو جار یانی (اعادە)کریە و گەلەک ژ کەرتکێن هەردوان وهانە. مەعلومە ژی فەقی د پێشدا دەست پێ کری‌یە و ئەگەر ل نک مەلایی نەبیا چەوا پەیڤەک ژ کەرتکێن مەلایی دو جار دکر فەقی وێ میژوویا مە گوتی وها دڤێ کەرتکا قەسیدا خوە دا ئینایە:

بریندارێ عشقێ مە دورم ژ سها بهان
دزانم مەددداحێ کێمە د هەزار و یەک و سهان
ثەنا خاهێ (مەلێ) مە ل هەمو ئەرض و جهان

***

مە ئەڤ قەسیدا پێکڤەیا فەقە و مەلا بلاڤ کری‌یە د (دیوانا کرمانجی روپەرا ٣٠-٤٢)دا سالا ١٩٧١ دا.

ئیدی نە دورە هەکە فەقی ل جزیرێ خوەندبێ و هەکە دوێ سالێ دا ل بەر خوەندنێ ژی بێ دبێ وی چاخی موستەعیدەکی باش بوبێ یان ب سەردان چوبێ، و دڤێ بزانین ژی کو سالا پێشیا وێ کتێبا خوە یا کوردی و ب شعر (شێخی صنعانی) دانی بو. ژ بەر ڤی‌یەکێ هزرا من زیدەتر بو وێ یەکێ دچێ کو فەقی وێ چاخێ نە ل بەر خوەندنێ بویە وەکو یانی خوەندن تمام کری بو ویان ژی دەڤ ژێ بەردابو بێ وەکو ئیجازە وەرگرتبێ. ئەوا بابەتا گوتنە دو جار ناڤی (جزیرێ) دڤێ قەسیدێ دا هاتی‌یە لێ نابێ بەلگە (دلیل) کو ئەو چاخە فەقی ل وێدێ بێ بەلکو ئەو تەخلیتا هوناندنا قەسیدێ یا مە گوتی دبیێ بەلگە بو ڤێ یەکێ.

فەقێ تەیران وفنک

فنک نهو گوندەکی بچوکە خەلکێ وێ ل باتێ خانی د شکەفتاندا دژین چونکە گەلەک شکەفتێن کەڤن لێ هەنە. دکەڤێ سەر تەنشتا روژهەلاتا دجلە د باکورا باژارێ جزیرێ کەلها وێ گەلەک قاهیم بویە لێ دچاخەکی کەڤن دا باژار بوە وسور هاوێ بەر فرەھ بویە و نهوژی هندەک پارچێن وێ بە بلندیا چەند مەترەکی مانە دەحلا فنک ب ناڤ و بانگە ناڤێ (پنیاکا) د نێڤ باژارێن

مەدرەسا فەقیێ تەیران لە فنک

چاخێ میرنشینا (بەژنوی) یاکو دپێشیا د سەدێ دەهێ زایینی دا و د چاخێ دەولەتا دوستکیا کوردی دا ب هێز بو لێ د سەدی شازدەهێ زایینی دا میرێن جزیرێ میریتا هی ژوان ستاندن نەدورە ئەو قەبرێن نڤیساندن و رسمێن خەنجەران ل سەر کێلێن وان هەیی دڤێ مەدرەسێ دا هندەکی ژ تاریخا مەدرسا فەقهێ تەیران روهن بکەن و نەدورە کێلێن میرێن بەژنویان بن ئیدی دبێ فەقی لڤێ مەدرەسێ دا خوەندەبێ یان مابێ.

خلوەتا فەقهێ تەیران

ل فنکێ «خلوەتا فەقهێ طەیران»ژی هەیە خەلکێ فنک ژ من را گوتن فەقی دوێ خلوەتێ دا طاعەتێ خودێ کریە یاکو دبەرەکی مەزندایە ل (بێرما فتاح بەگێ)دا لێ ژ بەریا مدەهەکی لەهیەکی مەزن رابو ئەو بەرە قولبانده سەر رویێ وی و دەڤێ خلوەتێ کەتیە سەر عەردێ. من ئەڤ خلوەتە نەدیت چکو ئێڤاریا روژا سێزدەهێ بو من گوتن لێ من گوڕ و خلوەتا (شێخ مەمۆ)دیت د باکورا گوندێ فنکێ دا یا کو نهو کێم تره ژ بیست مالانە و هەمی ژی دشکەفتاندانە

(کاردوخیان)دا هاتیە ژ ولاتێ (کوردوئین) د سالا (٤٠١) پێش زایین ژ ئالیێ (کزینیفون)ڤە. دچاخێ دەولەتا (ئەشکانی)دا کو کوردستان د ژێر حوکمێ وێدا بو د (١٢٧پ.زا -٢٢٧پا.زا) فنک مەلبەندێ بوتان بو چونکە ل سێ جهان پەیکەر ل سەر کەڤرێن وێ کۆلێنە. پاش ئیسلام دەورێ هەشت سەد سالان جهێ میرنشینیا بوتان بو و میرێن (بەژنوی)کو ب عەرەبی (بشنوی) هاتیە ژ (مهران)یان حوکوم لە بوتان دکرن پاشێ بنەمالا (ئازیزان) ل جزیرێ حوکوم ژ بەژنویان ستاند.

فەقیێ تەیران مدەهەکی ل فنکێ مایە و هەتا نهو ئەڤ ئاخافتنە د نێڤ خەلکێ وێ و مەلایێن بوتاندا بلاڤە و من دوو مەدرەسێن کەڤن د روژا سیزدەیێ تەموزا (١٩٧٧) دا ل فنکێ دیت کو یەک ژ وان بناڤێ ویڤەیە و مەلا خەلەفێ بافەیی و سەیدا مەلا عبدالرحمنێ خەندەکی و مەلا أحمدێ برایێ من دگەل من بون لەو سەفەرەی فنک دا.

مەدرەسا فەقیێ تەیران

رەحمەتی سوفی عەبدالرحمنی کورد پەروەرێ کەرەشی (کەرەشاژی هەر ژ فنکێیە) و هندەک ژ خەلکێ فنک ئەم برین سەر ئاساریێ مەدرەسەیەکی کەڤن و گوتن ئەڤا هە ب ناڤێ «مەدرەسا فەقهێ تەیران» ڤەیە و ل ڤێدێ مایە کو ئەڤە وێنا وییە (وێنە)

ئاساریێ مەدرەسێ یەکسەر دکەڤێ ژێر چیایێ کەلها فنک و ل نک دیواری ژ وژ ئاڤا ژ سورها فرەە و ل هنداڤا روبارێ دجلە و دنیڤ بەینا هەردواندا دەحلک (باغ و بوستان) هەنە کو دجهێ خانییێن باژارێ کەڤن دا هاتنە درست کرن. درێژاهیا مەدرەسێ (٤٧م و ٦٠ سم)، پەحناهیاوێ ٢٤م و ستوریا دیواریێ وێ (١,٥٠م) ژ کەڤرێ رەش و سپی و کلسێ هاتیە ئاڤاکرن و دەرگەهێ وییا بچوک د دیواریێ نک سورهێ ڤە مایە لێ دەرگەهێ وێ یا مەزن کو نە دورە ل روژهلات پێ نەمایە و هودەیەکی ب گومبەت د کوژیێ باکور دا مایە.

ئەڤ مەدرەساهە گەلەک کەڤنترە ژ چاخێ فەقیێ تەیران و ب هزرا من دگەهێ

ئەڤ خلوەتە شکەفتەکی بچوکا دو دەریە ابن الأثیر گوتیە شێخ مەمۆ (شێخ محمد ممک البشنوی) د سالا (٤٠٠ ک = ١٠٠٩)زایین دا مریە.

تەماشە بەرگی ١ روپەر ١٢٧ بکە ژ اللباب فی تحریر الأنساب پەیڤا «البنشوي». مایینا ناڤێ زیارەتا شێخ مەمۆ و گورا شێخ مەمۆ و خلوەتا شێخ مەمۆ هەزار و هەشت سال ژ بەریا نهو ل نک خەلکێ فنک دبن پشت راست بون ژبو مروڤ کو بێرپێ ئاخافتنێن خەلکێ وێ دبارا فەقهێ طەیران و مەدرەسە و خلوەتا وی ژی راستە و هەروسا «طاوکا فەقهێ طەیران» ژی هەیە یاکو دارەکا طاوکا مەزنە د ژێر مەدرەسێ و ل سەر دەڤێ ریێا گشتی نیزیک قەراغێ دجلە. مەلا و فەقە دبێژن فەقهێ طەیران دژێر ڤێ طاوکێ دا نڤیسین کریە و هەرچی فەقیێ د ژێر وێدا مەشقێ بکە خەتێ وی سپەحی دبێ.

من ژ سەیدایێ خوە رەحمەتی (سەید علی)ێ فندکی بهیستیە یێکو ژ مەزنترین مەلا و زانایێن جزیر و بوتان بو و خودانێ دیوانەکا شعرێ و چەند تەئلیفەکیە دگوت فەقهێ طەیران ل (فنک)ێ کتێبا خوە (قەولێ خانێ دمدم) دانیە پاش کو خانێ دمدم د خەونا خوە دا دیتیە و ژێرا گوتیە مەژی خزمەتا ئیسلامەتیێ کریە (یانی شەڕی شیعان)کریە و تشتەکی ل سەرمە بنڤیسە ئەوجا فەقی خانی دمدمی دانیە د بارا پەهلەوانیا خان و لەشکەرێ وی و شەڕی وایێ گران یێکو دگوهێ فەقی و کوردواندا دزنگی .شک نینە کو سەید علی ێ فندکی ئەڤ ئاخافتنە ژ مەلا و زانایێن بەراهیا خوە بهیستیە.

هەروسا دنێڤ مەلا و فەقیێن بوتاندا بلاڤە کو فەقیێ تەیران ل فنکێ ل سەر تەنیشتا دجلە شعرا خوەیا ب ناڤ و بانگ (ئەی ئاڤ و ئاڤ) گوتیە و محمد علی کەفشنی ژی نڤیسارێ بەرصیصێ عابد ل سەر ڤێ شعرێ نڤیسیە:

«قصیدا فقهی طیران دگل شطی بوتان خودی ژ وی راضی بی» لێ خەلکێ مکسێ دبێژن فەقی ئەڤ شعراهە ل سەر روبارێ مکسێ گوتیە ل وی جهێ کو ناڤێ وی «گەڕا فەقهێ طەیران»ە چاخێ میری مکسێ ژێ عاجز بویە و ژ مکسێ دەرکریە و بەرێ خوە دایە جهێ (هیزانی)و دبێژن ئاڤ وی چاخی رابیو فەقە نەدکاری دەرباز ببێ وەختێ ل گەل ئاڤێ خەبەر دا. ئاڤ راوەستا و ل سەرا دەرباز بو.

مە د(دیوانا کرمانجی (١٢٤-١٢٥) نڤیسیە کو فەقی ل فنکێ بویە چاخێ ژنەکی رندو بەدەو ژگوندێ (خەندەکێ)یا بەرامبەر فنکێ بو دیتنا وی لێ وەختێ فەقە بجل و بەرگەکی کەڤنڤە دیتیە ل بەرچەهڤێ کەتیە و گالتە پێ کریە ئیدی فەقە ژی ب شعرەکی ئاڤیتیە وێ کو پێشاوێ وێ ئەڤیە «ئەرێ شوخێ ئەرێ شەنگێ» ئەڤ ئاخافتنە ل بوتان و جزیری دا هەبویە.

بارا فەقیێ تەیران و فنک مە گوتارەک بلاڤ کریە د گوڤارا روشنبیری نوێ ئێژمارا (٨٢ سالا ١٩٨٠)دا.

فەقیێ تەیران ژ گوندێ (وەرە زوز) یاکو نە گەلەک دورە ژ باژارێ مکسێ ژن هێنایە و گورا وی ژی ل وێدێ یە. لێ گورەکی دیتر ب ناڤێ گورا فەقیێ تەیران ڤە هەیە ل گوندێ (شاندیس)ێ ل جهێ هیزانێ چکۆ ل شاندیسێ چویە بەر رەحمەتێ هەر وەکو مەلا خەلەفێ بافەیی دکاغەزا خودا بو من نڤیسیە ل (١٩٧٩/٧/٢١)دا و ئەڤژی ژ مەلا صالحێ مفتیی قەزا خەسخێری ژولایەتا سێرتێ (سعرد) بهیستیە یانی مەسەلا فەقی و شاندیسێ و دبێژێ مەلا صالح مرۆڤەکی هێژا و زانایە و هەروها مەلا صالح گوتیە فەقی ب ئەصل خەلکی گوندێ (وەرە زوزە). مەلا خەلەفێ ژێهاتی ژی ل سەر داخازیا من ژ جزیرێ بەرێ خوە دا بو گوندێ (بێداریێ) یاکو دکەڤێ سەر تخوبێ مکسێ هەتا ئەو نوسخا قەولێ ئاغاووک ێ بێداری یاکو من بو وی گوتبو ل بێداری هەیە بدەست بێخێ یان نوسخەیەکی ل سەر بگرێ لێ مخابن ژ بەرتایێ نەکاری بو ژ خەسخیرێ بگەهی بێداریێ د وان چیا و ریێن پیادەیێن نەخوەشدا و زڤری بو. دبارا هەبینا دو قەبران بو فەقی تەیران نەتشتەکی دورە چکو گەلەک قەنجێن خودێ دو قەبر یان زیدەتر ب ناڤێ وانڤە هەنە هەریەک د جهەکێ دا وەک بابا طاهرێ هەمەدانی کو گومبەتەک یا وی ل سەر وی گری شوێنواری ێ کەڤتی تەنیشتا باکورا روژئاڤایا باژارێ (هەمەدان)ە و گومبەتەکی دیترا وی ل باژارێ (مەندەلی) هەیە ل نێڤ باغان ل محەلا (قەلەم خاج). (کاکائی)یێن مەندەلێ دبێژن بابا طاهر ژ کوردێن کاکائی بویە و گومبەتا وی گەلەک ل نک وان پیروزە زیدەتر ژ کوردێن دیتر و من وێنا گومبەتا وی گرتیە. هەڤالێ من مەلا سعیدی مکسی دبێژێ من هندە کەس ژ زوریەتا فەقێ تەیران ل (شاندیس)ێ دیتە و دبێژن ئەم ژ زوریەتا

وینه. د رۆژا (۱۹۷۷/۸/۱۰) کو ئەز چوم بو گوندێ هیزانێ کو دپێشدا باژارەکی کەڤن بویە هندەک ژ (سورھ)و کەلھاوێ مانە و ئەز چوم سەر قەبرا (سینەمێ) و من وێنا قەبرا وێ گرت و حیکایەتا وێ ژ خەلکێن هیزانی وەرگرت بو من گوتن سینەم دەزگیرانا فەقێ تەیران بو...

فەقێ تەیران و
هێشەت و دڤێنا بەرصیصێ عابد

فەقێ تەیران د نێڤ خەلکی کوردستانا باکوردا ل مەلاێ جزیری و ئحمدی خانی ژی ب ناڤو بانگترە ناڤوبانگی جزیریو خانی دنێڤ خەلکی نەخوندەڤاندا نەخاسما دیندارانوەک ناڤوبانگی تەیران بلاڤ نینە خەلک وەک جیە و مەقامەکی پیرۆز دانە تەیران ژ بەر ڤێ یەکێ بەحس و حیکایەتێن وی دناڤ واندا بلاڤن و ئەو جهێن تەیران چوبێ وان ژبیرا خەلکێ نەچویە نەخاسما مەلا و فەقیان یەک ژ وان جهان هێشەتە یانی گوندی (هێشەتا بەرێ سپی) لە بناری باکور ژ کێلکا سانوهێ و ل باکورا روژهەلاتا (خەسخیر) لەسەر کەنارێ باشوریێ روبارێ ئاڤا شاخا هەکاریا یا کو ل نک هێشەتێ و گەل روبارێ ماسی ڕو دبن یەک و لە باشوری کەلھا ئەرمشاتێ و د روژ ئاڤاێ (کور قەندیل) چیاێ بناڤو بانگ یا نهۆژی چەپەرا مەحمەد بەگی میرێ بوتان تێدا مەعلومە و دنێڤ بەینا هێشەت و کەلھا هەروەخ (هەورەخ) دەورێ سێ سەعەت رێ یە مەلا ئحمدێ براێ من کو گەلەک شەهرزاێ ڤێ ناڤچیە دبێژی ناڤێ راست (هێشەتا برا سپی) نە و دبێژێ (براسپی) عەشیرەتەک بویە و کەلھا ئەرمشات و د دەستێ واندا بویە ژ بوتان و نهۆ هندەک ژ برا سپیان ل هێشەتێ نە وەک ژ بو ڤی مەوزوعێ مە چویە وێدێ و ژ خەلکێ پرسیە. ئەڤە جودایە ژ (هێشەتا هەتوس) یا کو باژارەکی کەڤن بویە (کەل ھ)و سورھا وێ ھەیە و دکەڤێ باشوری خەسخێرێ و دەشتەکی بچوک لەبەرسنگێ وێیە.

مەلا خەلەفێ نەمر کو د ئەیلولا (۱۹۸۳) ژ جزیرا بوتان. و ل سەر داخازیا من چو بو ناڤچا (ئەروھ)و بەرواریان (خەسخیر) کو دو قەزایێن ولایەتا سێرتێ (سعرد)نە و ژ بوتانن ھەتا سەر ھاتیا (ھەسام ئاغا و لەعلیخانێ) ژ جهێ

ئەسلیێ وان وەرگرێ و قەبرا وان ببینێ و قەبرا لەعلیخانێ دنێڤ گومبەتەکی ھەرڤیی دا ژی دیت دنێڤ قەبرستا گوندێ (ئەروھا کەڤن) د باکورا باژارێ دھێ دا دوێ سەفەرا پڕ خێرو بێردا بھیست کو (فەھێ طەیران) ل ھێشەتێ مایە و ھەروھا برایێ ھێژا مەلا موسیێ مکسی (موسا حامد عاشور)ژی بو من ئەڤە گوتیە. رەحمەتی صادق بھاءالدین ژی د کتێبا (ھوزانڤانێت کورد)دا گوتیە: ژ فەقیێ تەیرانرا دبێژن «فەقیێ ھێشەتی». فەقی ژی د ھەلبەستەک یا خودا دبێژی:

(ئیرو وەرن لازم وەرن جیران و خەلکێ ھێشەتێ)

بەرەئیا من تەیران (بەرصیصێ عابد) ل ھێشتەتێ ھونادیە چکو د کەڕتکا (۱۱٤)دا دبیژی:

«یارو رەفیقێ ھێشەتێ»

ئەڤاھە دوو مەخسەدان دبەخشێ یا ئێکێ ئەوەیە کو د گەل خەلکێ ھێشەتێ تاحنیڤێ (خطابێ د کە)و مەخسەدا وێ خەلکێ ھێشەتێ یە وەک وێ ھەلبەستا پێشیێ.

یا دووێ ئەوەیە کو مەخسەد یارو رەفیقێ کچا میریە و مەخسەد ب (ھێشەتێ) مەعنا ئەزمانی (لغوی)یا ھێشەتێیە کو ئاڤاھیا بوشە. دڤێ چاخی دا پەیڤا (ھێشەت) دبێتە تەوریە (توریە) تورییە د علمێ (بلاغە) ئەوەیە کو پەیڤە دپال مەعنە و مەخسەدا حەقیقی خوەدا مەعنەو مەخسەدەکی دیتر ژی بدە و یێ ئیشارەت بو مەعنە و مەخسەدەکی دیتر وەک ل ڤێدێدا کو بگوڕا مەعنا دوێ تەیران ئیشارەتی گوندێ ھیشەتێ ژی دکە.

ھەروسا کو تەیران د کتێبا خوە (شێخی صنعانی)دا پەیڤا ھیشەتێ ئێنایە ب رەئیا من ئەوژی (تەوریە)یە بو گوندی ھێشەتێ وب دور نزانم ھەکە تەیران شێخی سنعانی ژی ل وێدێ ھوناندبێ د سالا (۱۰۳۰ک)دا (= ۱٦۲۰-۱٦۲۱زا) و سالا پاشتر چوبێ باژارێ جزیرێ.

بابەتا گوتنە د گەلیێ (کار کار)ێ دا ژ ناڤچا مکسێ و نهۆ ل ناحیا (رەشادی)ێ یە یانی ناحیا (کارچکان) گوندەکی دیترژی ب ناڤێ (ھێشەت) ڤە ھەیە و ھێشەت ناڤێ تاخا روژھلات ژی بو ژ باژارێ مکسێ. وابزانم لە قەزا

ئامێدیێ ژێ گوندەک بڤی ڤە هەیە لێ مەخسەدا تەیران (هێشەتا بەرێ سپی)یە یا کونا ڤێ وێ و دەشتا هوڤێ د سترانا (هەسام ئاغا و لەعلیخان)دا ژی تێێە و ب گورا روایەتەک ژ سەرهاتیا وان - کورەنگە لاوازێ - لەعلیخان خەلکێ ڤێ هێشەتیێە.

تەیران د چەندین بەرهەمێن خوە دا پەیڤا (هێشەتێ)ێ ئێنایە کو ل نک شاعیرەکی دیتر ڤێ یەکێ نابینین، بوچی هندە مە ژ ڤێ پەیڤێ ڤی ناڤی دکە گەلۆ خەلکێ تاخا هێشەتا مکسێ بویە یان هێشەتا بەرێ سپی گەلەک ب وی خوەش بویە دگەل وێ روداوا تەحل یاکو ل تەیران کەلەک تەحل بویە کو مروۆەکی گەلەک ل نک عەزیزو خۆشەویست ل هێشەتێ مریە و ئەو شیعرا(ئیرو وەرن لازم وەرن جیران و خەلکێ هێشەتێ) دشینا وێدا یان ویدا گوتیە.

ژیانا فەقیێ تەیران پیویستی ب گەڕانەکی بەرفرەھ و هوێر هەیە د بوتان ژوری ومکس و هیزاندا. مەلا خەلەفێ چەلەنک لەسەر داخازیا من سەفەری کر بچێ بو گوندێ (بێداریێ) گوندی شاعیر (ئاغاووکێ بێداری) دنێڤ بەینا مکس و خەسخێر دا هەتا نوسخا دیوانا وی ل نک ئەڤیێن وی بدەست بێخێ و گەلەک زانیاری دبارا وی و تەیران ژی ژ خەلکێ وەرگرێ لێ مخابن کو ئەو چاخە بهارەکی زو و سار بو و دڤیا گەلەکی ب پێ ژی بچێ لە خەسخێرێ نەخوەش کەت و زڤڕی بو و شەش روژان لە نەخوشخانا (سێرتی) مابو لێ هەر دوێ نەخوەشییدا ژێ لە سێرتی تەعقیبی تەئلیفاتێن مەلا خەلیلی سیرتیی مەزن کر بو و بو من نڤیسی کو قاموسەکی کوردیی دا نیە و نوسخا وێ ل نک ئەڤیێن وی هەیە. جا هە کە ئەڤ قاموسەنە (القاموس الثانی)ێ کو مەلا خلیل (نحو و صرف و معانی)دا دانییە.

تەیران دنێڤ بەینا میرێ جزیرێ و میرێ میکسێ دا

وەک د (دیوانا کرمانجی دا ۱۲۸) مە نڤیسی و پاش وێ ژی دیسان مەبهیستی میرێ جزیرێ (میرێ بوتان) گەلەک حەژ فەقیێ تەیران کریە و قەدرێ وی گرتیە کوچویە جزیرێ جارەک یان چەندین جار.

رەحمەتی سەیدا صادق بهاءالدین د کتێبا خوە دا (هوزانڤانیێت کورد (۱۸۰-۱۸۸) سێ چێروک دبارا فەقیێ تەیران و میرێ جزیرێ دا ئینایە و ژوان تێ یە زانین کو میر حەژ فەقی کریە یەک ژ وان سیێان جەلادەت بەدرخان د هاوار هژمارا ۳۳ سالا ۱۹٤۱ دا بلاڤ کریە و ژ شێخ عبدالرحمن ی گارسی وەرگرتیە یانی (شێخ عبدالرحمن ی مەدرەسێ)ێ بوتانی کادرێ زانا و دلێرێ حزبا خویبونێ ییکو ژ شامێ دگەل فەقێ خوە فەقێ مصطفی ی شرنەخی حزبێ هنار دی نک شێخ محمود ل هەورامان و ییکو ب دەستێ جاسوسێ تورکان (نەجموێ سێرتی) شەهید بوی لە زوزانێ (کانی کلێ) لە باشورێ روژئاڤایا شاخا هەکاریا لەسەر نێزا مەعزبدا و سەرێ وی بڕی و ئەو بەلگەنامانەی دگەل وی بون برن دایە حوکومەتێ ل شاخێ. چاخێ یارمەتی ژ سوریایێ دبر بۆ شورشا گریداغێ ئیدی تێێە زانین کو میرێ جزیرێ ناڤێ «طەیران» ل فەقی کریە.

دیسان وەک مە دوی کتیبێ دا نڤیسیە و پاش وی ژی مە بهیستیە میرێ مکسێ یانی ژ میرنشینیا خوە دەر کریە و چویە بو دەڤەرا (هیزانێ)و ل وێدێ مریە. سەبەبێ ڤێ یەکێ یان ژ بەر وی بویە کو میرێ مکسێ مروۆەکی زالم بویە و فەقی بەرامبەر زولما وی بێ دەنگ نەوەستایە یان ژ بەر وێ پەیوەندیا خوەشا نێڤ بەینا فەقی و میرێ بوتان دا بویە و نەدورە بەینی هەر دو میران نەخوەش بو بێ یان ژی هەردو سەبەب پێکڤە هەبن بو ڤێ مەسەلێ.

ئەگەر ئەو قەسیدا د(گول بهار)دا بلاڤ بویی و بەرێز دوکتور عزالدین د(الواقعية في الأدب الكردي) تەرجەمە کری بو عەرەبێ- راست بێ ئەوە ئەشکەرە دکە کو فەقیێ تەیران هاتیە حەبس کرن و هاتیە ئەزیەت دان و قەلەم و کاغەزێن وی ژێ هاتنە ستاندن لێ چکو ئەو قەسیدەیە و هەندەک یان هەمی قەسیدێن هاتین بلاڤ کرن ب ناڤێ تەیران ڤە دڤێ کتیبی دا یاکو د سالا ۱۹۰۵ دا ئارامێ چاچانێ ژ کوردێن ئەرمەنستانێ بلاڤ کریە نە دەقێن ئەصلینە و نە ب کوردیا تەیرانە بەلکو ئاشکرایە کو ب زارێ کرمانجیا ئەرمینیایێ نە ژ بەرڤێ یەکێ ئەز دکەڤم شکێ دا دبارا ڤان قەسیدان دا یا ژ کێم ڤە وێ قەسیدێ یاکو هەکە راست بێ دبێ ئەو حەبس و ئەزیەت دانا فەقێ دبێ ژ ئالیێ میرێ مکسێ ڤەبێ ییکو ناڤێ وی نەهاتیە زانیین وەک چەوا ناڤێ وی میرێ جزیرێ

ژی نزانین. حکایەتا (فەقیی تەیران و توما) ژی عەلاقەبی ب مێری جزیریڤە هەیە.

نازناڤێ طەیران

فەقی د هندەک شعرێن خوە دا ناڤێ خوە «محمد» هێنایە و دگەلەک بەرهەمێن خودا ژی دباتی وی «میم و حێ» هێنایە لێ هەتا نهو من نەدیتیێە نازناڤا (لەقەبا) «طەیران» هێنابێ ژ بەر ڤێ یەکێ ئەز هزر دکم پاش وی خەلکێ ئەڤ نازناڤە بو وی چێکربێ و شک نینە کو فەقی نە گوتیێە ئەز ئەزمانێ طەیران دزانم و مروڤەکی وەکو ئەڤ ڤێ دەعوا نەراست ناکە لێ گەلەک جاران خەلک ئەڤان تەخلیتێن حکایەت و نازناڤان بو مروڤێن قەنجێن خودێ و ب ناڤ و بانگ درست دەکەن و ئەو شعرا کو پەیڤا (فقهی طیران)د دوێما هیکا وێدا هاتیێە و هندەک کەسان گوتنە شعرا وێیە ل نک من نە شعرا وێیە بەلکو یا شاعرەکی دیترە و تەشبیها خوە کریە ب فەقهێ تەیران ڤە دوێما هیا وێ ئەڤەیە:

ئێ ب کـــــول دەردان ئـەزم
مـەجـروح ژ قـەحـرانی ئەزم
رەبـــەنـــێ دێـــران ئـــەزم
فـــــەقـــــەهێ طەیران ئـەزم

پێشیا ڤی قەسیدێ ژی ب ڤێ تەخلیتێ دەست پێ دکە

«بـزان کـــــو من یـاریّ تـوی»

د کـتێبـا (هوزانڤانێت کـورد - ٢١٥)دا ب ناڤێ فـەقـیێ تەیرانڤە هاتیێە هژمارتن و هاتیێە نڤیساندن کو دوکتور کامیران بەدرخان ب ناڤێ ڤێ شاعرێ مە ڤە بلاڤ کریە د کتێبا خوە دا (فێربونا خوەندنا کوردی بەرپەری ٤٦)دا.

دو دەنک ژ ڤێ قەسیدێ ل نک من هەنە یەک ژوان ل سەر هاتیێە نڤیساندن «قصیدا فقهی طیران» لێ یادیتر ل سەر نەهاتیێە نڤساندن.

وەکو دنێڤ خەلکێ دا بلاڤە نازناڤێ طەیران ژ وێ یەکێ هاتیێە چکو فەقی

ئەزمـانی طەیران دزانی و هەر وکـو د وان سێ چێـروکـێن هوزانڤـانیت کـوردا هاتیێە مـیـرێ جـزیرێ ئەڤ نازناڤـە ل فـەقی کـریە لێ من ب تنێ (ددیوانا کرمانجی دا) گوتبو ژ ناڤێ گوندێ (طیران) هاتیێە کو گوندێ فەقیێە ل هیزان و ل وێدێ ژی مـریە لێ برادەرێ هێـژا کـاک عـبـدالرحـمن مـزوری جـارەکی دحەفتییاندا د نڤیسینەکا خودا ئەز هشیار کرم نەکو ئەڤ ئاخافتنە خەلەت بێ ب راستی ئیدی من ژی دوێ گەرِانا هاڤینا (١٩٧٧)دا من ژ خەلکێ پرسی ل ولایەتا وانێ و بدلیسێ... کەس نەگوت گوندەک ب ڤی ناڤی ڤە هەیە و دزانم مروڤەکە ئەڤ ئاخافتنە بو من گوتبو و دیارە ئەڤ ئاخافتنە خەلەتە و ئەم خەلەت بونە و هیڤیا عەفو کرنێ دکێن.

فەقیێ تەیران و فەقیێ دەشتە توا

فەقیێ دەشتە تو مروڤەک ژ دوستێن فەقیێ تەیران بویە ل دەڤەرا جزیرێ چکو گوندێ (دەشتە توا)ل وێدێ یە و ئاخافتنەکی مەشهور دنێڤ بەینا هەر دوان دا بو من شاندیێە و ژ دەڤێ (فەقی محمدێ حافظ)ێ جزیری وەرگرتیێە و دبێژێ دنێڤ بەینا هەر دوان دا حکایەتەکی درێژ هەیە ئەڤ شەش مالکە ژوێ نە یەک ژ وان ئەڤەیە:

ئەی فـــەقـــیێ دەشـــتـــە توا
رو رەش بـــبـــی ژ هـــەردو روا
مـن گـــــوتە هـەر هـەبێ هـەوا
نەکـــو مـــوا ب گـــەهی مـــوا

فـەقـیی دەشـتـە توا ژ تەیران پرسی کـو حـەز دکـە وەکـو وی ببێ شـاعـر و ژێ خواست رێ نیشا وی بدە تەیران ژی گوت حە ژ کچەکی بکە ژ دورڤە و نیزیکی نەکەڤە بەلکو دبی شاعر لێ کو فەقیێ دەشتە توا حە ژی کر کجک بو خوە رائینا و نەبو شاعـر و هات نک تەیران گوت ئەز بوم عـاشق و کـچک من بو خوە ئینا و نەبوم شاعر تەیران ژی گوت: «ئەی فەقیێ دەشتە توا...»

ئەوا بە بابەتا گوتنە ناڤێ «فقی طیران» د مالکایەکی دا تێ یە چکو دبێژێ:

ئەز بەحـــــــــــــرم تۆ دلـۆپـی
ئەز چیـــــامـــــه تـوکـــــوپی
ئـــــەز بـــــەرم تـــــو لـــــوپـــــی
ئەز فـەقێ طەیرامـه لێ نزانم تو چه ظەرە ظوپی

من دبێـژم نەدوره حکایەت بێـژان وسـا هونـاندبن و نـازناڤێ طەیران تێـدا هێنابن.

فەقێ تەیران وتوما

ئەڤ ژی حکایەتەکی درێژە وەک مەلا خەلەفێ بافەیی بو من گوتی: (پاشێ د سـالا ١٩٨٤ دا مـەلا خـەلەفێ رەحـمـەتی ئەڤ حکایەتە د«١١٤» بەر پەڕاندا نڤیـسی و نهو ل نک منه دگەل نڤیسنێن وی دکەلەپورا کوردیدا کو زیدەترن ژ چار هەزار بەرپەڕ مخابن شەهسواری کەلەپورا کوردی دکوردستانا باکوردا و شاکری من مەلا خەلەف رەمەزان د روژا (١٩٩٣/٥/٣١)دا ل باژارێ جزیرێ چو بەر رەحمەتێ و (پشتا خوه دایه کەندالێ ئاخێ).

فـەقێ تەیران گەلەک قـەسـیـده هونـاندنه و بلاڤن و بڕەکی باش ژ وان هاتنه بلاڤ کـرن د کـتـێب و گـوڤـار و روژنامـاندا دڤـان سـالێن بوریی دا مـه حـەفت قەسیدێن وی د گوڤارو روژنامـاندا بلاڤ کرنه. (د سالا ١٩٨٩ هێژا سەعید دێرەشی و رەحمەتی پیزانی ئالیخانی دەھ هوزانێن تەیران ب ناڤێ «دیوانا فەقێ تەیران» ڤە بلاڤ کردنه).

گەلەک بەحسو حکایەت دبارا فەقیێ تەیران دا هەنه دنێڤ خەلکێ دا خوەزکا هاتبانه نڤیساندن. هەکه هندەک ژوان خورافات و نه راست ژی بن ژی لێ هەر ژ فولکلور و کەلەپور مللی (التراث الشعبی) تێنه ئێژمارتن هەر وسا دبنه مێژویا ئەفسانەیی (أسطوری) بو فـەقیێ تەیران. هندەک مرۆڤێن ب ناڤ و بانگ دو تەخلیت مێژوو یانی دو بابەت تاریخ بو وان هەنه (مێژویا راستی)و(مـێژویا ئەفسانەیی) ئەڤا دوا هیێ مللەت بو وان چێکریه یانی ئەو بەحس و حکایەتانه ب دوێڤ وان ڤە هونانديه چکو د چاڤێ مللەت دا مروڤێن وەلی یان بێژن زیرەک

و فلمەندو مەزن بونه و یان مێرخاس و پەهلەوان بونه.

هەر یەک ژ ڤـان هەر تەخلیـتێ مـێژوویان ب جودا دنڤیـسین لێ جـار هەیه د مێژوویا راستی و زانسـتی دا مێژوڤـان ئیشارەتی دده مـێژوویا ئەفسـانەیی و فـەیدێ ژێ دکـه دمکوم کـرنا هندەک بیـرو هزرێن خـوەدا... ئیـتـر هەر بەحس و حکایەت دبارا مرۆڤێن وهادا هەبن دڤێ بێنه خرڤه کرن.

پەسنا دەستنڤیسا بەرصیصێ عابد

پیڤانا ڤێ دەنکا دەستنڤیس (٢٢×١٥ سم)ە دکەڤێ ل(١٠) روپەراندا هەر روپەرەکی ٢٣ ریزکن ژ بـل روپەرا ئێکێ و حـەفـتێ و دوێمـا هیێ و هەمی ژی (٢١١) کـەرتکه و هەر کـەرتکەک ژ دو مـالـک شـعـر پێک هاتیـیه. ل سـەر روپەرێ ئێکێ هاتی نیڤساندن:

«ژ دیوانا فقهی طیران د بحسا برصیص عابد ده گوتیه خدا ژی راضی بی».

ئەڤ دەنکه د هەیڤـا تەمـوزا سـالا ١٩٦٩ دا هاتیـیه نڤیـسـاندن ژ ئالیێ فەقیەکی کو محمد علی ێ کورێ حاجی رشیدێ کەفشنیـیه چاخی کو ل نک مەلا محمدێ (خرابێ سوسنا) دخوەند ل گوندێ (بارمێ) ل روژ ئاڤایا دجله و جزیرێ وها د دوێماهیا وێدا نڤیسیـیه:

«تمام بو بآریا خدایی بلند بدستی محمد علی کرێ حاجی رشید کفشن باصلی خو ژ حالتان ژ قزا هزخێ ژ ویلایتا ماردین ژ نحیا باسم برین سنه ١٣٨٨ ه د هیڤا تموزێ سنه ١٩٦٩ رومی د گوندێ بارمێ لجم مەلا محمدی خرابێ سوسنا خدێ ژ ویژی راذی بی خدێ مه بر دوعـاێ وی بیخێ». ل ڤـێدێ دا (بارم) ژی ب(نارم) ب خەلەتی نڤیسیـیه.

محمد علی ئەڤ کتێبا شیـخێ صنعانی و هندەک ژ شعرێن تەیران هەمی ب سەر هەڤ ڤە نڤیسیـیه د ژێر ناڤێ (دیوانا فقهی طیران) ڤە و بەرصیصی عابد ژ روپەرا (١٧-٢٦)ە. ئەم نزانین ئەڤ ناڤێ هه ژ کـودێ ئینایه گـەلو وسـاژ نوسـخەیەکی دیتر وەرگـرتیـیه یان ژ بەر خوه وها نڤیـسـیـیه. ئەشکەرەیه کـو شێخی صنعانی و بەرصیصی عابد هەر یەک کتێبەکی سەر بخویه و نه ژ دیوانا

تەیرانە. گەلەک خەلەتی کەتنە دنێڤ ڤێ دەنکا محمد علی. دا چ ژ ئالیێ وی ڤە و چ ژ ئالیێ نقیسە ڤانێن پێش وی ڤە هندەک ژ وان خەلەتیان ئەشکەرەنە و مە ب سەراستی نڤیسینە و د پەراوێزاندا ئیشارەتێ وان خەلەتیان کریە و پروگراما لێکولینا زانستیانە (منهج البحث العلمی) رێکا ڤێ یەکێ ددە. هندەک خەلەتێن دیتر هەنە مە دەستکاری نەکرنە چکو نزانین پەیڤا راست چ بویە لەورا مە ئەو پەیڤانە وەکو خو نڤیسی نە و دیسان د پەراوێزاندا مە ئیشارەتا وان کریە و هندەک جاران ژی مە هزرا خوە دبارا واندا نڤیسیە. هندەک مالک ژی شاشن ژ ئالیێ کێشا عەروز (عروض)ێ ڤە و دپەراوێزاندا ئیشارەتێ ڤێ یەکی ژی کریە.

خەتێ محمد علی کەفشنی دخوەندنا هندەک پەیڤاندا گەلەک نەخوشە چکو گەلەک جاران پیت (حرف)ا(رێ)و(دال)ێ و(لام)ا دواهیێ وەک هەڤ نڤیسیە و هندەک جاران ژی پیتا (صاد)ێ یاکو د ئەولێ پەیڤاندا هاتیە وەک سەرێ پیتا (میم)ێ یاکو د ئەولێ پەیڤاندا هاتیە نڤیسیە و هندەک جاران پیتا (گاف) و (کاف) وەکو هەڤ نڤیسیەیانی (گاف) وەک (کاف)ێ نڤیسیە هەروەسا هندەک جاران (یێ) یا ئاخری وەک فنجان (کأس) ا (سین)ی نڤیسیە. هندەک پەیڤێن کوردی ب (صاد)و(طێ) نڤیسیە وەکو کورد د هندەک دەڤەرێن کوردستانی دا وسا تاخیڤن وەک پەیڤا (طەحل - طحل) یانی (تەحل) و (صد) (سەد) و (أصێ) (ئاسێ) و (صح - صەح نەکر) یانی (سەح نەکر). مەژی وەکو خوە ب(صاد)و(طێ) هێلا.

نڤیسەڤان هندەک جاران سێ خال(.˙.) ل سەر(کاف)ا پەیڤا کەرِ وها«کر» نڤیسیە و ئەڤا هەژی د ئیملایا کوردیا کە ڤن دا هەبویە هەتا کو پەیڤا (کرِ- کەرِ)یانی ئەوی گوهێ وی کەرِە ژ پەیڤا (کر-کەر) بێیە ناسین.

هەروسا نڤیسەڤانێ ڤێ دەنکێ زنجیرە خالەکی دباتی تیر(سهم) دنڤیسێ هەکە پەیڤەک یان کێم تر ژ ریزکێ دەرکەتبێ و ژ ئەسلێ کتیبێ بێ. هەروسا دباتی نمرە (رقم) سێ خالێن سێ کوچکی ل سەر خەتەکی بچوک دنڤیسێ بڤێ تەخلیتی(.˙.) یانی د باتی وێ نمرا کو تێیە نڤیساندن دچاخێ مەدا دنێڤ بەینا ئەسل یانی (متن)ێ کتیبێ و پەراوێزێ دا هەروسا هندەک جاران ئیشارەتەکی

دباتی وی نڤیسنیە وەک نمرا حەفتێ ل سەر خەتەکی بچوک و بڤی تەخلیتی:(٧). ئەڤێن هە د ئیملا و نڤیسینا کەڤن دا ئەشکەرەنە چکو مەلا و فەقیێن کوردان د باتی نمران د نێڤ بەینا (متن)و پەراوێزان (حواشی)دا بڕەک ئیشارەت دنڤیسین و بەگشتی دەستورەک ژبو ڤان ئیشارەتان نەبو و هەر کەس ب کەیفا خوە بو چ ئیشارەتەکی دەینێ وەک (ط،ع،ه،ر،عم،عط،س،ح) وهندەکی دیتر ژی و هەروسا (٣) ل سەر پیتا (س)ێ د نڤیسین ژ بو کو ژ پیتا (ش) بێ ناسین ب(تاکید)ی و یان دڤان نیزیکاندا شەددە (ّ) ل سەر پیتا (رێ)یا (مشدّد) دنڤیسین وەک (برّو). محمد علی کەفشنی سێ خال دنێڤ بەینا نیڤ مالکێن بەرصیصێ عابد دا نڤیسیە هەتا خوەندەڤان وان ژ هەڤ جودا بکە و بزانێ ئەڤە تەخلیتەکا تایبەتی و سەر بخویا شعرێیە یانی (تسمیطە)ە بەحساوێ بکن.

د کتێبا دەستنڤیسا بەرصیصێ عابد دا وەک گەلەک کتێبین دیترێن کوردی هندەک پەیڤێن عەرەبی هەنە کەتنە نێڤ ئەزمانی کوردی دا نڤیسینا وان ب دو تەخلیت درستە یانی ئەم د کارن وەکو ئەسڵی عەرەبی بنڤیسین و دکارین وەکو چەوا کو ئاخافتنێ دا ب کارتێنێ بنڤیسین وەک پەیڤا شەیخ و شێخ، جەننە و جنەت، موصحەف و مصحەف، بورج و برج، تەمام و تمام، خەسارەت و خوسارەت.

بەرصیصێ عابد وشعرا رستک
« تەسمیط - تسمیط »

فەقیێ تەیران سەر هاتیا بەرصیصێ عابد هوناندیە ب تەخلیتەکی رەوان و ب کوردیەکی سڤک وەک عادەتێ خوە و ب تەخلیتا شعرا تەسمیط (تسمیط)ا عەرەبی کو مەعناوێ بە کوردی دبێ (رستک - شعرا رستک) چکو پەیڤا (تسمیط) ژ (سمط)ێ هاتیە یاکو ب ئەصل ناڤێ دەزیێ رستکێ یە لێ دوایی بویە ناڤێ (رستکێ - رستکا ژنکا) و تەشبیها ڤێ تەخلیتا شعرێ هاتی کرن ب وێ تەخلیتا رستکێ ڤە یاکو دنێڤ بەینا هەر چەند موهرکاندا گەوهەرەک وەک عەقیق یان وەک کەسپکەک هشین هەبێ.

شعرا تەسمیط ژی کەڕتک کەڕتکە هەر کەڕتکەک ژ چەند نیڤ مالک شیعر پێک تێ یە وەک سێ نیڤ مالک یان چوار یان زیدەتر و هەمیان قافیا وان یەکە لی نیڤ مالکا دوێماهیا کەرتکی کو دبێ نیڤ مالکا چوارێ یان پێنجێ و یان شەشێ... قافیا وێ جودایە ودائمیە (ثابت)ە و ناگوهوڕی لێ قافیا نیڤ مالکێن پێشیا نیڤ مالکا دوێماهیێ د گوهوڕی کەڕتک ب کەڕتک و ئەڤا هەژی کەڕتکەکی عەرەبیە ژ شیعرا تەسمیطێ:

یاخلیليَّ اسقياني بالزجاج
حلَبَ الكرمةَ من غير مزاج
أنا لا ألتَذُّ سمعاً باللجاج
فاسقنيها قبل تغريد الدجاج
قبل ان يؤذَنَ صبحي بانبلاج
ان أردتَ الراحَ فاشربها صباحا

تەسمیط ژی جودایە ژ (تشطیر) و(ترصیع) و(تجزئە) و(تصریع) و(تسجیع)ێ هەر وەکو د کتێبێن علمێ عەروضێ (عروض)ێ دا هاتیە نڤیساندن و من ژی خوەندیە ل نک زانایێ مەزن سەیدایێ رەحمەتی مەلا محمودێ موفتیێ جزیرا بوتان کوڕی مەلا عبدالرحمن ێ هوسەری.

ئیتر فەقیێ تەیران بەرصیصێ عابد هونادیە ب تەخلیتا شعرا رستک (تسمیط) لێ ژ دو بەحرێن عەروضێ: بەحرا رەجەز (بحر الرجز) و بەحرا رەمەل (بحر الرمل) لێ پشکا پتر بەحرا رەجەزە ژ کەرتکا ٤٩-٦٢ بەحرا رەمەلە و هەروسا کەرتکا (٧٦و٧٧ و٧٩-٨٣ و٨٧-٩٤) وهندەک دیترژی.

تەیران مالکا ئێکێ ژ بەحرا رەجەزێ چێکریە و مالکا دوێ ژ رەمەلێ ب هزرا من ئەڤ هەردو مالک کرنە ئیشارەتا وێیە کی کو ئەڤ کتێبە ژ دوو بەحران هونادیە و بەحرا رەجەزێ پترە. تەیران ژی دکاری هەمیێ ب یەک بەحر ب هونێ لێ رەمەل تێکەلی کریە هەتا خوەندەڤان ژێ نەوەستێ و خوەندنا وێ لێ خوەشتر بێ یە نەکو ژێ ب وەستێ و ژێ وەرەز بێ هەکە هەمی ژ بەحرا رەجەزێ بێ. بەحرا رەجەز ژی شەش (مستفعلُن)ە و بەحرا رەمل شەش (فاعلاتن)ە. لێ بەرصیصێ عابد ژ بەحرا رەجەزا کەرکەرکریە (مجزوء) و ژ بەحرا رەمەلا کەرکەر

کری یانی دوو (تفاعیل) ژ هەر یەکیان هاتیە برین و(حذف) کرن یانی دباتی کو هەر مالکەیەک ژ بەرصیصێ عابد شەش (مستفعلن) و یان شەش (فاعلاتن)ێ چوار (مستفعلن) و چوار (فاعلاتن)ە یانی ژ رەجەزێ دو (مستفعلن) نەمانە و ژ رەمەلێ ژی دو (فاعلاتن) نەمانە. پێویستە بزانین گوهوڕین د کەڤێ حروفێن (تفاعیل)ێن هەمی بەحرێن عەروضان: د هندەک مالکاندا نە دورە(مستفعلن) وەک بێ (متفاعلن) یان (فاعلن) و نیزیکی چل گوهوڕینێن وها د بەحرا رەجەزێدا هەیە و هەروسا گوهوڕین د کەڤێ رەمەلێ ژی وەک د علمێ عەروضێ دا مەعلومە.

شاعرێن کەڤنێن کرمانجان یانی یێن کو شعرێن خوە ب کرمانجیا ژوری دانینە گەلەک حەژ شعرا رستکێ (تەسمیطی) کرنە. شعرێن (علی حریری)یێن کو هەتا نهو مە دیتبن هەمی رستکن وەک وان دو قەسیدێن مە بلاڤ کری د (دیوانا کرمانجی روپەرا ١١-١٥)ێ دا. مەلایێ جزیری ژی مقدارەکی باش ژ قەسیدێن خوە ب ڤێ تەخلیتی دانینە وەک قەسیدا «ڤێ فرقەتێ ئەبتەر کرین» و قەسیدا «ئیرو ژ حوسنا دلبەرێ» و «ژ رەمزا دلبەرێ دیسا»و هەروسا شاعرێن مەیێن دیتر ژی ب تەخلیتا تەسمیطێ شعر دانینە وەک احمدی خانی و ئاغاووکێ بێداری و باتەیی و بەکر بەگی ئەرزی و سەودای و مینا و ماجن و صادق و ابراهیم ئاغا و پازچی و کاظم. شێخ نورالدینی بریفکانی کتێبا خوە (ذخرة السالکین) وەک کتێبا (شێخێ صنعانی)یا فەفیێ تەیران ب شعرا تەسمیطێ هونادیە. نە دورە کەڤنترین شعرێن کرمانجی ب ڤێ تەخلیتی بن ئیتر نازانم گەلو ژ بە رویێ یەکی بویە کو سترانێن کوردیێن پێش وان و یێن چاخێ وان وەکو شعرا تەسمیطێ کەرتک کەرتک بون و شاعرێن کەڤن وەک علی حەریری کو نە دورە کەڤنترین شاعرێن کرمانجان بێ یێن کو ناڤێ وان و شعرێن وان هەتا نهو مەعلومن د ئەدەبا هاتی نڤیسین دا (الأدب المدون) (متأثر) بونە ب ئەدەبا فولکلوریا کوردی و رێچکا وێ گرتنە بەرخوە چکو سترانێن کەڤن وەک ستیا لەعلیخانی و هەسام ئاغا و ستران سینەمێ و ستران سەیدکۆ یا کو (لاڤژێ پیر)گوتیە د سەدێ هەژدەهێ دا گەلەک دگەل ڤان شعرێن تەسمیطی نیزیکن و هەروسا ستران (مەعزولێ) یا لاڤژێ پیر و ستران قولنگۆ یا سترانبێژێ سەدێ هەژدەهێ (عەڤدالێ زەینێ) و ستران (شەڕی کەلها خوڕسێ) یاکو د سەدێ

هەژدەهێ دا قەومیی د مابەینا (محەمەد بەگێ) میرێ بوتان و اسماعیل ئاغایێ سەرەکێ (حاجی عەلیان)ل بوتان و سترانا (شێخکومالی)ێ کەوگیرقانێ میرەک ژ میرێن فنکێ و گەلەک سترانێن دیتر ژی وەک (سەودالیێ)و (بێریڤانێ)و (حیران)و (میرانیێ). سترانێن کەڤن ژی ریزکێن وان کورتن و گەلەک رەوانترن ژ سترانێن نوێ و نیزیک ترن ل گەل شعرێن (عروض)یێن شاعرێن کورد. نەدورە بەیت (قەول)ێن کوردیێن کەڤن ژی تەئسیرا خوە ل کەڤنترین شعرێن کوردی کرین یانی ئەڤ تەخلیتا شعرا تەسمیطێ چکو (قەول) ژ شعران کەڤنترە وەک قەول (بەیت)ێن ئێزیدیان دبارا شیخادی و شیخ سن و شیشمس (شێخ سەمس)و (قەولی پیرداود)و (قەولی طاوسێ مەلەک)و یێ دیتر ژی کو برایێن هێژا کاک خدر پیر سلیمان و خلیل جندی د کتێبا بەرکەتیا خوەیاندا (ئێزیدیاتی) بلاڤ کرنە ئەڤ قەولێن هەیێن کوردی دگەل شیعرا رستک گەلەک نیزیکن د کورتی و رێک و پێکیا ریزکێن خوە دا لێ ژ هەڤ جودا دبن دوێ دا کو قەول قافیا دائمیا خوە نینە وەک ستران و شعرا رستک بەلکو هەر کەرتکەک چ سیێی بێ و چ چواریێ قافیا وێ جودایە د گەل قافیا کەرتکا دیتر یانی هەر سێ یان هەر چوار پارچێن کەرتکی یێن کو دباتی نیڤ مالکین شعرا رستکن ل سەر یەک قافیەنە وەک (فەخرێ ئادیا) دبێژی د(قەولێ مەلک شێخ سن) یانی مەلک شێخ حسن دا:

تو بەحری ئەز شیڤ
تو زێڕی ئەز زیڤ
یامەلک شێخ سن تو روژی ئەز هەیڤ

***

تو شەمسی ئەز قەمەرم
تو خوندکاری ئەز بابزەرم
یا مەلک شێخ سن تو عالمی ئەز دەفترم

قەل شیعرا کوردیا کەڤنە.

ناڤدانەرێ کتێبێ

وەک مە دپێشدا گوت ئەڤ کتێبە یا فەقیێ تەیرانە چکو دوو جار نیشانا ناڤێ خوە کو (میم و حێ)یە تێدا ئێنایە ئەوە ژی د کەرتکا (۲۱۲)و (۲۱۳)دا ژ دوێماهیکا کتێبێ. هەروسا ناڤ (نسبە)ا «مکسی»ژی دو جار ئێنایە د کەرتکا (۲۸)و(۲۱۲)دا. بو نمونە د جارا دوێ دا دبێژێ:

بێ حیساب (مکسی) خەبەردان
ژ یاریا قەلس و نەمەردان
دێ نەدامەت بێ ب سەردان
(میم و حێ) ب روایەتێ

ئەم نزانین فەقیێ تەیران د چ سالێک دا (بەرصیصێ عابد) هوناندیە تو میژوو تێدا نە گوتیە هەر وەکو میژویا (۱۰۳۰) کوچی د شێخی صنعانی دا ئینایە کو دکە سالا (۱۶۲۰-۱۶۲۱) زایین ئەوا بابەتا گوتنە فەقیێ تەیران (محمدێ مکسی) د سالا (۱۰۳۱) کوچی دا زێندو بویە ئیدی نزانین د چ سالەکی دا چویە بەر رەحمەتێ.

نیڤەرۆکا ڤێ کتێبێ

بەرصیص مروڤەکی ژ خودێ ترس و عابدەک بو د ولاتێ شامێ دا شێست و نەھ سالان د شکەفت و کونبەرێن ولاتێ شامێ دا ب شەڤ و روژ عبادەتێ خو دێ دکر و دگەل پەز کوڤیان د چێری و خواردنا وی ئاڤ و گیا بو. ژ ترسا خودێ رەنگێ وی زەر ببو و بەژنا وی چەمابو وەک چەماندنا پیتا دالێ (د) لێهاتبو ناڤ و بانگ و قەدرێ وی دنێڤ خەلکێ دا بلاڤ ببو لەورا مروڤێن کەرو لال و نەخوەش دبرنە جەم وی و ب دوعایێن وی ساخ دبون لێ چکو بەرصیصی بێ شێخ و (پیر) بو د دوێماهیکا عومرێ خودا هاتە خرێاندن. پاش کو فەقیێ تەیران بەحسا سەرهاتیا شەیتانی دکە دبێژێ شەیتان د خەبتێ بەرصیص ب خەلتینی لێ ددیت کەلها وی ئاسێیە و رێ تێ نە ددیت و نە د کاری ژ ریێا راست دەر بکە. روژێک شەیتانێ مەزن (ابلیس) ژ کورێن خوە عەنرێ و گوت ئەز بێ پشتم

هەکـە من کـورِ هەبانە بەرصـیص وها نەدمـا لێ کـورِەک یێ وی کـو ناڤێ وی (وەسـواس) بو (چەند جـارەکی ژی تەیران ب ناڤێ (أبیض)ڤـە ناڤێ وی دبە) ئاخافت و گوت بەرصیص ل خەما من و ئەزێ وی ب خاپینم مەهدەکی شەیتان (وەسـواس) چەند خـەبتی نەکـاری بەرصـیصی ژ رێ دەربکە و دیت قـەلبێ وی وەک کەلهەکا ئاسێ یە ئەوجا خاپ و حیلەیەکی دیتر بو دانی و گوت هەکە ب کچەکی شوخ و شەنگ نەدەمە خەلتاندن تو چارێن دی نینە ئیدی شەیتان خوە کرە د شکلێ عـابدەکی دا و ل نیزیکی بەرصـیص دەست ئاڤێتە عـبادەت کرنێ هەتا بەرصـیص ژێ مـایە عـەجیب گـرتی و چو بو زیارەتا وی و هەر دوو پێکڤە ئاخافتن د بارا دین و دیانەتێ دا و شەیتان ژ بو بەرصیصی گوت مروڤێ سوفی و دیندار دڤێ ژ خـوە بوربی بێ و دڤێ خـودان شـێخ و رێناس بێ یانی دڤێ تە شێـخەک هەبێ ری پێـشانێ تە بدە و ژێرا گوت هەکە تو من دکی شێـخێ خوە وەرە سـەر چەنگێ من هەتا من ناس بکی و قنیاتا تە ب من بێ بەرصـیص ژی رازی بو و شەیتان ژی بو تەیرەک و بەرصیص ل سەر چەنگێ وی رونشت و فڕی و هەتا چو سەر (بەحرا عومان) ئیـتر بەرصیص ب تامی باوەری ئینا هیا خوە پێ هێنا.

پاش کـو فـەقیێ تەیران دەست ب پەندو نەسیحـەتان دکە دبێـژی: د ولاتی شامێ دا میـرەک هەبو کچەکی رندو بەدەو وەک حوریا بهەشتێ هەبو. شەیتان د شکلێ پیرەژنەکی کریت و جنەکی طازی دا دگوهێ کچکێ دا قێڕاند چاخێ کو دخـەوێ دا بو و کـچک ژ خـەوێ ڤـەچنقی ولێ بو تاو لەرز یانی بو نەخـوشـیـا دەماگیری (أعصاب). باڤێ وێ شاندە دوێڤ عالم و مونەجم و رەمل زانان لێ هەمیان نە کارین علاجەکی لێ بکەن پاشێ شەیتان سێ شەڤان ل پەی هەڤ چو خەونا دایک و باڤێ کچکێ و ژ وانرا گوت هەکە حەز دکەن کچکا هەوە ساخ ببێ ب خەملێن و ببەن نک بەرصیصی و بلا ب تنی شەڤەکی ل نک وی بمینێ هەتا بزانێ نەخوشیا وێ چیە و ساخ بکە. میر ژ وەزیرێ خوە پرسی لێ وەزیر گوت ئەڤ خەونا وە دیتی نە راستە و رەحمانی نیە لێ میر ب ئاخافتنا وی نەکر و کـچک خـەمـلاندن و برنە شکەفـتێ نک بەرصـیص و زڤـرین. لێ بەرصـیص تەماشای نەکرد ژ بەر گونەهێ لێ شەیتان خێـلیا کچکێ ژ سەر رویێ وێ هلدا و گـوتە بەرصـیص بەرێ خو بدەیێ و ساخ بکە بەرصیص کـو چاڤێ وی پێ کـەت

تەیرێ دلێ وی هلفڕی و خو رانەگرت و دەست ئاڤێتە کچکێ و ژ کچینی دانی و دوایی پوشـمان بو و ژ شێـخێ خو (یانی شـەیتـان) را گوت کـو تێکل گـونەهێ زنایێ بویە، شـەیتـان ژێر گوت دترسم کـچک ب حـەملە بکەڤێ و ئەڤ سڕاهە ئەشکەرە ببێ لەورا باشترە بکوژی. بەرصیص ژی کچک کوژت و تەرمێ وێ ل بن سێـلاکێ راکـر. شەیتـان د شکلێ کچکێ دا شەڤ چویە خەونا باڤێ وێ و گوت بەرصـیص ئەز کوشـتمە و وەرن تەرمێ من ژ بن سێـلاکی دەرینن و ئەوژی رابێن تەرمێ وێ دیتن و بەرصـیص گـرتن و هلاویستن هەتا ب خـەنقـینن (لە سێـدارە بدەن) شـەیتـان هاتە بەرامبـەر وی. بەرصـیصی گـوت من خـلاس بکە شەیتـان گوت سوجدە بو من ببە تە خلاس دکم ئەوی ژی ب ئیشارەتا سەرێ خوە سـوجـدە بو بر و ئیـمـان ژ سـەرێ بەرصـیص دەرچو و خـەنقـاندن و عـبـادەتێ وی هەمی ب ئاڤێ دا چو. ئەوا بابەتا گوتنە د کەرتکا (٦١) فەقیێ تەیران گوتیە وەختێ شەیتان خوە ل بەرصیصی کرە عابد و چویە نک وی بەرصیص شێست و نەھ سال تمام کر بو ژ عبادەتێ خودێ و د کەرتکا (٨١)دا دبێژی دشێڤێد د سالا هەفـتیـاندا شەیتان بەرصیص تێکلی گونەهی کرد و د کەرتکا (٢١٠)دا دبێژێ بەرصـیص هەفـتی و یەک سـال ژ عـبـادەتی تمام کـر لێ د(دائرة المعـارف الاسلامیـة)دا دوو جار هاتیە کو بەرصیص پاش شێست سال عبادەت کرنێ شەیتان د کاری سەری ژێ بستینێ و ب خاپینێ.

ڕەبینێ سەرهاتیا بەرصیص

ئەنسکلوپیدیا ئیـسـلام (دائرة المعـارف الاسلامیـة) ب دریژایی د بارا سـەر هاتیـا بەرصـیصێ عـابد دا نڤیـسـیە د ژێر پەیڤا «برصـیص»دا و هزرو بیـرێن گەلەک ژ زانایین مسلمانان هێنایە وەک بوخاري والحاكم واليـهقي والطبري وابو اليث الـسـمـرقندي وابـن المنذر وفـخـرالدين الرازي والبـغـوي وابن كـثـيـر والزمـخـشري والبيـضـاوي والسـيـوطي والشربيني والقليوبي وابو السعودي ئامێدی.

ژ هەمـیـان تێیە زانین کـو ئەو راهبێ خـودانێ ڤێ سـەرهاتیێ د بەراهیکا ئیسلامەتیێدا بویەو راهبەک ژ راهبێن (بني اسرائيل) بویە یان ژی ژ ئارامیان بویە.

گەلەک ژ موفەسرێن قورئانێ ڤێ سەر هاتیێ دکەن تەفسیرا ڤێ ئایەتا (١٦) ژ سورەتێ (الحشر)ێ «كمثل الشيطان اذ قال للانسان اكفر فلما كفر قال اني بريئ منك إني اخاف الله رب العالمين».

هندەکان ژ وان عالمان ڤێ سەرهاتیێ دبەن سەر ئیمامێ علی ی کورِی (ابی طالب) یانی ژ وی هاتیە وەرگرتن و هندەکان ژی برنە سەر (ابن عباس) و هندەکان برنە سەر (ابن مسعود) و ب روایەتەکی زەعیف هندەکان برنە سەر پێغەمبەر لێ ناڤێ راهبی ژ ئالیێ هندەکان ژ وان خاسما یێن کەڤن نەهاتیە بەلکو ب تنێ گوتنە راهبەک.

لێ هندەکان ژی ناڤێ وی ئێنانە و گوتنە ناڤێ وی (برصیص) بویە وەک ابو الليث السمرقندی خودانی (تنبيه الغافلين)ێ.

دیسان د (دائرة المعارف الاسلامية)دا هاتیە کو سەرهاتیا بەرصیص د هەمی ولاتێن موسلمانداندا بلاڤ بویە لێ د جهێ وێ هەیە و ئەڤ سەرهاتیە گەهشتیە ئەوروپا ژی ب رێکا کتێبا (الاربعون وزيراً)ڤە.

هندەک ژ روژهلات ناسان سەرهاتیا بەرصیص وەرگرتنە و ئێخستنە د نێڤ کتێبێن خودا وەک (جولد سيهر) و(لند برج) و(هارڤان) و(شوڤان).

بو زانە بونەکی زیدەتر من نامە نڤیسی بو کورِا ئەزمانێ سوریانی (مجمع اللغة السريانية) ل بغداد هەتا بزانین بەحسا بەرصیص د کتێبێن سوریانی دا هاتیە یان نە لێ ب نامەیا خویان یاکو ب نمرا (١٧٩/١)و ب مێژویا (١٩٧٨/٧/١٦)ە ولاما من دان و گوتن ناڤێ بەرصیص و سەرهاتیا وی د سەرچاڤکێن سوریانی دا نەهاتیە. یانی دبێ ژ سوریانێن مەسیحی نەبوبێ. ئەوا بابەتا گوتنە ناڤێ «برصیص» ژ دو پەیڤان پێک هاتیە بەر «بر» یانی بە سوریانی (کورِ) و (صیص) یانی (کورِی صیص)ای و د سوریانی دا ئەڤ تەخلیتە ناڤە یان دبێژین (کونیە)یە زەحڤە وەک (برصوما) و(بردیصا) و(برعیتا) و(برشینایا).

شک نینە کو شاعرێ کورد فەقیێ تەیران ئەڤ سەرهاتیە د برِەک ژ تەفسیر و کتێبێن دینی دا دتیە و ژوان وەرگرتیە و ب کوردی هوناندیە. گومان نینە کو تەیران زانیە ئەڤ سەرهاتیە یا بەراهیا ئیسلامەتیێ یە لێ کو گوتیە:

بەرصیص هەر مەشغولی عبادەت و قورئان خوەندنێ بو یانی کو ناڤێ قورئانێ ئینایە- دبێ مەخسەدا وی نیزیک کرنا سەرهاتیێ یە بو زێهنا مسلمانێن کورد.

ئەگەر چ ئەڤ سەرهاتیە ب ڤی تەخلیتی نە راستە یانی د بارا شەیتانڤە لێ نەدورە رەهێ راستیا وی هەبێ یانی عابدەک توشی زناو کوشتنێ بوبێ ل سەر وێ یەکی هاتبێ کوشتن.

لە کورەوارِیدا ناڤێ وی « بەرسیس - بەرسیسێ عابد».

سودوەرگرتن ژ سەرهاتیا بەرصیص

دسەر هاتیا بەرصیص دا ئەڤ سود و فەیدێن هەنە:

١ - تەجربە و عبەرەت تێنە وەرگرتن ژ ڤێ سەرهاتیێ مروڤێ مسلمان تەجرەبە ژێ وەردگرێ هەتا هشیار و ئاگەهدارێ خوەبێ و هلنەخەتێ و عبادەتێ وی ب ناڤدا نەچێ وەک عبادەتی بەرصیصی.

٢- مروڤ پێ د عەملێ ئەخلاق و روشتا باش وەک ئەمینیتی، و تەعداری نەکرن ل ژن و خو دور کرن ژ گونەها خاسما گونەهێن مەزنێن وەک زنا و قەتلێ.

٣- دڤێ مروڤ ژ خوە رازی و بێ باک نەبێ هەکە گەهشتە پلە و مەرتەبیەکی بلند ژ علم و دیانەتێ و هەر کارەکی دیتر ژی یانی دڤێ مروڤ هەر ب ترس بێ ژ خەلەت کرنێ و دڤێ ژ دوا روژا خوە ئەمین نەبێ.

٤- دڤێ مروڤ هشیار بێ ژ هەڤالێن خوە نەکو ب خاپینێ و بەرێ وی بدەن رێیا نە راست.

٥- ب نسبەت (تصوف) و مروڤێ موتەصوف ڤەژی دڤێ رێبەر و مورشدەک هەبێ وەک تەیران دبێژێ.

٦- مروڤێ خرابیێ ل خەلکێ بکە یێ بگەهی جزایێ خوە وەک چەوا بەرصیص گەهشتە جزایێ خوە.

٧- فەقیێ تەیران برِەک پەند و شیرەت ژی ئێخستیە دنێڤ سەر هاتیا بەرصیصی دا یانی دنێڤ ڤێ کتێبا خوە دا. وەک کەرتکا

٥، ١٥، ٦٧، ٨٣، ٨٩، ٩٠، ٩٢ . مروف فەیدێ ژ ڤان شیرەتان دکە. ئەوا بابەتا گوتنە سەرهاتیا بەرصیص بویە پەند کورد دبێژن (فلان ئیش بو عبادەتێ بەرسیسی) یانی بێ بەر بو و ب ئاڤێدا چو. هەتا ل نزیک باژارێ سلوپی (گرکا محەمەدێ عەمو) دنێڤ بەینا وێ و گوندێ (جیما)ێ شکەفتەک هەیە لە تەنشتا روژئاڤایا گەلی و شکەفتەکی بچوکە ژیرا دبێژن (شکەفتا بەرسیس) خەلک دبێژن جهێ عبادەتێ بەرسیسە وەک سەیدا مەلا محمدێ پالو و مەلا نورالدین طاهر شرنەخی و مەلا علی حسن سلوپی بو من بەحس کرن د روژا ١٩٩٣/٤/٣ . دیارە خەلکێ ئەڤ ئاخافتە دروست کرنە و نکارم بێژم بەرسیس ل ڤی جهی بویە.

دەڤ کتێبێ

بسم الله الرحمن الرحيم

گوهە بدنە پیرێ دەفتەران
دا ئەز بخونم ڤێ خەتێ
ماذن[١] ببی باخو مەرا[٢]
ل جوندییێ د خزمەتێ

***

خزمەتا سولطان و میران
صنعەتا دانا و وەزیران[٣]
هون مەکن بێ شێخ و پیران
گوهە بدن ڤێ شیرەتێ

***

ئەڤ پەندە خاصە شیرەتە
شەرطی غولامان خزمەتە
باخو نەبێن زەحمەتە
حەقێ ئینصاف و مروەتێ

***

مروەت ژمیر و حاکمان
خزمەت ل قول و خادمان
بێ شێخ و پیر و طاعەتێ
ضایع مەکن هون طاعەتێ

***

هەچی کەسی عاقل هەبی
خزمەت مەکن بێ موورەببی
دا طاعەتا (بەرصیص) نەبی
هاتنە سەر حکایەتێ

***

هاتم قصا بەرصیص ببێم
شەیطانی یا ئبلیس ببێم
ل عابدێ حەبیس ببێم
ئظهار بکم وێ شوهرەتێ

***

ئظهار بکم بەحسێ د عام
بەرصیص رجالەک بوو د شام
طاعەت دکر دائیم مودام
زەر بوو ژ خەوف و هەیبەتێ

***

زەر بوو ژ وەعظێ سەروەران
دوور بوو ژ بەحس و خەبەران
کەفتە مغار و کونبەران
چوو بوو مەقامێ وەحدەتێ

***

چوو بوو مەقامێ ئەولیا
ژترسا خودا کەفت بوو چیا
د چێری د نێڤ پەزکو ڤیا
نیزیکی حالێ حکمەتێ

***

کەشف بوو ل وی جەزبەک ژ حال
ئەو عابدێ مەسکەن جبال
ژ ترسا خودێ قەد بو بوو دال
دلەرزی ژ تایا خەشیەتێ

***

ژ خەشیەتێ بوو ئەولیا
ئەو عابدێ مەسکەن چیا
خوارن چ بوو ئاڤ و گیا
دوور بوو ژ زادێ شوبهەتێ

***

دور بوو ژ وی زاد و طەعام
خزمەت دکر دائیم مودام
ناڤێ وی چوو بوو شەرق و شام
کامل ژ قەدر و قیمەتێ

***

ئەو سال ب سال کامل دبوو
طاعەت دکر فاضل دبوو
مەقبولێ ئەهلێ دل دبوو
رۆهن کر چرایا رومەتێ

***

رومەت چرایا هلکری
شێخ کو سرێ واصل کری
ترسا خودێ دل کول کری
قەط شەڤ و روژان خەو نەتێ

***

قـــەط خـــەو نەبوو ژ ترســـا خـــودا
مـــا كـــەس ڤـــە بيـــر تێ باب و دا
كى مـــێـــرە مـــێـــرێ جـــان فـــدا
ئێ خـــوارى صـــەبر و غـــيـــرەتێ

***

لێ صـــــەبرا طالە غـــيـــــرەتە
تـريـاك بـلا دان مـــــــحـنـەتە
ئـاخـــــــر دەوائـو شـــــــەربـەتە
ئـێ خـــــــوار دزانـێ لـەذذەتـێ

***

بەرصـــيص قـــەوى غـــيـــرەت هەبوو
هەم قـــەدر و هەم قـــيـــمـــەت هەبوو
ناڤ عـــامـــيـــيـــان حـــورمـــەت هەبوو
ژ خـــــــــوەنـــدن و تـــلاوەتـــێ

***

وى شـــێڤ و رو قـــورئـان د خـــوەند
ذكـــر و عـــبـــادەت كـــربوو چەند
مـــــەجـــــزوب و دين و هارو بـەند
ئـەو چێـــــد بـوون ژ بـەرەكـــــەتـێ

***

كـــــەڕ و گـــــڕو(ارمـش)(٤) لال
ئـوفـــتـــادە ئـو خـــەلقى بەطال
هـنـدى نـەخـــــوش ب ئـيـنـانـە بـال
صـــــــافـى دبـوون ژ عـلـلـەتـێ

***

صـــــافى د بوو جـــــســـــمێ دوى
ژ بـەرەكـــــــەتـا ئـســـــــمێ دوى
دلـشـــــادى چون خـــــەصـــــمێ دوى
راضـى دبـون ژ دەعـــــــــــوەتـێ

***

طـاعـــــــەتى پڕ وى ريـز دكـــــــر
ژ هـەرچى حـــــەرام پـەرهـيـــز دكـــــر
ز«دە ژ قـنـجـــــان بـيـــــر دكـــــر
ژ تـرســـــا روژا ئـاخـــيـــــرەتـێ

***

تـرســـــا خـــــودێ پڕ لـێ هـەبـوو
ژ عـــــامـێ و غـــــەيـرانى ڤـــــە بوو
صـــەد حـــەيف كـو شـێـخـەك(٥) نەبوو
مـــــابوو دوێ خـــــــەبـيـنـەتـێ(٦)

***

ئـەر ئـەولـيـــــا ئـەر ئـەنـبـــيـــــا
ئـەر عـــــابـد و ئـەر ئـەصـــفـــيـــا
بێ شـــێـخ و پـيـــر جـــائـز نـيـــە(٧)
طـاعـــــەت بـكـن ڤێ وجـــــهـــــەتـێ

***

هـنـدى ســـــــەر و ئـەزمـــــان هـەنـە
هـنـدى كـــــو ئـنـس و جـــــان هـەنـە
هـەمـــيـــان ل پـێ شـــــەيـطـان هـەنـە
د كـــــــولـنـە ضـــــــەلالـەتـێ

***

هندی بچووک و مەزن[8]
گەلو هەمیان گوه ل منن
ئنسان و شەیطان دوژمنن
ژ مێژ بوویە عەداوەتێ

***

روژا کو ئادەم ئافری
خالق ل ئبلیس ئازری
بو مانعی سەجدە بری
ئێخستە طوقا لەعنەتێ

***

خالق ل ئبلیس کر غەضەب
باپیر[9] ڤە جھ نانی ئەدەب
ئادەم شەیاطین بوو سەبەب
ئاڤێتە دەر ژ جەننەتێ

***

قەولێ د (مکسی)[10] ثابتن
حەتا قیامەت رابتن
ئەو صولح و مەصلەت نابتن
ب موصحەف و ب ئایەتێ

***

ئەو صوفیێن ب صەوم و صەلات
ئاڤا کری برج و کەلات
قەط دفنا شەیطینی نەهات
ژ نوسخەیا شەریعەتێ

***

ئەو صوفییێ صافی صفەت
دوور بوون ژ وی عەیب و غەلەت
شەیطان هەڕو سەر لێ د دەت
دل ئا ئاصیێە[11] رێ نابتێ

***

ئەمری بری[12] دل بوو حصار
شەیطان هەرو تێنە دیار
ئبلیس ب شێخ نابێ چوچار
مابوو د وێ مەلالەتێ

***

شەیطانە نەحسێ ناقصان
ئەو رو سیاهی مەجلسان
روژەک ب سوی هات ل پوسان
سیما صەبی کچ طەبعەتێ

***

شەیطان دبێ کچ ئاورم
خور و خیس و رێ برم
حەیف و مخابن بێ کورم
قەط یەک ژ وە ب کێرِ نەتێ

***

ئەف رەنگ دبێ ئەو طەحل[13] و زشت
ئەرمن هەبوو چیژەک ل پشت
بەرصیص بقی رەنگی د هشت
دانیا ژ سلوکا ظولمەتێ

***

ئەو چیـــــژەکی نـاقێ وەســـــواس
ئەی لنگ توری کـــێـــمی و کـــاس(١٤)
رابـوو ژ نـاقـــــا ئـەڵخـــــەنـاس
ژ بابێ خـــوەســـتی هـمـــمـــەتێ

***

گـــــو نە ژ نـەســـــلا بابێ خـــــوە بم
نە ژ نـەســـــەب و پـشـــــتـــــا تـەبم
ئەر دێ ژ بەرصـــــیـــــصی ڤـــــەبم
دی بێـــــخـــــمـــــە هـلاکـــــەتێ

***

ئـــەو روو رەشـــــێ روو ب طـــەنـــی
روح ئـاتـەشی طـەبـعـــــــەت جـنـی
چوو بـوون حـــیـــســـابا باطنی(١٥)
ســـــەکنی ل بانێ فـــــورصـــــەتێ

***

گـــــەڕها د حـــیـــصـــارێ ب دوم
خـــوەش مـــێـــر ل برجـــان بونە کـــوم
ســاتا کـــو(١٦) دیت ئەو جـــەیش و کـــوم
ترســـــا ژ ســـــەهمێ هەیبـــــەتێ

***

ترســـــا ژ لەیـثـــــا(١٧) عـــــابدان
کـــــوە و حـــیـــصـــــارا زاهدان
تێ ســـــەح نەکـــــر دەنگی صـــــەدان
بـــل ژ هـــەوائـــو شـــــــــــەهـوەتێ

***

قـــــەلبێ د مـــــێـــــران کـــــەلهن(١٨)
بـرجـێ د ئـاصـێ دەرگـــــــــــەهـن
خـــــور و خـــــراب قـــــەط تێ نەهن
ژ صـــــەبرو رضـــــایا مـــــحنەتێ

***

خـــــور و خـــــراب ژێ مـــــشـــــتنە
نـەفس و هـەوائێ کـــــوشـــــتنە
یـا قـــــەنج ژ وی دەست هشـــــتنە
کـــــــــەس بـاطـنـی چـار نـابـتـێ

***

شـــــــەیطـانـی دبـێ بـێ یـارەکـێ
بـێ زولـف و خـــــــالا رِنـدەکـی
بێ کـــوشـــتنا رەشـــمـــارەکی
ناکـــەڤێ داڤـــا حـــەســـرەتێ

***

نـا کـــــــــەڤـێ داڤ و بـەنـدەکـی
بـێ زولـف و خـــــــالا رنـدەکـی(١٩)
بـێ مـــــحنەتـا ســـــپی زەنـدکی
هـەڤـــــرو بـکـم ئـەز مـــــحنەتـێ

***

تـه دڤـێ خـــــراب کـی(٢٠) نـاڤـــــەکی
شـــێخ بێـــخی قـــەیدو داڤـــەکی
نـیـــشـــان بـده گـــول بـاڤـــەکی
لـێ راست و چـەپ کـــــەیســـــاتەتێ

***

لێ بدی[۲۱] دناڤا فکرەکی
بێخم بەلایا بکرەکی
دا ظاهری کم زکرەکی
دا شک نەئێت ڤێ حیلەتێ

***

خەملی ب لبسێ حاجیان
وەر بوو د دلقێ صوفیان
زیدە عەصا ئو تزبیان
ژ جانبێ (نەجدێ) ڤە تێ[۲۲]

***

ئەو ساحرێ رەنگ سامری
خەملی ب لبسێ ظاهری
نیزیکی[۲۳] بەرصیصی ئیوری
ب حوججەتا عیبادەتێ

***

وی عیبادەت بێ حسێب کر
بەرڤە[۲٤] قبلێ سەر ڤە جێب کر
تێک و ڤێک حیلەئو لیب کر
ظاهری شێخ شوبهەتێ

***

ظاهری بێ حەددی چاک بوو
تزبی و شەمل و سیواک بوو
دێم قەمەر صورەتی پاک بوو
لێب ژ سیمایێ وە تێ

***

لێبا کو[۲۵] شەیطان راست بکت
حیلا کو ئەلخەننناس بکت
کێ دێ ب رەنگ وی ناس بکت
نابێ ژ شێخ کن لومەتێ

***

طاعەت دکر هەر دگری
قەط نانڤی نافطری
سەعتەک ژ رێ نا شەمری
هەر موعتەکف بوو د قبلەتێ

***

ئەشکەرە بەرصیصی دبینێ
وردو ئاذانا دخوێنێ
ما دەمەک غافل دمینێ
شێخ حەباند و دل کەتێ

***

شێخ د کێ فکر و خیالی
من نەدی کەس بڤی حالی
ئەو تنێ ژ حق را دنالی
ئەهلێ فەضلێ ئومەتێ

***

ئەو دەبێ شێخی ژ شامە
ئەو تنێ قوطبێ زەمانە
لازمە چینە سلامە
ما ئەداکن سونەتێ

***

شـــێخ ژ خـــاصێ ئەو قـــەصت کـــر(٢٦)
ژ خـوە ڤـە خـێـر و(٢٧) (وی)سنەت کـر
وی نـزانـی ڕێ غـــــەلـەت کـــــر
چوو (لـە جـــوهدا)(٢٨) غـــەلەتێ

***

بێ گـومـان ڕێ ئیـخـتـلاف کـر
بـا ئـەدەب هـات و طـواف کـــــر
هەر دووان خـــوەش ئعـتـکاف کـر
چوون ژ فـــەضلێ مـــزگـــەتێ(٢٩)

***

صـــوفـــیێ تەوحـیـــدێ تەڤـــران
بـەلکی خـــوەش بوونـە ب هـەڤـــران
ئەم ڤـێـجـە بینن قـزی ل ڤـران(٣٠)
تـەرجـــەمـــانی غـــەفلەتێ

***

ژ یـەک دکـن هـەردوو ســـــوئـالان
ژ خـــضـــر و الیـــاس و هەڤـــالان
ژ قـــــوطب و ئـەوتـاد و رجـــــالان
ژ جـــــو نـودێ غـــــەیبـــــەتێ

***

خـوەندییـە شـێخ قـەط شـەریعـەت
ئـەدەب و ڕێـزی طـەریـقـــــــەت
چوویە نێڤ بەحـرا حـەقـیـقـەت
مـــەعـــدەنا مـــەعـــریفـــەتێ

***

شـــێخ دەبێ بـاقـی خـــــودایـە
ئـەڤ دەرە بـێ ســـــەر و مـــــایـە
من مـــوقـــیم خـــەوف و رجـــایە
مـــام ل ســـەر ڤێ عـــادەتێ

***

شـــێـست و نەھ ســالی تەمـامـە
د خـزمـەتا با خـوێ(٣١) خـوە دامـە
هێـــژ د نـێڤ خـــەوف و ڕەجـامـە
ب جـــــوهـد و ریـاضـــــەتێ

***

شـــەیطان ڤـــە بەرصـــیص رابتن
کـشـتـە(٣٢) بدە شـێخ دەر شـەطن
قـــەط ئالی خـــزمـــەت دەر ڤـــەتن
بـیـێـــە ل ســـەر ســـەلطەنەتێ

***

دەرویشی قـــــەنجی مـــــوسلمی
نـەی عـــاشـــقی ڤێ عـــالمی
بێ پـیـــر ژ خـــوە ئەو ناحـــەمی
ونـدا دکـی طـەریـقـــــــەتێ

***

بێ شـــێخ و بێ ئو ســـتـــادەکی
ب تـنـێ کـــــەتی چـیـــایـەکی
بـــابـــێ دڤـــێ بـــەلایـــەکـــی
ئێـــمن مـــە بە ژ تەعلوقـــەتێ

***

دونیـــــــایه پڕ تەعلوقـــــــەتە
شـــــەیطان قـــــەوی بێ دەولەتە
لێـــبـــان ل مـــێـــران دکـــەتە
جـــــارەک بکە مـــــشـــــوەرەتێ

***

جـــــارەک هەڕە بال ناســـــــەکی
خـــو بکە مـــریدێ خـــاصـــصـــەکی(۳۳)
دا ئەو ڤـــــەکت ئەســـــاســـــەکی
ئـانجـــــا وەرە عـــــمـــــارەتێ

***

ئـەســـــــــــــاس دڤـێ لازم بـتن
بنیـــــاد قـــــەوی قـــــائیم بـتن
هوســـتـــا ل ســـەر ئێـــمن بـتن
ژ پوشـــــمـــــانی و نەدامـــــەتێ

***

بـەرصـــــــــیص دبـێ ئـەز دێ وەکـم
قـــەط کـــەس نیـــیـــە شـێـــخێ خـــوەکم
دچم ســـــەری ب خـــــرقـێ خـــــوەکم
نوقـــــصـــــان بکم ڤێ حـــــورمـــــەتێ

***

شـــــێـــــخێ مـــــە دی رێ ناس بـتن
ســـــەرداری قـــــوطبێ خـــــاص بـتن
یان خـــــضـــــر و یان الیـــــاس بـتن
یـا صـــــــاحـــــــبی نـوبـووەتـێ

***

شـــــەیطان دبێ یـا شـــــێـــخ هەری
ئبلیس کـــــرە تە کـــــە ببـــــوری
(یاخـــــــو)(۳٤) برە نـاڤ ئـاگـــــری
راکـــر ژ نیـــڤـــا صـــوحـــبـــەتێ

***

صـــــــوفی دڤێ نـا فـــــــەکـــــرن
دەرویـش د بـەر مـــــــرنـێ مـــــــرن
دێ خـــــوە ژ صـــــان کـــیـم تر کـــرن
بـن دەســـتـێ هەرچی خـــولـقـــەتێ

***

تە دڤێ ریـێـــــا دەرویـشـــــیـــــیـێ
جـــــارەک نەکـــــە درێـشـــــیـــــیـێ
کـــیـم تر بگرە خـــو ژ پێـــشـــیـــیـێ
(دا) نەکـــــەڤی د هلاکـــــەتێ(۳۵)

***

ئیـــــمـــــان تنێ ئەو قـــــەدەرە
هـــــەرچـــی دبـــــێ ئـــــەو بـــــاوەرە
دەســـــتی بگر ڤـــیـــرا(۳٦) وەرە
زانـی ریـێـــــــــــا هـدایـەتـێ

***

ئـــەر تـــو ب مـــن راضـــی دبـــی
ژ جـــــــــونـدیـێـن د هـادی دبـی
عـــــــالـەم ب عـلـمـی د ببـی(۳۷)
ب نوکـــــتـــــە ئو ئیـــشـــارەتێ

***

ئەر تێنە سەر چەنگێ دمن
تو ناس دکی دەنگێ د من
هاڤال و هەڤ دەنگێ د من
ژ صەح دکی حەقیقەتێ

***

ئەر دڤێ سەیران و سەیرەک
بەرەکەت ئیحسان و خەیرەک
دا نهـا ئەز ببمە طەیرەک
چینە مولکێ قودرەتێ

***

وە د بێت نەحسێ لەعینە
ئەم ل سەر بەحرا بچینە
تە ب من بینێ یەقینە
باوەر و صدقا تە تێ

***

بەرصیص دبێ ئەر دێ وەبێ
دێ کێ ژ تە چێتر هەبێ
ب پیر و ئوستادێ مە بێ
ئەز ژێ بینێ نەفعەتێ

***

کاذبێ مەلعون ب حیش ڤە
چەنگ و پەڕ هاتن بلێش ڤە
بوویە طەیرەک ئەو ژ پێش ڤە
غەییری بڤێ نسبەتێ

***

جاریّ دی ژ رەنگێ جنان ڤە
دل ژ شێخ صەید کر ب جانڤە
بر ب سەر (بەحرا عومان) ڤە
گرت ب داڤا رەغبەتێ

***

زاهدێ شەیطین هەژاندی
فەرەس و رەخ ژێ ستاندی
دل ب چوکێشی کشاندی
پەهلەوانێ حیلەتێ

***

چیژەکی شەیطین بەلا بوو
خوبەکی (رگی)[38] نەمابوو
دل بکون لیبی سوتابوو
هێژ سەبەب طەمعییەتێ

***

گەنم و دانێ تەمایێ
چیژەکی داف لێ ڤەدایێ
بێ حیساب کەتنە بەلایێ
بن دوو لنگا داکەتێ

***

پیروزە طەمعا ئاخرەتێ
یا ناڤ و ناموسا مەتێ
مەیلا لیقایا جەننەتێ
ئەو فعلە خاص ب کێر مەتێ[39]

***

نەبی وە گـــــــوتە وارعـــــــان
حـــوببـــا دنێ دا طامـــعـــان
ناچێـــتـــە قـــەلبێ خـــاشـــعـــان
صـــــــــەددەق ژ ڤـێ روایـەتـێ

***

خـــەیر و شـــەڕ و مـــەکـــر و بەلا
مـــــوهرا نەصـــیب و ئەجـــەلا
راســـت بـــــوو ژ روژا ئـــــەزەلا
ئەمـــــــــڕۆ بەرات ژ بـال تـە تـێ

***

ئەزەلی بەرصـــیص حـــەمـــول کـــر
شـێـخـیـیـا ئبلیس قـەبول کـر
خـێـر و شـومـیـیێ(٤٠) فـوضـول کـر
چو طـلـســـــمـــــا دولـەتـێ

***

زەغـــەلا(٤١) شـــیـــرین ژ هاڤـــە
رو وەکـــوو شـــەکـــر د ناڤـــە
عـــاقـــبـــەت طەحلە ظەراڤـــە
کـــــــــەس نـکـارت دەڤ دەتـێ

***

ڤـــــــێـکـەتـن هـەردو ب یـاری
دز کـــرە مـــالخـــوێ مـــغـــاری
مـــاست دبێ ب تـولا ســـپـــاری
مـــال کـــرە حـــوجـــرا (مـــەتێ)

***

زاهـدێ خـــــــــەیـر و ثـەوابـان
مـــاســـتێ کـــودا دەڤ کـــلابـان
یاریـیـــا خـــور و خـــرابـان
ژێ دبـیـنـی زەحـــــــــمـــــەتـێ

***

یاریـیـــا خـــەلقێ نە هەمـــوار
ژێ بکن توبە ئیـســـتـــغـــفـــار
دێ کـــەنە کـــامل گـــونەهکار
طەنیـــیـــا دوهن ڤـــێکەتـێ

***

کـــوپەکی(٤٢) پەحـــتی ب نفـــتێ(٤٣)
شـــەهرزا کـــر شـــێخ ب مـــفـــتێ
برکـــــرە(٤٤) یارێ شکەفـــــتـێ
نە ب خـــێـــر کی قـــصـــصـــەتێ

***

نـە ب خـــــێـــــر و نـە ب هاڤـل
پاشێ بـەرصـــیـــصـێ بـێ ئـاقـل
قـــــەط وەلی نـابن تـو جـــاهـل
بـێـــیـی عـلـمـی حـکـمـــــەتـێ

***

لـەو بـێـــیـی عـلـمـێ (مِنْ لَدُنْ)
قـــاصـــد هنار شـــاهێ مـــەزن
لاتـعـــــبـــــدوا ئـیـللا ئـەمـن
لازمـــە شـــوکـــرا نـعـــمـــەتـێ

***

من ئەڤ مـــــثـــــال لەو بەســـــتنە
هشـــــيـــــار بن مـــيـــر و(٤٥) ژنە
شـــــەيطان ب هەر كـــــەس دژمنە(٤٦)
بەرصـــيص غـــراند بڤێ نســـبـــەتێ

***

شـــەيطان ل شـێخ بو (ســەر ئەمـــيـــر)
نيـــشـــان د دت شـــوغـــلا بێ خـــيـــر
خـــــەلقنۆ دنێ نائێت ب كـــــيـــــر
دا جـــــەهد بكن ل ئاخـــــيـــــرەتێ

***

بێ دەست لێـــــژ ل مـــيـــژ دكت(٤٧)
تـە هـەجـــــــــو دان(٤٨) دريـژ دكـت
ليـــبـــا مـــــەزن دێ هێـــژ دكت
يـان چـاركـــــــەنـار مـــــــەلا لـەتێ

***

وەرعـــــێ دكـــــت زولا دبـــــت
بـەرصـــيص قـــــەوى پێ شـــا دبت
نـــــور ژ رووان پـــــەيـــــدا دبـــــت
شـــــەبيـــــهێ هەيڤـــا داكـــــەتێ(٤٩)

***

حـــــەتا نـەبوو شـــــوبهـــــەتى نور
فـــرســـەت نەكـــر فـــەتحێ صـــودور
دور هـات د بـزمـــــــارێ دكـــــوور
هـەڤـــــرو بـكـن شـــــەقـــــاوەتێ

***

وەخـــــتێ خـــــوە لێ مـــــالى بكت
ئـاڤێ لـە شـــــــەمـــــــالێ بـكـت
قـــــەصـــــدا كـــــەزى كـــــالى بكت
زانت شـــــوغـــــول ب دەست ڤـــــەتێ

***

خـــــەلقنۆ خـــــودێ تەقـــــدير دكت
جـــــوزئـەک لەعين تەدبيـــــر دكت
قـــەصـــدا كـــەنيـــشكا مـــيـــر دكت
چوونە تەمـــــام ڤـــــرا كـــــەتێ(٥٠)

***

مـــيـــرەک هەبوو بێ حـــەد ب مـــال
بكرەک هەبوو قـــامـــەت شـــەپال
ســـيـــمـــا وەكـــوو بەدرا كـــەمـــال
قـــەط كـــەس ئەداكت(٥١) وەصـــفـــەتێ

***

قـــەط كـــەس ئەداكت مـــەدحـــان
شـــــەبيـــــهێ هەيڤـــا چاردەهان
عـــومـــر ژ وان ســـال و مـــەهان
وِلْدان و حـــــورا جـــــەنـنەتێ

***

وِلْدان و حـــورا بێـــهن خـــوشـــە
ئەشک و(٥٢) غـــــەزالا چاڤ رەشـــــە
دێم قـــەمـــەرە خـــال حـــەبەشـــە
حـــبـــرا بيـــێـــە ســـەر كـــاغـــەتێ

***

خـــــالێ ژ رەنـگێ فـلـفـــــلان
ئـيـــــلان و جـــــوتێ قـــــاتـلان(٥٣)
ئـەو فـــــــر دکـن خـــــــونـا دلان
بـاکـــــــر چ زانـت مـــــــروەتـێ

***

بـکـر(٥٤) ژ رەنـگـێ حـــــوريـيـــــان
ســەردارە(٥٥) رەفـــا(٥٦) قـــومـريـيـــان
صـــەييـــادە قـــەلبێ صـــوفـــيـــان
مـــەشـــغـــول ب کـــێـــرا ذەبحـــەتـێ

***

کـــێـــرا د دەســـتـێ ئەســـمـــەران
صـــــورە ژ خـــــوێـنـا(٥٧) جگـەران
خـــــەلقـنـۆ ژ ئەڤـــيـنـا دلبـــــەران
مـــەعلوم نـيـــە چ ب ســـەر مـــە تـێ

***

ئەو نـازکـــا مـــەشـــهـــورێ عـــام
شـــەھ طوطـيـــا ئـيـــوان مـــەقـــام
لەب شـــەکـــەرا شـــيـــرين کـــەلام
شـــەيطان دخـــەودە بع کـــەتێ(٥٨)

***

ئەو نازکـــا وەی مـــوعـــتـــەبەر
شـــەيطان دخـــەودە ھاتە ســـەر
(پيـــر عـــەفـــيـــا) (٥٩) کـابووس دبەر
زەبانـيـــيـــا قـــيـــامـــەتـێ

***

خـــــەملی ژ رەنـگـێ پـيـــــرەکی
ســـيـــمـــا وەکـــو خنزيرەکی
لنگ دا کـــەنـيـــشکا(٦٠) مـــيـــرەکی
ئـێـــمن دخـــەو دە راکـــەتی

***

شـــــەيطان بووە جن طازيـيـــــەک
راھشت دگـــــوھدە گـــــازيـيـــــەک
لـێ بـوويـە تـای و لـەرزيـيـــــــەک
کـچ ھلـبـــــــوە ژ غـــــــەفلـەتـێ

***

کـــــوپـەک دخـــــــەودە پـێ رەيی
نـازک ژ غـــــەفلـەت ھلـبـــــەيی
لەعلێ د صـــور کـــەف لـێ مـــەيی
رابين ب(زينا)(٦١) خـــدمـــــەتـێ

***

لـێ روھن کـــــرن مـــــوم و چـران
دھـــاتـــنـــێ بـــاب و بـــران
پـێـــدە درێژن ھێـــســـتـــران
يـا نـازەنـين چ ب ســـــــەر تـە تـێ

***

حـــالێ کـــچێ پرســـيـــار دکن
دەست و(٦٢) پـيـــا تـيـــمـــار دکن
جـــيـــری و خـــزمـــەت کـــار دکن
يار و رەفـــيـــقێ ھێـــشـــەتێ(٦٣)

***

جارەک ببینن[٦٤] خادمان
بهنێرنه[٦٥] بال عالمان
جەما بکن مونەجمان
ژێرا بکن کتابەتێ

***

ئانینە ژوور خەلقێ ڕەمال
هندی هەبوو ئەسمائو حال
تێ سەح نەکر حال و حەوال
وان ب حیسابا ئەبجەدێ[٦٦]

***

حیساب لوان موشکل دبوو
دەست ل کتابان شل دبوو
حەرفێن دنو داخل دبوو
ئەلیف نەدین دکر خەتێ

***

وان قەط نزانی حال چیە
هەمیان دگوت چاقینیە
لازم کچێ نێەت گرتیە
ئسم و طلسمەک لێ نەتێ

***

(اسم) و (طلسم)ێ حرز دبەن[٦٧]
شێخ و مەلا ژێرە دکەن
قەط کێم نەبو ژانا بەدەن
سور بوو ژ دەست حەرەتێ

***

پاشێ وان حرز و کتابان
ئەلخەناس پیرێ خرابان
چو د خەونا دیێ و بابان
لێ دکت ڤێ نەصیحەتێ[٦٨]

***

د خەوێن دبین باب و دێ[٦٩]
وە دڤێ کچێ خوەش کت خودێ
باندێ[٧٠] بنەبال زاهدێ
روژەک بدەن لێ موهلەتێ

***

کارا کچێ کن ب ئاواکی
سەری بشون ب ئاڤەکی
دا شێخ ببینێ گاڤەکی
قەنجە ل بو مەصلەحەتێ

***

لازمە شێڤەک بمینێ
حال و ترسا وێ ببینێ
ئسمێ (یشمخ) لێ بەخوبنێ[٧١]
مارەوا کن حاجەتێ

***

سێ شەڤان د خەونێ دبینن
باب دبێ مالخوێ بخوێنن
رابکن پیروز هلینن
صاحبێ فراسەتێ

***

خـــــەونا کـــــو وان دینە ب جـــــوت
با خـــــوێ ژ مـــــالخـــــوێرە دگـــــوت
دائـــو بـــران دل پـــێ دســـــــــــــوت
نـادت وەزیـر ئـیـــــــــجـــــــازەتـێ

***

وەزیـــر ژ بـــاخـــــــــــوێ پـرسـیـــە
خـــەونا کـــــو وە ئـیـــشـــــەف دیـیـــــە
بـاوەر مـــــــەکـن رەحـــــــمـــــانـیـیە
مـن دل نـەچـو ڤـێ وەقـــــــعـــــــەتـێ

***

جـــار جـــار دکن بێ حـــوکـــمـــیـــیـــان
ظـاهر دکـن بێ شـــــەرعـــیـــیـــــان
خـــەونا حـــەرامـــا عـــامـــیـــیـــان
بـاوەر مـــــــەکـن ڤـێ روئـیـــــــەتـێ

***

خـــــــەونـێ دوان صـــــــادق دبـن
ئـەر خـــــزمـــــەتـا خـــــالـق رە بـن
دوور ژ کـــــەسێ (فـــــاسـق؟)[۷۲] دبـن
ل دوشـــــــەکـــــا عـــــــەدالـەتـێ

***

خـــــەونـا وەدی بـێ شـــــرعـــــەتـە
دیـتـنـا مـــــــەحـــــرەم عـــــــەورەتـە
بـابـێ قـــــــەبـول ئـەو دەعـــــــوەتـە
ژ نـا شـــــــەرعـی و کـــــــورهـەتـێ

***

ئـەف رەنـگ دبـێ مـــــالخـــــوێ کـــــوهـن
ئـــەر هـــون دکـــن پـــرســـێ ژ مـــن
بســـــپـــیـــرنە شـــاهـێ مـــەزن
شـــــــــافـی دکـێ ژ عـلـلـەتـێ

***

تەدبیـــرەکی مـــەعـــقـــول دکـــر
صـــەد حـــەیف کـــو مـیـــر قـــەبول نەکـــر
نەفـــسێ جـــەلە و تەحـــمـــول نەکـــر
تەحلە حـــەقی ل کـــەس خـــوش نەتێ

***

حـــــەقناسی گـــــوهدار مـــــوئـمـن
گـــومـــــرەه[۷۳] قـــەوی دل هێـــسـن
شـــیـــــرەت د گـــــوه نـا ســـــەکـن
نـارنج ل بـابـێ گـــــونـبـــــەتـێ[۷٤]

***

کـــیـــمـــیـــا لە با من عـــاقـلە
ئـنســـــــان ب عـلـمـی کـــــــاملە
رەئـیـــــا نـە ئـەهـلان مـــــوشـکـلە
خـــــەلـقـێ مـــــودام د غـــــەفـلەتـێ

***

قـــــەنج کـــــر وەزیر ئـەمـــیـنـی کـــــر
بـابـێ کـــــەنـیـــــزکـێ رەبـەن کـــــر
(خـــور کـــردن و خـــود بـینـی کـــر)[۷۵]
ژ کـــــێم فـــــەهـم و جـــــەهـالـەتـێ

***

(کـیم فـەهمـیـیێ)[٧٦] جـاهل دکن
رەئـیـێ دبـێ عـــــاقـل دکـن
گـــــــوش ب هـەوایێ دل دکـن
خـــەمـــلا کـــچێ و زینـەتێ

***

رابـوونـه خـــەمـــلا وێ[٧٧] بـکـن
کـــــارێ کـــــو بـاب و دێ بـکـن
لازم قـــــەوی دێ چـێـــــبـکـن
ژ زیـڤ و زێـرێ صـــبـیـــەتێ

***

یـەک جـــــار د زێـرێ وەر دکـن
کـــاشـــانـیـــا دبـەر دکـن
تـێـکـده جـــــلا مـــــاوەر دکـن
ژ بـێـــهـن و بـوخـــورا حـــوسنەتێ

***

عـــود و زوبـاد و عـــەنبـــەره
مـــسـک و گـــولاب و مـــاوەره
جـــوانـا پـر چـک[٧٨] چەنبـــەره
شـــوبـهـێ عـــەروســـا داوەتێ

***

دێـمـــا گـــولی ســـوراڤ دکـن
زولفـــان ل ســـەر داڤ داڤ دکـن
ب حـــنـــنـــەئـــو زەربـــاف دکـــن
ب جـــەوهـەرێ د قـــیـــمـــەتێ

***

تـێـک جـــــەوهـەر و ئـەلـاس دکـن
کـــوفی ژ (بافـــتی)[٧٩] خـــاص دکن
ل فـــــەوقـێ تـاجـــــان راست دکـن
ئـــەڤ رەنـــگ دبـــن زیـــارەتـــێ

***

ب عـــەجـــەبی (مـــداه)[٨٠] دبن
ب تەخـــتێ کـــو شـــالـگەه[٨١] دبن
بـال عـــــــابـدێ الـلـه دبـن
هـیـــــڤی دکـن فـــەضـــیـلەتێ

***

ئـەو عـــــابـدێ ب نـامـــــوس و نـام
بـێـــهـن عـــەنبـــەرا ب لـەعل و جـــام
ب رێـز و ئـەدەب بـرنـه ســـــــلام
نـیـــزیـکی دەســـتێ حـــەضـــرەتێ

***

دێـم قـــــەمـــــەرا ئـەبـرو هـلال
رەنـگ کـەوکـەبا[٨٢] خـورشـیـد مـثـال
کـچ بـێ رەفـــیـق هـشـــتـی ل بـال
ئـێـــمـن ژ ترســـا تـوهـمـــەتـێ

***

ئەو نـازکـا خـــەلـک مـــوشـــتـــەری
بـەرصـــیـص دوێ نـافـــــه کـــری
شـــەیـطـان دەمـــەک چـو لـێ گـــری
خـــێـلی ڤـــەکـــر ژ جـــەبـهـــەتـێ

***

خـــــێـلی ژ بەر دیێ ڤـــــەکـــــر
ترســـــا کـــــچێ لێ زێدە کـــــر
یـا شـــــێخ تـچـــــار پـروە[۸۳] نـەکـــــر
بێ شـــەفـــقـــەت و بێ رەحـــمـــەتێ

***

طـایێ غـــــەریـبـــــان بـەر مـــــەدە
ئـەجـــــرێ د گـــــەل وان بێ حـــــەدە
خـــێـــری مـــەریضـــان یەک سـەدە
ژ بێ حـــیـــســـاب فـــەضـــیلەتێ

***

ئـەو عـــــابـدێ قـــــائـم ل رێ[۸٤]
جـــــــارەک نـەظـەر دا دێـم دو رێ
طـەیرێ دلـێ شـــــێـخ هـلـفـــــرێ
بێ ئـخـــتـــیـــار کـــر قـــامـــەتێ

***

بێ ئـخـــتـــیـــار بـو راهـبـــــە
فـکـری د خـــــەطـطی کـــــاتـبـــــە
حـــــەرفـــا ئـەڤـین کـــر غـــالـبـــــە
دیـن بـو ژ نـەقـــــشـێ قـــــودرەتـێ

***

دیـن بـو ژ خـــــــــال و ئـەبـروان
ژ بێـــهـنا رحـــان و (لیـــمـــوان)[۸۵]
ئـــەو بـــلـــبـــلـــی وان بـــشـــکـــوان
وەربـو د تـورا ئـولـفـــــــــەتـێ

***

شـــەیطان لەعـــینی فـــاســـدە
ســـور گـــول نەمـــا بو عـــابدە
وی مـــــوبـتـــــەلا کـــــر زاهدە
دل گـــرت ب داڤـــا رەغـــبـــەتێ

***

مـــوحـــبـــەت قـــولوبان گـــەرم دکت
صـــــــەد بـەرقـێ پـولاد نـەرم دکـت
ئـاگـــــر ژ پـوشـێ شـــــەرم دکت
نـارێ مـــەجـــازێ حـــرقـــەتـێ

***

ئـەو عـــابـدێ حـــەیران و مـــەست
بـەنـد بـو ب تـەقـــــــدیـرا (اَلَسْتْ)
شـــێـخ ئـخـــتـــیـــار چو بـو ژ دەست
شـــــەرمـــــەنـدە بـو د خـلـوەتـێ

***

شـــەیطان دبێ قـــەط شـــەرم مـــەکـــە
یـەک ئـادەمـــــەک نـین بـێ لـەکـــــە
بـانـدێ ژ عـــــەیبـــان تـوبـە کـــــە
مـــوسی دکت شـــەفـــاعـــەتـێ

***

قـــەط غـــەم مـــەکـــە دونیـــا وەیە
بـەنـگ و زنـا قـــــەتـل و مـــــەیـە
ل وان حـــەمـــیـــان تەوبە هەیە
پـاقـــــــــژ دبـت ب تـەوبـەتـێ

***

ب تـــەوبـــێ دچـــن بـــێ ئـــەدەبـــی
ترسم کـــــچێ حـــــەملەک هەبی
بـانـدی تـوژی شـــــەرمـــــەندە بی
کـــو بکن گـــەلو ژڤێ قـصـصـەتێ

***

شـــەیطین ژ بەرصـــیص لەومـــە کـــر
تە فـــتـنەکـــە هەڤ خـــوە کـــر
چاخـــو ژ مـــیـــر شـــەرمـــەندە کـــر
داخل بووی د خـــەطیـــئـــەتێ

***

پـاش کـــــو بـەلا بـو صـــــادرە
قـــــەتـلا کـــــچێ ئـەو لاترە
دا ســـــــــەح نـەکـن بـاب و بـرا
ترسم ژ تـە ژ ســـیـــاســـەتێ

***

هـەیـا خـــــــودێ لـێ ئـازری
ودبـێ حـــــــەتـا کـچ نـامـــــری
ئـەڤ عـــــەیب ل تە نـاڤـــــەشـــری
قـــــەط یا خـــودێ ڤـــە بیـــر نـەتێ

***

بـابـێ قـــــەوی ئـەو کـچ دڤـــــێت
بـانـدێ قـــــــصـێ ژێرە دبـێت
ئـەمـــــرێ عـظیم ب ســـــەرتە تێت
نـابـێ خـــــلاص بـێ عـــــبـــــرەتێ

***

رەنگ و رووی شـــێخ شـــەحـــتـــاند
ئـەو ل طـەریقـێ غـــــــەلـتـــــاند
کچ کـــوشت و خـــون لـێ شـــەبطاند
شـــــــــەرعـێ ژ بـابـێ دیـەتـێ

***

روژا کـــو بەرصـــیص خـــەلقـــاند
تەقـــدیر ل ئاتی نەفـــقـــاند
ب ئەمـــرێ خـــودێ کچ خـــەنقـــاند
ب زاریـــــو قـــیـــامـــــەتێ

***

حـــەیفـــا لەطیـــفـــا شـــەکـــەرین
دائـو بـرا لـێ تـێـت گـــــــــرین
ئەو را د[87] ل شـــێخ گـــرتی برین
رەش کـــر ب داغـــا فـــرقـــەتێ

***

ل عـــــابدا[88] داغـــا ببـــێم
ل ســـور گـــولا باغـــا ببـــێم
یا ســـونبـــولا ئاغـــا ببـــێم[89]
غـــەیری ل باغێ حـــشـــمـــەتێ

***

یا ل گـــەردەنا رەنگ عـــاج ببـــێم
یا ل کـوفـیـیـا رەنگ زەر تاج ببـێم[90]
هندی مـــەدحـــا ب دیبـــاج ببـــێم
ناکم خـــلاص ڤێ قـــصـــصـــەتێ

***

یا قـــەنج ئەوە کـــوتاە[۹۱] بکێن
ڤـێ نـــازکـــێ ونـــدا بـــکـــێـــن
ئیـــشـــەڤ د ســـێلێ را بکێن
الله غـــەریق کت رەحـــمـــەتێ

***

الله ل بەرصـــیص حـــوکـــومـــاند
شـــەیطان مـــغـــار لێ هەدمـــاند
مـــالک ب ســـەردا عـــەدمـــاند
نائێـــتـــە ســـەر صـــلاحـــەتێ

***

شـــــەیـطـان ژ ڕێ بـر زاهـدە[۹۲]
پاش کـــو فـــهـــێت کـــر عـــابدە
یا شـــێخ ئیـــجـــازا من بدە
دا ئەز هەڕم ســـیـــاحـــەتێ

***

دەســـتـــور بدە من ئیـــشـــەڤـــە
داچم ب نک باڤێ خـــوەڤـــە
جـــارەک ببـــینم بێـــمـــەڤـــە
داخـــاز بکم ژ شـــیـــرەتێ

***

بێ شـــیـــرەت و تەدبیـــرەکی
بێ ئوســـتـــکـار و پیـــرەکی
نادن جـــەوابا مـــیـــرەکی
بڤێ دچنە فـــەضـــاحـــەتێ

***

نەظەرا مـــیـــرانە گـــەرمـــە
مـــاییـــیـــە فـــەهم ئەو قـــەدمـــە[۹۳]
کـــو بەلا بچـــێـــتـــە ژ ســـەرمـــە
ئەز ئەدا کم حـــوجـــجـــەتێ

***

ئـــەز دزانم ڤـێ جـــــــــەوابـێ
داچمـــــە نک پیـــــرو بابێ[۹٤]
بـێ تەدبیـــــرا وی قـــــەنابـێ
قـــولزومـــا علمـــیـــیـــەتێ

***

هندی د ئاصـێ بت قـــصـــەت
ئەو مـــــال خـــــراب ڕێ تـێ دبەت
ڤـــان مـــوشکلان ئەو حـــەل دکـــەت
پڕ عـــــاقـلـە فـــــەهم درەتـێ

***

بەرصـــــیـــص دبـێ بەندێ هەڕە
ظـاهـر بـکـە ژ بـابـێ خـــــوەڕە
جـــــەوابەکی بینە ژ مـــــەرە
مـــائل بکن ڤێ دەفـــعـــەتێ

***

بەرصـــیص کـــو بن ژ با ڤـــە بوو
(ئەبیـــــەض) ژنک وندا ڤـــــە بوو
بابێ کـــوڕی پێ شـــا ڤـــە بوو
گـــو (أختـــمـــار)[۹۵] ژ کـــوڤـــەتێ

***

ئەبیەض بەیان کر گوتنە
فسق و فوجور حەقێ منە
من پێ کرن قەتل و زنا
شکینا ستونا عززەتێ

***

حەقێ منە ژ ڕێ برن
قەتل و زنام پێدا کرن(٩٦)
باندی د ڤێ(٩٧) بەرصیص کرن
قەصاص بکن حوکومەتێ

***

ئبلیس ژ ئەبیەض بەر گەڕاند
پێسیر ژ کەربان دا درِاند
طەعن و دژون کو پێ برِاند
زیبەندە(٩٨) سیما صورەتێ

***

بەرصیصێ سەرداڕێ چیان
طاعەت دکر وی ژ پیان
شێقێد د سالا هەفتیان
داخل کری د خەطیئەتێ

***

ئەو عابدێ جێھ صەومەعە
د خەوفا خودێ دە خاشعە
خێر ل زنایێ راجحە
ل دەفتەرا خاصیەتێ

***

ل دەفتەرا هەرچی کە خاص
باندی کو دێ راست بێ قصاص
ئەو دێ ژ ئاگر بێ خلاص
گونەھ نەما ل ذمەتێ

***

شەیطین ل ئەبیەض لەومە کر
تە ب(٩٩) خاترێ بابێ خوە کر
ئیمان ژ بەرصیص چێ نەکر
رابە هەڕە کفایەتێ

***

رابە شەقەک دیسان هەڕە
ئەر وی سوجود بر ژ تەڕە
ئەو دوژهێ بو مەقەڕە(١٠٠)
تا ڤێژنە خەطیئەتێ

***

ئەمرێ تە دێ ئەبیەض کەفی(١٠١)
چو بن گوهێ میر وێ شەڤی
خەونا کو حاکم پێ نڤی
ژێرا دکت حکایەتێ

***

د خەونێ(١٠٢) د بینت حاکمە
اللە بخو پێ عالمە
کوشتن ل بەرصیص لازمە
ژێرا د دت شەهادەتێ

***

شـــەیطین ب صـــورەت با کـــری
هـاوار کـــــــــرە بـاب (و) بـری
ئـان وێ دنـێـڤ ئـاخـێ کـــــــــری
قـــــەط کـــــەس دهانـا من نـەتێ

***

جـــارەک وەرن تەفـــــتـــیش بکن
طەمـــاهیـــیـــا قـــەمـــیش بکن
بـاندی ل من ڤـــــــەتیش[۱۰۳] بکن
من زێڕ و زیڤ ب کـــێـــر نەتێ[۱۰٤]

***

زێڕێ کـــــو هوســـــتـــــا چێکری
تاجـــا مـــورەصـــصـــەع ل ســـەری
نا ئێت ب کـــێـــر خـــەلقێ مـــری
ژ من ڤـــەکن[۱۰۵] ڤێ کـــســـوەتێ

***

بابێ ژ خـــەونێ دل ڤـــە گـــەشت[۱۰٦]
شـــاه و غـــولام رابون ب قـــەست
چونە شکەفـــــتێ دەست ب دەست
داخـــــــواز دکن ئـەمـــــــانـەتێ

***

ئـەمـــــــانـەتـە بـارێ مـــــــەزن
شـــێخ گـــو ئـەز و ئـەمـــــرەد و ژن
دونـیـــــا حـــــــەرام دورە ژ من
(ثـوی)[۱۰۷] ژ شـــــــەئـنێ م نـەتێ

***

خـــەلقنۆ جـــەوابا شـــێخ ئەڤـــە
ئەو جـــان نەهات (ینگی)[۱۰۸] مـــەڤـــە
ڤـــــە گـــــەییـــــا ئو هاتەڤـــــە
وندا ڤـــــەبو وێ ســـــاعـــــەتێ

***

تەحـــقـــیق نەکـــر وان ئەو جـــەواب
ژ یاریـیـــــا خـــــەلقێ خـــــراب
وان گـــــوتە شـــێخ هەیا کـــــەذاب
ســـەر راست[۱۰۹] ببی عـــبـــارەتێ[۱۱۰]

***

دل ســـەعـــیـــیـــا[۱۱۱] قـــەتلێ دکن
کـــــــــوشـتن تـنـێ چ لـێ دکـن
هەتیـــــانە ناڤ ســـێـــهلێ دکن
ب ســـــــەر ڤـــــــە چونە توربەتێ

***

ئەو نـاگـــهـــان ب ســـــەر ڤـــەبون
نـیـــشـــان و زولف ژ دور ڤـــەبون
لازم ژ گـــــــریـان زەر ڤـــــــەبون
ئـانـیـنـە دەر ژ وەحـــــــشـــــــەتێ

***

کچ کـــــەوکـــــەبا شـــــەڤ طاریان
ئـەو زاهـدێ ژ حـــــــــــوریـان
بو خـــونـیـــیـێ ئەنصـــاریـیـــان
یـــا رەب بـــەلا ژ بـــال تـــە تـــێ

***

یارەب تو کـــەس ســـەودا(۱۱۲) نەکی
فـــهـــێت و شـــەرمـــەزار نەکی
عـــەیبـــا ل کـــەس ئظهـــار نەکی
حـــەتتـــا ڤـــە روژا ســـاعـــەتێ

***

عـــەیبێ د خـــەف بون ئەشکەرە(۱۱۳)
حـــەمـــیـــان بهـــیـــست ئەو مـــاجـــەرا
بەرصـــیـــص هلاویست (بشـــرا)(۱۱٤)
هـاتـە حـــــەدێ هـلاکـــــەتێ

***

جـــەلاد ژ گـــەنجـــان کـــار دکت
بـەرصـــــیـــص ژ دەست هـاوار دکت
مـــەلعـــون خـــوە لێ ئظهـــار دکت
دیســـان گـــهـــایە لەعنەتێ

***

بەرصـــیـــص گـــری گـــوتی ب زار
نـیـــیـــەت خـــرابێ قـــەلسێ یار
چـرا نـەهـاتـیـــــــە دیـار
بێ شـــەفـــقـــەت و بێ رەحـــمـــەتی

***

گـــــــو خـلـوەیـا بـابـێ دور بـو
گـــەھ د(لبنان)و گـــەھ د(طور)بو
ســەکنیـمـە حـەتتـا حـوضـور بو
ئەڤـــە گـــهـــامـــە خـــزمـــەتێ(*)

***

خـــــەلقنۆ بنێـــــرن کـــــازبی
ئەڤ رەنگ دبێـــــتـــــە راهبی
ئەز قـــــــەنج دزانم ســـــــەبەبی
کـــافـــر دکت کـــەیفـــیـــیـــەتێ

***

بەرصـیص گـو ب قـوطبێ خـاص کێ(۱۱۵)
ڤێ قـــصـــا مـــوشکل تو راس کێ
مـن ژ ڤـێ بـەنـدێ خـــــــلاص کـێ
ببـــــمـــــە قـــــولێ مـننـەتێ

***

دوژمـنـان ئـنـصـــــــاف چـو نـیـنـە
تە دڤێ دونیـــا شـــیـــرینە
ســـەجـــدە بو ذاتێ مـــە بینە(۱۱٦)
دا بکمـــە شـــەفـــاعـــەتێ

***

ئەر تێنە من ســـەجـــدا ســـەری
جـــارەک بکم ئەز مـــەهدەری
هـادر ل تـە ڤـــــــە دبـن دەری
فی الحـــال دبینی رەحـــمـــەتێ

***

ئـەو عـــــــابـدێ بـێ دەولـەتـە
نـاڤـێ ژ دونیـــــــایێ (رەتـە)(۱۱۷)
ڤـێ خـــــەبـەرێ بـاوەر کـــــەتـە
ســـەجـــدە دبت ژ ضـــەرورەتێ

***

ئەو عـــابدێ بینایی[۱۱۸] وعـــود
شـێخ ب ئیـــشـــارەت بر ســوجـــود
شـــرکـــا عـــەظیم چو بو ووجـــود
ئیـــمـــانێ بر ب شـــددەتێ

***

ئیـــمـــان ژ بەرصـــیص بو جـــودا
شـــەیطین ڤـــە کـــوشـــتی زاهدا
(فـــروار)[۱۱۹] کـــر بارێ خـــودا
مـــەکـــســـەب نەکـــر تجـــارەتێ

***

هەفـــتی یو یەک ســـالی تەمـــام
طـاعـــــەت دکـــــر دائم و دام
قـــەبول نەکـــر شـــاهێ عـــەللام
یەک جـــار برە خـــوســـارەتێ

***

قـــــەنج نـاس بـکـن (اللـه)ەکـی
(بر)[۱۲۰] خـدمـەتا پادشـاهەکی[۱۲۱]
ضـــایع مـــەکن ب گـــوناهەکی
ئێـــمـن مـــەبن ژ هەیبـــەتێ

***

بێ حـیـســاب (مکسی) خـەبەردان
ژیـارا قـــــەلس و نـەمـــــەردان
دێ نـەدامـــــەت بـێ ب ســـــەردان
(مـــــیـم و حـێ) ب روایـەتـێ

***

(مـــیم و حێ) ئەف بەند دگـــوتن
ئەم ب مـــــەعـنایێ هەڤـــــوتن
عـــوجـبێ گـشت خـێـران دشـوتن
لەو ریاء ب کـــــێـــــر نەتێ

***

فـــعـــلا خـــراب خـــود بینیێیە[۱۲۲]
عـــوجـــبێ مـــەکن ل دینیێیە
دەربا ســـــەراست مـــســکـینیێیە
ژ دەرویێشی و حـــــەقـــــارەتێ

***

پەراوێز

(*) مەلا خەلەفێ رەحمەتی د وێ سەفەرێدا و پێشتر ژی چەندین (روایەت)ێن ستران و حیکایەتا (هەسامێ ئاغێ و ستیا لەعلیخانێ) نڤیسی نە وکریە شانوگەری ژی د(١١٨) کەرتکاندا و گەلەک سپەحیە.

هەمی روایەت یەکن کو لەعلیخان کچا عەزەب ئاغایە لێ هندەک دبێژن سەرەکی عەشیرەتا (گوڤەیی)یە کو مەلا خەلەف تشتەکی گەلەک سپەحی دبارا ژ هەڤ چونا ڤی عەشیرەتی د پێش چاخی بەدرخاندا نڤیسیە یانی ژ کەم ڤە د سەدێ هەژدەهێ دا ب هوی زوردارییا یەکێک ژ میرێن بوتان مەلا خەلەف ژ هندەک مروڤێن شەهرزا ژ گوڤەییان وەرگرتیە. هندەک دبێژن سەروکی عەشیرەتا (سپێرتی)یان بو و لەعلیخان ژ سپێرتێ بویە یانی (اسپایرد)ە دنێڤ بەینا مکسێ و خەسخێری و هیزان دا و هندەک دبێژن عەزەب ئاغا سەرۆکی عەشیرەتا کەلهوکی بویە، و پیش سەدێ نوزدەهێ سەرهاتیا هەردو عاشقان هەسام ئاغا و لەعلیخان رودایە. هەسام ژ ئاغاییێن عەشیرەتا (بەرواری) بویە لە قەزا خەسخێر و ئەورە ژ ئاغاییێن (ئادیان) کو هەتا نهو ناڤێ (ئادیان) بو وان تیێە گوتن چکو ژ زوریەتا (شێخادی - شێخ ئادی - شێخ عدی)ی شێخی ئێزیدیانە و شەهید یعقوب ئاغایێ ئەروهی ژ زوریەتا دەرویش ئاغای مامێ هەسامە و خلیل ئاغای یعقوب ئاغا ژی هەتا ١٩٨٣ زێندو بو و کورد پەروەر بو و د وێ ریێ دا یەعقوب ئاغا چوە و خلیل ئاغا ژی رەڤی بو و گەلەک ل سوریایێ مایە یەعقوب ئاغا لە (١٩٢٥)دا د چاچی شورشا باکور ژ نێڤ چو رەڤی و هاتە ناوچا زاخو. دیارە وەختەکی عەشیرەتا بوشا (بەروواریان) ئێزیدی بویە.

من د سالا (١٩٥٦) ژ رەحمەتی شێخ معصومێ نورشینی (لە تەنیشتا دەشتا موشێ) بهیستیە کو هەسام ژ عیشقا لەعلیخانێ وەک دینان لێ هاتیە و تەرکا هەرێما خو کریە و هاتیە دەشتا موشێ و ل وێدێ چویە بەر رەحمەتێ.

شاگرێ من مەلا خەلەفێ دلسوز و چەلەنگ و ژیهاتی مقدارەتی گەلەک دبارا هەسام و لەعلیخانی دا خرڤە کریە هیڤیدارم روژەکی بکاربین چاپی بکێن. د مدەهێ دەھ سالاندا زیدەتر ژ چوار هەزار بەرپەڕ ژ کەلەپورا بلاڤ کوم کر لێ ژ بێ بەختیا کەلەپورا کوردان زو وەفات بو و کول و گوڤان بو من هێلا و کەس نینە جهێ وی بگرێ.

برایێ هێژا مستەفا نوری بامەرنی ژی هیمەتەکی مەزن کر کو سەرهاتیا هەردوو عاشقان د کتێبەک دا چاپ کریە ل ١٩٨٠ دا.

(١) (ماذن) (اسم فاعل)ی (أذن)ەیە.

(٢) باخو (خودێ) بە ئەسل مەعنا سەروەر (سیّد)ە یانی خودێ ئیزنا مە بدە.

(٣) د دەستنڤیسێ دا (دانائو زیران) هاتییە.

(٤) من نەزانی مەعنا (ارمش) چیە لێ مەلا احمدێ برای من دبێژێ (ئەرمش) وشەیەکی تورکیە یانی ئەوێ بسەر هەڤدا چوو حەلها.

(٥) ژ بەر وێ کو لەنگە نەدورە «شێخەکی» بێ یان ژی وها بوە «سەد حەیف کو وی شێخەک نەبو».

(٦) «خبینێ» هاتیە نڤیساندن مەعنا وێ روهن نینە ئەگەر مەخسەدا وی پێ (خلوەت) نەبێ یان ژ ووشی (خبن)ا عەرەبی بێ و یا کو مەعنا جهێ نەپەندی ژی تێ یە سەح کرن.

(٧) «نیە» هاتیە ئەگەر «نیا» بایە دگەل هەردو کەرتکێن پێشیێ رێک دبو گەر چ د خوەندنا خودا بزوین ل دەنگی ئەلیفێ نیزێک دبێ.

(٨) «مەزن» ب یەک نون هاتیە نڤیساندن بەلام ژ وەک ژ هەردو کەرتکێن پاش وی تیێە زانین کو «مەزنن»ە ب دوو نون و ژ «هندی بچوک» ژی تیێە زانین کو ئەڤ ووشەیە (جمع)ە نەک تاکە.

(٩) ل سەر تەنشتا بەرپەریێ خەتەک کێشایە و وسێ خال (نقطه) ل سەر دانیەیە و ل ژێری نڤیسیەیە «ری ادم» یانی مەخسەد ژ «باپیر» ئامادەمە.

(١٠) تشتەک وەک «٧» ل سەر ووشێ «مکسی» نڤیسیەیە و هەروها ل سەر تەنشتا بەر پەری ژی نڤیسیەیە و ل ژێر وێ نڤیسیەیە «اي فقه» یانی مەخسەد ژ «مکسی» فەقەهێ تەیرانە.

(١١) ئاصێ: یانی (ئاسێ). د هندەک هەرێمێن کوردستانێ دا سیناوی دکەن (صاد).

(١٢) پیتا (ر) وەک (د)ێ نڤیسیەیە لێ ژ مەعناوی تیێە زانین کو(رێ)یە یانی

«بری»یه. نڤیسەڤان هندەک جاران (د)و(ر) وەک هەڤ دنڤیسێ و هەروسا پیتا (ص) ژی وەک (م)یێد نڤیسێ.

(۱۳) طەحل: یانی تەحل. د هندەک هەرێمێن کوردستانێ دا (ت)یێا وێ مەزن دکەن وەک (ط) لێ تێ و ب (ط) ژی دنڤیسن دکەن وەک ووشێ (طەنی).

(۱٤) ئەز نزانم مەعنا «توری» چیە.

(۱۵) خالا نونا «باطنی»یێ نەنڤیسی بو.

(۱٦) نڤیسی بو (گو) ب گاف. بێ گومان «کو»یە.

(۱۷) نڤیسیە «لیثا» یانی «لەیث» یانی شێر. لێ نەدورە «لیس» بێ یانی جهێ عابدان وەک ژ «کوهو حصار» یان بێژین ژ ڤێ مالکێ ئەم هزر دکن. تەیرێن مەزن وەک (بازه) لیسێن خوە د کوهو حصاران دا یانی د کەڤرو چێلین مەزن و ئاسێ دا چێ دکەن. ل دوێماهی ژی مەخسەد ژ (لەیث) یان (لیس) اعابدان دلّی عابدانە یانی دلّی بەرصیصە. یان ژی هەر (لیسا)یەو ب خەلەتی «لیثا» ب (شین) نڤیسیە. چکو (شین) ناڤراستی وەک (ثێ) دنڤیسێ.

(۱۸) (درکە) یانی (دەرکەه) یانی (دەرگەه) نڤیسیە ب (کاف)یێ نە ب (گاف)یێ. د هندەک هەرێمێن کوردستانی دا یێن کو ب زارێ کرمانجییێ ژوری تاخیڤن دبێژن (دەرکی مە) و نابێژن (دەرگەهێ مە) و ئەڤ ژی نە بچوک کەرا (تصغیر)ا (دەری)یە د ڤی جهێ دا.

(۱۹) ئەڤ نیڤ مالکە د مالکا پێشیێ دا ژی هاتبو نە دورە ب ئەسل کەرتکەکی دیتر هەبێ و ب خەلەتی ئەڤ کەرتکە د جهێ وێدا هاتبێ.

(۲۰) «خرب کی» هاتیە د دەستنڤیسێ دا لێ تیێە زانین کو (خراب کی)یە.

(۲۱) پێ دچێ «لێ بدم» بێ. مەعنا ڤێ کەرتکێ ژی بو من روهن نینە.

(۲۲) وەکو کەڤانەکی د پێشیا نەجدێ ڤەتێ نڤیسی بو بڤی تەخلیتی (نجدیڤەتی. مەخسەد ژ نەجدێ هەرێما (نجد)یێە ژ جەزیرا عەرەبی.

(۲۳) خالا (ز)یێ نەنڤیسی بو.

(۲٤) نڤیسی بو «برقە» ب (ق)یێ لێ یاراست (بەرڤە) ب (ڤ)یە چکو مەخسەدا فەقەهێ تەیران ئەوەیە کو دبێژێ شەیتان بەرێ خوە د دایە قبلەتێ و سەرێ خوە د چەماند.

(۲۵) «گو» نڤیسی بو.

(*) «ژحقرا» هاتیە نەدورە (ژ قحرا – قەحرا)بێ یانی ژ عاجزیێ.

(۲٦)«قصت» یانی (قصد) هندەک ژ کوردان دالا وێ دکەن (تێ) دبێژن (قەصت) و هەروسا (قەست).

(۲۷) نڤیسیە «خبر» ب (ب) نەک ب (ي). بێ گومان خەلەتە مەخسەدا وی خێرو سنەتە.

(۲۸) «لجهدا» هاتیە نڤیساندن (ل جهدا) یانی هەردوی چاخیدا یەک سەر بەرصیص ب غەلەت چو. نە دورە ژی (لجعدا) بێ یانی رێیا ڕاستی غەلەت کر و چو ب جەعدا غەلەتێ دا هەر وەکو ڤی هزرێ دکم ژ نیڤ مالکا پاش وێ کو دبێژێ «بێ گومان رێ اختلاف کر».

(۲۹) «مزگتی» هاتیە نڤیساندن یانی (مزیەفت – مزگەوت).

(۳۰) شاشی دڤێ کەرتکێ دا هەیە ب هزرا من «قزی» خەلەتە و یاراست (قسێ)یە یانی (قصة) و حکایەتێ ژ ڤێدێ ڤە ببیژین.

(۳۱) باخوێ: یانی خوەیی و مەزن و سەروەرێ مروڤ مەخسەدە ل ڤێدێ دا خودێ یە. هەر د (بەرصیصێ عابد)دا یێ بیێە کو فەقەهێ تەیران «باخوێ» بو (میر) ب کارهێنایە و «مالخوێ» ژبو وەزیری میر ب کار هێنایە. شێخ نورالدینی بریفکانی ژی (باخوێ) ب کارهێنایە د سەرهاتیا (شاه سەنجەرێ فارسی)دا یاکو پشکەکە ژ کتێبا وییا دەستنڤیس (ذخرة السالکین)ە یاکو ژ ئالیێ مەڤە هاتیە دیتن تەماشە (پاشکوی عیراق) بکە ژمارە (۳۵ و ۳٦) سالا ۱۹۸۰ و هەروسا روژنامە (العراق) ژمارا روژا (۱۹۸۰/٤/۳). مە نەزانیە (باخوێ) نهو د کرمانجییا ژوری دا ب کار تیێە لێ (مالخوێ – مال خوێ) گەلەک ب کار تیێە دبێژن «مالخوێ مالێ» یانی خوەیێ وێ و مالخوێ فلان ژنێ یانی میرێ وێ دبارا (باخو)ڤە پرسیارم کر ژ بەرکەتی سەیدا محمد نجیب بەرواری کو مروڤەکی شەهرزایە و ژ خەباتکەرێن بەهدینانە و گوت گەلەک ژ مەسیحیان ژ بەر زولما مروڤێن خراب خوەیان دابونە پال هندەکان ژ مسلمانێن کوردان هەتا وان ژ زولما خەلکێن دیتر پارێزن ئیتر یێ مەسیحی بو یێ مسلمان دگوت (باخوێ–باخوێ من) و هەکە هندەک کەس تەعدای لێ کربا باخوی وی بەرگری لێ دکر هەتاب شەرە تفەنگ ژی هەر دڤێ بارێدا پرسیارم نارد بو قەشەیی زانا سەیدا (البیر ابونا)یێ زاخویی ل بغداد ئەوێژی بو من نڤیسی د کاغەزا عەرەبیا خوەدا یاکو ب میژویا (۱۹۷۹/۵/۳)ە و دبێژی پەیڤا «باخوێ» ژ دوو پەیڤ پێک هاتیە: (بیث – بیت) کو (ئارامی)یە یانی مەخسەدا وی پەیڤا «با»یە و دبێژێ ب مەعنا جێهە تیێە و هەروسا ژ پەیڤا «خوا» کو کوردی یان فارسیە کو ب مەعنا خودا (الله)ە یان ب مەعنا (خوەیی)یە و پاشێ بو هەمو سەروەر و دەست هەلادارەکی ب کار تیێە و باخوی د زمانێ (ئارامی)یا نهودا و چەند زمانەکی دیتر دا ژی هەیە ئەوا بابەتا گوتنە باخوی و (باخوس) هەردو وشەی نیزیکی یەکترن. (باخوس) ژی

ناڤی خودانێن رومانیان و یونانیان هەروەک (المنجد فی الاعلام) د بەحسا «باخوس»دا هاتیە هەروسا تەماشای کتێبا (موسوعة الخط العربي ل ۱۹۳) بکە یا ناجی زین الدین مەلا خەلەفی نەمر د نامەیەکیا یاخوە دا نڤیسیە و دبێژی:کرمانج بو مروڤەکی مەزن و سەروەر ژ مسلمانان دبێژن (باخوێ) و بو مەزن و سەروەرەکی غەیری مسلمان وەک مەسیحی دبێژن «کەف خوێ».

(۳۲) من نەزانی ئەڤ ووشاهە «کشتە» (کەشتی)یە یان (کوشتە)یە یان (گەشتە)یە لەورا من وەکو خوە نڤیسی و هێلا.

(۳۳) نڤیسەڤان نڤیسیە «خاصّكي» کورد دبێژن (خاص) و (فلان کەس خاصی خودێ یە) بێ شەددە یانی مروڤەکی قەنجە و صالحە. بەلکو جێهّ دزانێ جار هەیە ب (شدة) و جێهّ بێ (شدة).

(۳٤) ووشێ «یاخو» د نێڤ بەیتا دوو کەڤانداندا نڤیسیبو نزانم چما؟ لێ نەدورە «باخو»بێ یانی خودێ ئەو برە نێڤ ئاگری.

(۳۵) نڤیسەڤانی ڤێ کتێبی گەلەک جاران (ی)یا دوێماهیێ وەک دوڤێ (سین) و (شین)ێ دنڤیسێ ب تنێ مروڤ ب نیشانا جھ و کێشا عەروزا شعرێ فەرقێ پێ دکە وەک دڤێ مالکێدا.

دیسان دبارا ڤێ مالکێ دا من دبێژم تشتەک ژ کەرتکا چوارێ کێمە پێ دچێ وهابێ: «دا نەکەڤی د هلاکەتێ».

(۳٦) نڤیسیە «قیرا»یە ب (قاف) لێ ئەشکەرەیە «ڤێرا»یە ب «ڤێ».

(۳۷) نە دورە وها بێ «عالم ب علمی رەب بی» .

(*) دو جار (دەنگ) ب (دال) هاتیە نە دورە ئێک ژوان (رەنگ) ب (رێ)بێ.

(۳۸) ئەڤ ووشا هەبو من روهن نەبوە ل سەر(کاف)ی تشتەکی بچوکی وەک سەر (فتحه) هەیە.

(۳۹) دو خالێن (ی) نەهاتبونە نڤیساندن.

(٤۰) شومی هاتیە لێ دلێ (شومیی) یانی (شومیێ)بی وەکو کێشا شعرێ دخازێ.

(٤۱) «زعلا» ب عەینا بێ خال هاتیە نڤیساندن لێ یا راست «زەغەلا» زەغەلە. زەغەل مروڤێ سست و خاڤ و بێ وەجە هەر وسا ئەو دەغەل و زیوانا دنێڤ دەخلێ دا هشین دبێ. تەماشە فەرهەنگا جگەر خوێن بەرگی (۲)ێ بکە.

(٤۲) (کوپەک) سەیێ نێرە پاش حەددی بلوغێ.

(٤۳) د کوردستانا باکوریدا کورد دبێژن «نفت» یانی (نفط) و نابێژن (نەفت).

(٤٤) «برکرە» هاتیە نڤیساندن یان «برکرە» یانی و (کرە یارێ).

(٤۵) «مرێر» د باتێ (میر) هاتبویە نڤیساندن.

(٤٦) « دژمن» نەکو «دوژمن» هاتبویە نڤیساندن د کوردستانا باکوریدا ژی دبێژن «دژمن» و هەروسا زمانی ئەدەبی کوردی ل نک فەقهێ تەیران گەلەک ب زارێ میللی یانی (عامی) دچێ لەورا نەدورە هەر وی (دژمن) نڤیسی بێ لەورا من ژی نەگوهوڕی ب (دوژمن) د ئیملایێ دا.

(٤۷) خەلک دبێژن (بێ دەست میژ - بێ دەستمێژ-بێ دەسمێژ). نە دورە خەلکێ هندەک دەڤەرێن کوردستانێ ببێژن (دەستلمێژ-دەست ل میژ) یانی ئەڤ (لام)ە دڤی جهیدا لاما (تعریف) (لام التعریف)ا عەرەبیە ئێخستنە سەر پەیڤا کوردی. یان ژی نە دورە (لام) ب خەلەتی دڤێ پەیڤێ دا هاتبێ نڤیساندن.

(٤۸) «بجهدان» ب خەلەتی هاتیە نڤیساندن یا راست «تهُجدان»ە تەهەججود کرنا ئەو نمێژانەیە یانی نمێژێن سوننەت (ژ غەیر سوننەتێن نمێژا عەشایێ)یێن کو ب شەڤ تێنە کرن و عادەت ژی پاش نمێژا عەشایێ هەتا پێش فەجرێ تێنەکرن.

(٤۹) «داکەتی» یان «راکەتی» هاتیە نڤیساندن نە دورە خەلەت بێ و یاراست (درکتی-دەرکەتی)بێ یانی وەک هەیڤا دەرکەتی سپەحیە.

هەکە (راکەتی)بێ ئەوە راکەتی ژ بو گیا و دەخلێ تیێە گوهتن یاکو ژ بلندیێ وەر خەلایی بەلکو کەتی. دبێژن گیایی وی واری هندە زەحف و ب قووەتە هەمی راکەتیە و پەچن بویە. هەکە ئەڤ پەیڤە (راکەتی)بێ مەخسەد ژێ هەیڤا چاردەهێ یە.

(٥۰) نزانم «ڤراکەتی» چیە خەلەتە یان نە ب هزرا من (ڤیراکەتی)یە یانی دبێژی ئەم ب مەسەلێ کەتن و چونە سەر مەسەلێ.

(٥۱) «نداکت» هاتیە هەروسا د مالکا پاش وێ ژی دا. لێ یا راست (أداکت-ئەداکت)ە یانی کەس نینە وصفێ وێ ئەدا بکت و ب جێهّ بێنێ.

(٥۲) «اشک» هاتبویە نڤیساندن ئەشک ب فارسی روندکا چاڤە.

(٥۳) «قانلان» ب (نون) هاتیە نڤیساندن بەلکو یا راست (قاتلان) ب (تێ)یە چکو دبێژێ هەردو کەزیێن وێ وەک جوهتی مارانە و مروڤی د کوژن.

(٥٤) «بکر» هاتیە لی نە دورە (بکری) یان (بکرە)بێ.

(٥٥) (سرداره) هاتیە نڤیساندن و هەروسا (صیاده) د کەرتکا پاش وێ ژی دا لێ پێ دچێ «سراداری و صیادێ» و هەروسا (بکرێ)بن. بکر ژی یانی کچ.

(٥٦) «رفّا» ب شەددا (فێ)ێ هاتیە نڤیساندن چکو (رف) عەرەبیە و (جمع)ا وێ (رفوف)و(رفاف)ە. د پێشدا ڤییایە بنڤیسێ «ژ رەنگی» لی تمام نەکریە و د ژێری ڕا «ژ خوینا» نڤیسیە.

(٥٧) «دخوده» نڤیسیيه دیانی «دخودا» ئەڤا هەژی ب تەخلینا ئاخافتنا خەلکی باژارێ جزیرو دەور و بەرێن وێنە ژ ئالیێ نڤیسەڤان یانی نڤیسەڤانێن ڤێ کتێبێ ڤە پەیدا بویە چکو د ئاخافتنا (مکسێ)دا باژاری فەقەهێ تەیران و سانینە یانی (ئەلیف)ا دوێماهیێ یا پاش (دال)و(رێ) ناکەنە بزوێن «ە».

(٥٨) «بع کتی» هاتیە نڤیساندن. یانی شەیتان د خەودا پخ کریە کچکێ و ترساند و ئەوژی نەخوش کەت ب نەخوشیا دەرونی (مرض الاعصاب) ئەز وە دگەهم دبێژن بو نەخوشەکی وها: (شەیتان پخ کریەیی) د ناڤچا طورێ دبێژن (بع) دباتی (پخ - پخ).

(٥٩) «پیر عفیا» د نێڤ بەینا دو کەڤاناندا نڤیسی بو مەخسەد (پیر هەڤوک)ە ل جهێ مکسێ و ل بوتان ژی نابێژن (پیر عەفی) یان (پیر عەفوک) نە دورە ئەڤا هاتیە نڤیساندن ژ ئاخافتنا روژئاڤایا دجلە و جزیرێ بێ و ژ ئالیێ نڤیسەڤانێن کتێبا (بەرصیصی عابد)ڤە «پیر عفیا» یانی (پیر عەفی) یان (پیر عەفو) هاتبێ نڤیساندن. پیر هەڤوک ژی پیرەژنەکی ئەفسانەیە وە دێوا مێیە و ژیرا دبێژن (پیرا مروڤ خوەر) ژی دباوەریا کوردان دا پیر هەڤوک د لەشێ خوەدا وەک مروڤە لێ یا قرێژو و پرچ ئالوز و قەبیحە و مروڤ خوەرە وجودایە ژ (پیرا سحرباز) یاکو روحا خرابیێ هەیە و ب مەکر و فەندە سحرێ ل خەلکێ دکە و هندەک ئیشێن وها خراب د دەنە بال وێ. دبێژن پیر هەڤوک بچوکان درەڤێنی لەورا ژنک بچوکێن خوە ژ پیر هەڤوکێ د ترسینن هەتاکو شەڤ دەر نەکەڤن دەرڤە ویان ژ مالان دور نەکەڤن ویان نەرەحەتیێ نەکەن. ناڤێ پیر هەڤوکێ د حکایەت و ئەفسانێن کوردیدا گەلەک هاتە.

(٦٠) (کنیکا) هاتیە نڤیساندن ب هزرا من (کنیشکا-کەنیشکا)یە. کەنیشک یانی کچ.

(٦١) «بزینا» یانی (ب زین)ا کو خزمەتا وێ تێ یە کرن یانی یاکو وەک ستیا (زین)ە د جوانا خوەدا. یان ئەسلێ وێ (بەزینە)یە یانی بلەز چون بو خزمەتا وێ چون ب هاوار وێڤە. هەکە مەخسەد (زین)بێ ئەڤە فەقیێ تەیران ژی وەک علی حەریری و مەلای جزیرێ ناڤی ستیا زینا دلبەرا مەمێ ئالان هێنا.

(٦٢) «دشت» ب (شین)ی هاتیە نڤیساندن لێ یا راست (دەست)ە.

(٦٣) هێشەت: فەقیێ تەیران پەیڤا هێشەت د هندەک ژ بەرهەمێن خودا ئینایە وەک ل (بەرصیصێ عابد)دا و د (شێخێ صنعانی)دا ژی وەکو دبێژی:

ئاه و فـــغـــان دەر بون هەزار
چـەنـدی هـەبـون دەرویـش و یـار

هەمـیـان ژ شـێخ کـر پرسـیـار
بازارِ و خـــەلکێ هێـشـــەتێ

د دەنەکەکی دیتر دا هاتیە:

«باژارِی و خـەلکێ هێـشـەتێ»

دجهەکی دیترێ شێخێ صنعانی دا هاتیە:

یاقـــەنج ئەوە مـــەسـتـور بکن
نابت ســـرێ مـــەنشـــور بکن
دابـێ ژ عـــــامـێ دور بـکـن
ب دەر کـــەڤن ژ هێـــشـــەتێ
ژ هێـــشـــەتێ ب دەر کـــەڤن
پانصـــەد مـــرید ببـــەرکـــەڤن

هەروسا پەیڤا هێشەت هاتیە دوێ قەسیدا تەیراندا یاکو پێشیا وێ ئەڤەیە:

«ئیرو وەرن لازم وەرن جیران و خەلکێ هێشەتێ»

هەروسا هندەک ژ وان شاعـرێن پاش ویژی ئەڤ پەیڤا هە هێنایە وەک شێخ نورالدینی بریفکانی و شاعـر ابراهیم ئاغا. شێخ نورالدین د چیـروکا شاه سەنجەرێ فارسیدا دبێژی:

یەک ســـەر ل من حـــازر بێن
ڤـــــێکرا وەرن ناظر بێن
وەقـــتێ صـــوبێ ظاهر بێن
خـــارج بێن ژ هێـــشـــەتێ

ابراهیم ئاغا دبێژی د شعرەکا بلاڤ نەکرایی دا و ئەم چاخێ وی ژی نزانین:

وەر بومـــە دەر شـــەهرێ غـــەیب
من قـــەط نەبو طەلع و نەصـــیب
بێ هش کـــرم بە ژنا حـــەبیب
جـــیـــران و ئەهلێ هێـــشـــەتێ

مدەدهەکی گەلەکە ئەز د مەعنا (هێشەتێ) ڤەدکولم. من کاغەزەک ژ بو قوتابیێ خوە مەلا خەلەفێ بافەیێ چەلەنگ نڤیسی ئەوی ژی د ولاما خوە دا دبێژێ هندەک ژ عەشیرەتێن بوتان و مکسێ پەیڤا هێشەتێ ب کار تێنن ب مەعنا بوش و مەزن وەکو بێژن بغداد باژارەکی هێشەتە یانی باژارەکی مەزنە. مەلا احمد برایێ من کو گەلەک شەهرزایە دبێژێ هێشەت نهو بویە تاخا روژ هلات ژ باژارێ شاخا

هەکاریا. دبارا مەعنا پەیڤا (هێشەت)یڤە نامەم شاند بو کاک خدرێ پیر سلیمان لە عەین سفنێ پاش کو ژ پیرەمێرین ئێزیدیا پرسیە دبێژی د ناما خودا یاکو ب مێژوویا (۱۹۸۷/۷/۲۳)ێیە دبێژی هیشەت ژ بو جێهنشینەکی تێ یە گوهتن کو ژ گوند مەزنتر بێ یانی بو (قصبە) تێ یە گوتن. وەک بێژن (عەین سفنێ) کو مەلبەندا قەزا (شیخان)ە هێشەتەکا خوەشە.

دایکا رەحمەتی مەلا محمد نەجم مەلا اسماعیل بافەیی کو ژنەکی قورئان دخوەند و ب دین بو د گوت: (هەکە مروڤەک سەد سال عبادەت بکە ل سەر بانی هیشەتێ و لێ فلان گونەهی بکە خودێ ژی عبادەتی وی قەبول ناکە). من ژ عبدالعزیزی نەڤیێ وی پرسی گوتم هیشەت چیە گوت مەدرەسەیە. ئەز ڤی یەکێ باوەڕ دکم چکو (هاڤیشتە) د زمانی (ئاڤیستا)دا بو فەقیێ خوەندنا دینییا زەردەشتی هاتیە گوتن وەک د فەرهەنگی (ئێریەن ڤاچ ل ۲۹۳)دا هاتیە یا سەیدا محمدامین هەورامی یان بو هاو روحانی هاتیە و د زمانی پەهلەوی دا ئەم پەیڤە بویە (هاڤیشت) ئیدی نە دورە هێشەت دڤێ پەیڤا کوردییا ئاڤستایی هاتبێ و ب مەعنا مەدرەسا دینێ ژێ بێ.

ب راستی نیزیکە پەیڤا هێشەت بەرەو نەمان بچێ چکو ل سەر ئەزمانی خەلکێ گەلەک کێم تێ یە ب کار هێنان نابێژم هەکە ل نک پیرەمێران مابێ.

(مەلا خەلەف رەمەزانی بافەیی)ی مەزن هەر دوێ سەفەرێدا زانیە کو فەقیێ تەیران ل هێشەتێ مایە. لێ نزانم (هێشەتا هەتوس)ە کو رەنگە ئەڤە بێ یان (هێشەتا بەرێ سپی)یە. وئیدی گەلەک پێ دچێ ل وێدێ سەر هاتیا بەرصیصی هونادبێ. وهەروسا ئەو چەند دێرە شیعرا کو ناڤێ هێشەتێ تێدا تێیە.

(٦٤) «بن» هاتیە نڤیساندن لێ ژ هەردوکە تکێن وێ تێتە زانین کو «ببن»ە.

(٦٥) «نهنێیرنە» هاتبویە نڤیساندن.

(٦٦) «ابجد دی» ب (دال) هاتیە نڤیساندن دەنگێ (دال) و (تێ) نیزیکی هەڤن لەگەلّ ڤێ ئێکێ ژی کوردی کوردستان باکور. ئەبجەت (ابجدت - ئەبجەتێ) دخونن یانی دالێ د گوڕن ب (تێ)یێ جا نەدورە ب ئەسل (ابجدتێ) هاتبێ نڤیساندن ژ ئالیێ تەیران ڤە هەتا (قافیە)یا شعرێ نەیێ گوهورین یان ژی نە گوهوڕینا قافیێ ل ئالیێ دەنگڤەیە نەکو ژ ئالیێ نڤیسادنێ ڤەیە یانی ب (دال) هاتیە نڤیساندن لێ ب (تێ) تێ یە خوندن هەر وەکو (ص)و(س) کو فەرقێ ناکەن د نێڤ بەینا واندا د(قافیە)دا وەک مەسەلا (دال)و(تێ). دیارە شاعرێن کورد ئەڤاهە ب (جائز) زانینە لێ شاعرێن عەرەب ڤیەکی (جائز) ناکەن.

(حسابێ ئەبجەد)ێ یانی ئەو حیسابی تێ یە کرن ب حوروفێن (ابجد، هوز،

حطی...) تا دویماهیێ یاکو د کتێبباندا ب ناڤێ (علم الحروف)ڤە هاتیە پێ دبێژن حروفی (فافیطوس) ژی هەمی (۲۸) حەرفن و هاتنە بلاڤ کرن ل سەر هەر چوار طەبیعەت (الطبائع الأربعة) کو (ئاگر و ئاخ و با و ئاڤ)ە هەروسا هاتنە بلاڤ کرن ل سەر هەر دوانزە بورجێن فەلەکی و هەروسا قوناغێن (منازل) هەیڤ و وان ستێرین کو هات و چونێ دکەن بو نمونە. (ئەلیف) مەرتەباوێ ئاگرە و (بێ) ئاخە و (جیم) بایە و (دال) ئاڤە و هەوسا دبێژێن ئەلیف ژ بو ئاگر و روژ و بورجا حەمەل و روناهیە چکو چوارده حەرفێن پێشیێ ژ حورفێن ئەبجەدێ حوروفێن روناهیێ (نور)ن و هەر چواردەهێن دیتر یێن تارکیێ (ظلمە)ن.

حیسابێ ئەبجەدێ دوڤ دریژە چێکر ناوێ ژ بو ئینانا مەنفعەتەکیە یان نەهێلانا زەرەرەکیە وەک ساخکرنا نەخوشیێ. حیسابێ ئەبجەدێ جوداهی هەیە دگەل (طلسم) کو هاتیە گریدان ب علمی فەلەکیاتی ڤە وجودا هی ژی هەیە ژ علمی (وفق)ێ کو ژ رەقەمان تیێە دروست کرن. دیارە کو فەقیێ تەیران هندەک ژ حیسابی ئەبجەدێ و علمێ (تنجیم)ێ ژی زانیە. دبارا حیسابی ئەبجەد و وفق وطلسم:

تەماشە روپەرا ۸۸-۹۳ بکە ژ کتێبا (ذیل تذکرة اولی الألباب والجامع للعجب العجاب) ذیل یا فەقەیەکی یێ داودێ کوردێ عمرێ نەنطاکی یێ کو خودانێ تذکرة اولی الألبابە و دگەل وێ هاتیە چاپکرن ل المکتبة الثقافیة/بیروت.

(٦٧) «حرز» (زەین)ا وێ وەک (ذال)ێ نڤیسیە لێ دمالکا دواهیا وێ دا «حرز» ب (زەین)ەکی باش تمام نڤیسیە. (حرز) ب (زەین)ێ راستە چکو حرز ب مەعنا (نڤشتی - نوشتە)یە. نەدورە وها بێ (اسم و طلسم و حرز دبن).

(٦٨) نە دورە نوصحەتی «نصحتی»بێ یان «ڤێ» زیدەهاتیە نڤیساندن.

(٦٩) کێماسی دڤێ کەرتکێ دا هەیە نەدورە وها بێ:

(دخەوێن دبینێ باب و دێ) یانی دخەوێن خودا دبینێ...

(٧٠) چەند جارەکی پەیڤا «باندێ» هاتیە د (بەرصیصێ عابد)دا بمەعنا (پەنا)یە یانی پەنا بەبەنە بەر زاهدی و هندەک جاران ژی مەعنا وێ بو من نەمەعلومە یان باندێ ژ (بندە)یە و عەبد.

(٧١) «یشمخ» ب (ب)ێ هاتیە یاراست (یشمخ)ە کو ناڤێ یەکیە ژ (اصحاب الکهف).

(٧٢) «ناسق» ب «نون» هاتیە نڤیساندن لێ ژ بە وێ کو دگەل ڤێ جهێ دگەل مەعنا ڤێ مالکێ نەتەبایە لەورا ئەز هزر دکەم کو ئەڤ پەیڤە «فاسق» بێ.

(٧٣) «کُمرە» نڤیسی بو یانی (کومرەھ) ب (کاف) لێ یا راست «گومرە»ە کو

پەیڤەکی فارسیيە یانی ئەوێ ڕێ وندا کری.

(٧٤) ل نک من وهایە «نارنج له بانێ گونبەتێ» مەخسەدا وی ئەوەیە کو نارنج کو گرڤەرە خوە ل سەربانی گومبەتێ ناگرێ نا سەکنێ چکو هەردوو خڕن و مروڤێ جاهل ژی شیرەت دگوهێ ویدا ڕاناوەستێ.

(٧٥) ئەڤ نیڤ مالکە د نێڤ بەینا دوو کەڤاناندا نڤیسی بو پێ دچێ خەلەتی کەتبنە تێدا.

(٧٦) د دەستنڤیسێ دا وهایە:

«کیم فهمی و فهمی و جاهل دکن» بێ گومان هەلەکە زیدە هاتیيە نڤیسانن یەک ژ هەردو «فهمی و» زیدەیە.

(٧٧) «خملا و بکن» هاتبو یە نڤیساندن.

(٧٨) «پرنچک» هاتیيە نڤیساندن لێ ب هزرا من (پرچک) یانی پرچا سەرێ وێ چەنبەرە یانی خەلەک خەلەکە.

(٧٩) «نافتی»ب (نون) هاتیيە نڤیساندن د دەستنڤیسێ دا یاراست (بافتێ)یە ب (بێ) «بافت» ب فارسی ب مەعنا چنین (نسیج)ە و مەخسەد ژێ قوماشە.

(٨٠) مە نەزانی «مداه» چیيە لێ نەدورە (مداه) بمەعنا (مدح) بێ.

(٨١) «شالگە» هاتیيە نڤیساندن. هەکە شالگەھ بێ مەعنا تەختی شاهە چکو گەھ (گە) ل فارسی دا بو تەختێ شاە تێ یە گوتن.

(٨٢) «لوکبا» ب (لام)ی هاتیيە نڤیساندن لێ ئەشکەرەیە کو کەوکەبا (کوکبا)یە. کەوکەب یانی ستێر.

(٨٣) «تجار پروە» هاتیيە پەروە یانی بێ باکی یانی خو ژێ ڤە نەدا.

(٨٤) قائم ل ڕێ: یانی د ڕیێا خودێدا هەر نمێژ دکر د شەڤان یان ژی یێ کو د ڕیێا خودێدا وەستایە و بێ طاعتیا خودێ ناکە و ب هەردو مەعنان دبێ.

(٨٥) «نیموان» ب (نون)ێ هاتیيە نڤیساندن لێ دیارە (لیمو)ە یانی (لەیمون)ە کو (لیموان)ە یانی (لیمو-لەیمون). دار و بەرێ لیمو نیزیکی پرتەقالێ یە. «نیم» ژی دارەکی مەزنە ل هندستانێ هەیە ب بەرەو بێهنا گولێن وێ ژی خوەشە وەک د (فرهنگ عمید)دا هاتیيە لێ ئەڤاهە باوەر ناکەم ل ئەدەبا کوردیدا ب کار هاتبێ و (نیموان) ژی پێ ناچێ ز «نیم»ێ بێ چکو هەکە وا بایە یێ بگوتا (نیمان)

(٨٦) ئەڤە ئیشارەتی ئایەتا قورئانێ یە «اَلستُ بربکم قالوا بلی» مەخسەد ژی (روژا قالوا بەلاێ)یە یانی خودێ ژ روژا (قالوا بەلاێ)ڤە ل ئەهینیا بەرصیصی نڤیسی بو کو ببێ بەندەوارێ وێ کچێ و بکەڤێ د گونەهی (زنا)ێ دا. یان بێژین ببێ مەحبوسێ ئەڤینا وی.

(٨٧) یان: (ئەو داد ل شێخ گرتی برین).

(٨٨) «لعابدای» هاتیيە نڤیساندن د دەستنڤیسێ دا.

(٨٩) سێ جار «بیم» دڤێ مالکێ دا هاتیيە و سێ «بیم» د مالکا پاش وێدا هاتیيە. ئەڤ پەیڤە (ببیّم)ە یانی ببێژم.

(٩٠) پەیڤەک دڤێ نیڤ مالکێ دا زیدەیە ب هزرا من پەیڤا «زەر» زیدە کەتیيە تێدا.

(٩١) «گوناه» ب (نون)ێ هاتیيە نڤیساندن د باتی (کوتاه) ب (تێ)ێ.

(٩٢) «زهد» هاتبویە نڤیساندن لێ خەلەتە.

(٩٣) خەلەت دڤێ کەرتکا هەدا هەیە.

(٩٤) ب هزرا من «پیرە بابێ»یە و هەروسا ژی ئەز هزر دکم نێڤ مالکا پێشیێ وها بێ:

«ئەز نزانم فێ جەوابێ»

(٩٥) ژ بەر کو من نەکاری ڤێ پەیڤێ زەبت بکەم من وەکو خوە نڤیسی. پێ دچێ ئەوەل جار نڤیسی بێ (اختیار) لێ پاشێ کریە (اختمار).

(٩٦) ب هزرا من «م پێ کرن»ە هەر وەکو کێشا شعرێ ژی وها دخازێ.

(٩٧) «دڤی» یان «رڤی» یانی رەڤێ بێ یە. ئەگەر رەڤێ بێ دبێ «برصیص گرن» بێ یانی ئەو رەڤی و بەرصیص گرتن.

(٩٨) زیبەند: یانی (سێر بەند - سێهر بەند - سحربەند) یانی سحرباز یانی حیلە کەرە. شاعر دبێژی رەنگی وی وەک یێ سێربەندا بو.

(٩٩) د پێشدا نڤیسیيە «بی خاتری» پاشێ کریە «بخاتری».

(١٠٠) «مفر» ب (فێ) هاتبویە نڤیساندن لێ ژ مەعنا وێ تێ یە زانین کو «مقر»ە یانی ب (قاف)ێیە.

(١٠١) «کفی» ب (فێ)ێ هاتیيە نڤسیاندن د دەستنڤیسێ دا لێ پاراست (کڤی)یە یانی ئەمری وی یێ ب ئەبیەض ب کەڤێ و یێ ب جێھ بینێ.

(١٠٢) ب هزرا من (دال) زیدەیە و یا راست «خەونێ دبینت حاکمە»

(١٠٣) م نەزانی مەعنا «ڤەتیش» چیيە گەلو دبێ ژ دو پەیڤان پێک هاتبێ ژ (ڤە) و (تیش). یان ژی ئەو پەیڤە (فنیش)ە یانی دبێژی بەند و بازنێن ژ من ڤەکەن چکو زیف و زێرِ ب کێر میریان نابێ.

(١٠٤) ئەڤ دو کەرتکێن دوێماهیێ پێش و پاش ببون.

(١٠٥) خالا (نون)ێ نەهاتبویە نڤیساندن.

(١٠٦) «ڤکشت» هاتبویه نڤیساندن لێ تێ یه زانین (ڤەگەشت)ه یانی ڤەجنقی ژ خەوێ یان زڤڕی یانی هشیار بو یان (ڤەگەست)ه یانی پاشڤه چو کو نەدوره ئەڤه راستتر بێ.

(١٠٧) «ثوی» ب (ثێ) د نێڤ بەینا دو کەڤاناندا هاتیه نڤیساندن و پەیڤەک ژی ل سەر وێرا هاتیه نڤیساندن نه دوره

«بعل»بێ کو پەیڤەکی عەرەبیه یانی بو ژن و میّرد ژی تیه وەک پەیڤا (زوج) کو بو میّر و بو ژن هەردوان تێ یه. (ثوی) پەیڤەکی عەرەبیه و ب مەعنا (ژن)ه و مەعنا وێ دڤی جهی دا درستە یانی بەرصیص دبێژی: ژن نەکارێ منه.

(١٠٨) «ینگی» هاتبویه نڤیساندن. ئەز نزانم مەعناوێ چیه نه دوره خەلەت بێ و (بدنگی)بێ یانی (ب دەنگه مەڤه).

(١٠٩) خالێن (تێ)یا «سەر راست» نەهاتبویه نڤیساندن.

(١١٠) «ببی عبارتی» یانی راست و راست بڤی عبارەتی ل گەل بەرصیص ئاخافتن و ژێرا گوتن (هەیا کەذاب) یانی هەی دەرەوین.

(١١١) نڤیسیه «دل سعا» و دژێر دا نڤیسیه «ای سعی» یانی دل سەعیا کوژتنی دکێ لەورا مە زانی کو یاراست (سعیا) (دل سەعییا)یە.

(١١٢) «سودار» هاتیه نڤیسین لێ نیا داورست (سەودا) ب گورا کێشا عەروز (عروض)ێ ژی (ر) زیدەیه.

(١١٣) «اشکره» نڤیسیه نەکو (اشکرا) ب ئەلیفێیه وەک «ماجرا» و «بشرا».

(١١٤) «بشرا» ب (شین)ێ هاتیه نڤیساندن نه دوره یا راست «بسرا» بێ ب(سین)ێ یانی بەرصیص (ب سەرا) ڤە هلاویستن یان ژی (ب سەرا) (ب سەر)ه یانی ب سەری هلاویستن.

(*) خەلەت کەتیه د نێڤ ڤێ کەرتکێ دا چونکه لەنگه.

(١١٥) لەنگی دڤی نیڤ مالکێ دا هەیه.

(١١٦) «نینه» هاتبویه نڤیساندن و ئەوژی مەخسەدا فەقیێ تەیران تێک ڤەددە بەلکو یا راست (بینه)یه یانی شەیطان ژ بەرصیص را دبێژێ سەجده بو من بێنه.

(١١٧) «رتە» ب(رێ)یێ یان «دتە» ب (دال)ێ هاتیه نڤیساندن. (رەتە) یانی بچێ.

(١١٨) «بینایی» هاتیه نڤیساندن یانی ب (بێ)ێ. مەعناوی بو من نه روهنه نه دوره (پینایی)بێ یانی ئەو عابدێ وەعدە و وعود ژێرا هاتیه دایین ژ ئالیێ شەیتانی ڤه یان (ئینایی)یه.

(١١٩) «فروار» هاتیه نڤیساندن. ئەز نزانم مەعنا وێ چیه نه دوره ئەم پەیڤه

(خروار - خەروار)بێ کو مەعنا وێ ب فارسی (بارێ کەر)ه و دڤی جهیدا ژی دبێ یانی ئەو هەفتی و یەک سال یان ئەو هەفتی سالە ژ طاعەتی بەرصیصی وەک بارێ کەر بو یانی بەرصیص وەک کەرەک بارەکی هلگرێ وابو و ئو فەیدە ژ طاعەتێ خوە نەکر و ئەڤا هەژی ئیشارەتێ ڤێ ئایەتا قورئانێیە:

«مثلهم کمثل الحمار یحمل أسفارا»

(١٢٠) «بر» هاتبویه نڤیساندن مەعنا (بەر) دڤی جهیدا نەخوەشه لەورا ئەز هزر دکم ئەو پەیڤه «پڕ»بێ یانی شاعر دبێژێ هون خزمەتا خو یا پڕ یاکو هەوه ژ بو خودێ کری ب گونەهەکی وندا نەکەن.

(١٢١) سەرێ (کاف)ا «پادشاهکی» نەهاتبویه نڤیساندن.

(١٢٢) «خودبی نیه» هاتبویه نڤیساندن نه دوره (خودبینی‌یه)بێ یانی خو پەرستن (عجب و تکبر).

فەرهەنگۆک

ا

ئاتی: تێ یە، تێ. پەیڤەکی عەرەبییە.

ئازری: تورە بو، عەنرێ.

ئاصێ: ئاسێ: ئاسن و سەخت.

ئافری: (روژا کو ئادەم ئافڕی) یانی هاتە خولقاندن.

ئانجا: ڤێجا، ئەوجا، ل وێدێ.

ئاواکی: ب ئاواکی: یانی ب تەخلیتەکی.

ئەر: ئەگەر.

ئەصفیا: مروڤێن قەنج - مروڤێن قەنجێن خودێ بێن بژارتین.

ئەلخننناس: شەیتان. چکو چاخێ بەحس و ذکرێ خودێ تێ یە کرن خو پاش ڤە دەدە یانی خو پاشڤە تێخێ.

ئنس(انس): مروڤ - بەنی ئادەم.

ئەوتاد: چینەکن، دەستەیەکن ژ قەنجێن خودێ ژ قوطبان مەزنترین.

ئوستکار: هوستاکار - هوستا.

ئیلان: مار گەلەک جاران مەخسەد ژێ کەزی نە کەزیێن دلبەران.

ئیوان: هیوان - ئەیوان.

ب

باندێ: بەندە - عەبد، خزمەتکار

بێم: بێژم.

بەرات: شەڤ بەرات شەڤەکە ل دەھ روژێن دویما هێکێ دایە ژ هەیڤا رمەزانێ ب عەرەبی ناڤێ وێ (لیلة القدر)ە. بەرات ب مەعنا فەرمان ژی تێیە یانی ئەو نڤیسینا ژ ئالیێ سولتان ڤەبێ.

بکر: کچ- کچا عەزەب.

بنیاد: بناغە، ئەساس.

بێ سەرومایە: بێ سەرما، بێ رەئس مال یانی، دەولەمەندە.

پ

پەرهیز: پاریز - پارێز کرن ژ هندەک خارنان.

پسان: کوڕان. پسمام یانی کوڕمام ژ پەیڤا هاتی کو پەیڤەکی فارسییە یان بێژین ئاریەیە.

پەند: شیرەت، ئەو گوهتنێن کو عەقل و شیرەتن وەک گوهتنێن پێشییا.

پیر: رێبەر - رێبەرێ ئایینی وەک شێخی تەریقەتێ و پیرێ ئێزیدیا. مەعنا مەزناهی ێ د پەیڤا (پیر)دا هەیە بو هەمی شێخەکی نابێژن (پیر) چونکی پێویستە گەلەک مەزن و ب ناڤ و بانگ بێ ئەوجا هەکە پەیڤا «پیر»ی بو وی ب کار بینن. پیر ژ شێخ مەزنترە ل نک ئێزیدیان.

ت

تەڤران: ب هەڤرا، تەڤرە.

تلاوەت: خوەندنا قورئانێ یە.

تور: تورا ماسیا پێ دگرن.

تیمار: دەرمان کرن، تیمار کرنا هەسپی یانی محەس کرن و پاقژ کرنا وی. ب ئەسل ژ ڤێ پەیڤێ هاتیە یا کو ب مەعنا دەرمان کرن بویە.

ج

جان: گیان (روح)، جن - ئەجنی.

جەذب: (جذب) جەزبا صوفیان ئەوەیە کو پکەڤن لەرزێ و رەجفێ. دوی چاخێ غەیری جەزبێدا نکارن هندەک تشت بکەن وەک د نێڤ ئاگردا رودنن و پرنگان بێخنە خوە و شیشان ل زکێ خوە بدەن.

جەما: جڤین. ژ پەیڤا (جمع)ا عەرەبی هاتیە.

جوهد: عبادەت کرنا گەلەکە ژ نمێژ و خوەندنا ورد و صەلەواتان و رونشتن بەرەو قبلە بێ دەنگی ژ بو تەفکیر کرنێ.

جیب: بەرویک

جیری: جیران.

چو: تو. ل دەڤەرا مکس و وان و شاخا هەکاریا دبێژن: چوجار... یانی توجار...

چیژ: کچ، فەرخکا چویکا.

ح

حال: حال و حەوال، حال ژی ئەوەیە کو صوفی بکەڤێ جەزبێ و هندەک ئاخافتنان بێژێ کو مروڤ نزانێ مەعنا وان چیە لێ من دیتیە کو صوفی ل هەڤ دگەهن. پێ دبێژن (عەزمانی حال).

حەبیس:یێ کو د خلوەتەکی دا دمینێ و دەرناکەڤێ یانی مەحبوس هەروسا بو ئەو کەسێن د حەبسخانێدا ژی تێ یە گوهتن.

حوججەت: (حجة) بەلگە هێنان، دەلیل هێنان.

حزر: نقشتی - نوشتە.

حشمەت: مەزناهی.

حصار: جهێ قاهیم وەکو کەلە و پەساری کەڤرنیێ بلند و قاهیم ئەڤا هەژی د کوردیدایە لێ (حصار) ب عەرەبی ب مەعنا موحاصەرەکرن تێ یە.

حەبەش (خال حەبەش): یانی خالا رەش وەک رەشاتیا خەلکێ ولاتێ حەبەشێ

خ

خاشعان: مروڤێن ژ خودێ ترس.

خاص: تایبەتی، مروڤێ قەنجێ خودێ.

خرقە: جلەک یێ صوفیانە ب قەدەر چاکیت درێژە ب سەر هەمی جلاندا ل بەر دکەن جلەکی گروزیە و نەتەنکە. من خرقە ل بەر سەیدایێ خوەیێ زانا (مەلا حوسەینێ مارونسی) دیتیە ل بەریا شنگالێ و نهوژی ل نێڤ ئێزیدیان خرقە مایە و ژ هریێ یان مەرەزێ تێ یە درست کرن.

خەشیەت: ترس، ترسا خدێ

خەصم: هەڤرک.

خورشید: روژ.

د

داف - داڤ: داڤا کەوان ژ موی دویڤی هەسپان دروست دکەن ژ بو گرتنا کەوا بە کرمانجی خارێ (داو).

دانا: زانا.

دلق: حال و پەرگالا صوفیانە وەک د فەرهەنگا جگەر خوین دا هاتیە.

دەواء: دەرمان.

دیباج: قوماشێ هەڤریشمێ رەنگ رەنگە.

دێم: روێ - دەم و چاڤ - رومەت

ذ

ذکر: خوندنا ئایەت ورد و دوعایە، بیر ئینان.

ذمەت (ذمة): کەفالەت، ئەمان، عەهد، بەخت. ل سەر ذمەتا وێیە یانی ل بەختێ وێیە ل سەر بەختێ وێیە.

ر

راجح: رەخەک ژ رەخەکی دیتر گرانتر بێ وەک رەخەک یێ شهینی گرانتربێ ژ رەخێ تر. راجح بو وێ ئاخافتنێ یان رەئیێ ژی تێ یە گوهتن کو ژ ئاخافتن و یان رەئیەکا دیتر قاهیم تر و راستر بێ.

راضی: رازی.

رؤیە(روئیەت): دیتن، خەون.

رەبەن: ئەو زەلامێ ژنا وی مری بێ، ب هزرا من ژ پەیڤا رەببان (رَبّان) هاتیە رەببان ژی ئەو کورِ یان ئەو کچە مەسیحیە کو خوە فروهتیە خودێ و ل دێرێ دژی و هەکە کورِ بێ ژنێ ناهێنێ و هەکە کچ بێ مێر ناکە. هەروسا رەبەن بو مروڤەکی فەقیر و هەژار ژی تێ یە گوهتن.

رجالەک: زەلامەک (بەرصیص رجالەک بو د شام...)

رەخ: بەرکەیەکی یێ شطرنجێ یە.

رەمال (رَمّال): ئەوێ رەملێ ڤەد گرێ بو مروڤەکی دیتر هەتا بزانێ طالع و بەختێ وی یێ چەوابێ و یان چەوانە.

رند: سپەحی و جوان

رو: روژ، رو - دەم و چاو

روهن: روناک

روسیاه: رو رەش

ریاضەت: د تەصەووف دا ئەوەیە مروۆڤەک خو گەلەک زەحمەت بدە ب عبادەتێ ڤە و ذەلیل کرنا نەفسا خوە ڤە ژ عیبادەتێ گەلەک ژ کێم خارنێ و پوشینی جل و بەرگی گرۆزی و کێم بها و بێ دلّ کرا خوە.

ز

(زەباد) تشتەکی بێهن خوەشە وەک رونە (دهن) و رەشە دهندەک دەڤەرێن هندستان و ولاتێ حەبەشێ دا ژ حەیوانەکی کو ژ کتکێ مەزنترە تێ یە درست کرن کوناڤێ وی (زەباد)ە و زەباد ژی ژ گوها روکێ ژێر چەنەکا وێ (کووەک گوهاروکێن ب هندەک پەزانڤە هەنە) تێ یە درست کرن. تەماشە فرهنگ عمید بکە د بەحسا (زباد)دا هەوسا تێدا هاتیە کو ژ (ترشح)ا گوهاروکێ وی حەیوانی درست دبێ.

زشت: کرێت (قبیح).

زەغەل: دەغەل وەک زیوان و هەر گیایەکی ب درِک و یان بێ درِک کو د نێڤ دەخلێ دا هشین ببێ، زەغەل مروۆڤێ سست و خاڤ و بێ وەجە.

زیبەند: سهر بەند- سێر بەند- سحر بەند- سحرباز.

س

ساتا: چاخا- چاچێ، گاڤا.

سامری: (رەنگ سامری) یانی وەک سامریە. سامری ژی وەک مەشهورە ساحرەک بویە د چاخێ نەبی موسی دا.

د(منجد في الأعلام ل ٣٤٦)دا هاتیە:

(السامریون) خەلکێ دەڤەرا (سامرە)نە ژ (فلسطین)ێ یاکو پایتەختێ وێ (سامرە) بویە یاکو باژارێ (نابلس) دجهێ وێ دا هاتی ئاڤا کرن. هەروسا (سامرە) جەماعەتەکە ژ جوهیان مەسەب (مذهب)ەکی جودا هەنە باوەڕیان ژ بل هەر پێنج کتێبێن موسی (أسفار) نینە یێن کو بناڤی (تەورات) ڤەنە. عیبادەتی خوەیان ل چیاێ جریزیم (جرزیم) دکەن کو د باشورا نابلسە نە دورە ئەو (سامری)ێ کو وەک ساحرەک هاتیە ناس کرن درست کەرێ مەزهەبی (سامری) بێ.

سێل: سێلاک، قوم، لم بە عەرەبی (رمل).

سیما: رەنگێ رویێ، چونیتی رویێ مروڤ.

سو-سوێ: عەنڕی، غەیدی دبێژن فلان ژنک (ب سو-ب صو) هاتیە یان عەنڕیە ژ

مێرێ خوە و چویە مالا باڤێ خوە.

ش

شام: ئێڤارێ، چاخێ روژ ئاڤا.

شەب: شەڤ.

شەبطاند: شەمتاند. هەکە مروڤەک پێ وی ژ بەروی بچێ و بکەڤێ دبێژن شەمتی و شەبتی لێ ب (طێ) شەمطی و شەبطی. شەبتاند یانی ل ناڤ وەردا (ل خونێ شەبتاند) یانی ل خونێ وەربو.

شەپال: رند، یان گەلەک سپەحی.

شەحتاند: ژ ریێا راست دەرکر، هەکە مروڤەک پێ وی ژ زک ماکی سەقەت بێ یانی ئیش نەکە ژێرا دبێژن شەحت، هەکە مروڤەک پێ وی خوەهر کەت و ئەرز نەگرت و کەت دبێژێ پێ من شەحتی و کەتم. رەنگێ وی شەحتێ یانی زەر بو، چو.

شەمرانن: واز هێنان و بە تال کرن (ناشەمرێ) بەتال ناکە. واز ناهێنێ.

شەمل: شەملک ئەو مێزەرەیە کو ژن تاڤێژێ سەر پشت ملا خوە و ب پشتا خودا بەرد دە. هندەک ژ مروۆێن دینی ژی کەفیەک مەزن تا ڤێژن سەر ملێ خوە و پێڤە بەر ددن وەک شەملیک و ئەوە ژی شەملکە. هەروسا بو سجادکا نمێژێ ژی دبێژن (شەملیک).

شەھ طوطی: طوطیا ژ هەمی طوطیان سپەحی تر یانی شاها طوطیان. طوطی طوطک تەیرێ طوطیە کو ژ بەر سپەحیتا هیا وی تەشبیهێ ئەڤیندارانێ پێڤە تیە کرن.

شوم: مروۆێ نە رەحمەت و نە سەکنیە ژ (شؤم)ا عەرەبی هاتیە. ژ بو هێستر و هەسپێ سڤک ژی دبێژن (شوێم).

ص

صەح دکێ: (سەح دکێ) یانی گوھ لێ دبێ و دبهیسێ، سەح دکێ یانی تەمەشا دکە و بەرێ خوە د دەیی. تێ یە گوهتن دوکتور سەح دکە نەخوەشی یانی (فحص) دکە.

صبیەت: (ژ صبیەتی) یانی ژ زاروکاتییێ، ژ بچوێکاتییێ.

ط

طەحل (تەحل): تاڵ.

طەنی: تەنی- تەنیا رەش.
طور: چیا، چیایێ (طور سینا) ووشەیەکی ئارامیی‌یە.

ع

عاج: هەستیێ فیلێ.
عبرەت: تەجربە وەرگرتن ژ ئیشەک یان کارەکی خراب و ب زەرەر.
عەصا: کوپال، هەر دارەک کو مروڤ ب دەستێ خوە بگرێ.
عود: دار، عود دارەکە ل هندستانێ هەیە بێهنا دوکەلا وێ خوەشە لەورا د چقاتاندا تێخن نێڤ ئاگری هەتا بێهنا خوەش بلاڤ ببێ، عود ئامێرەکی موسیقایە وەک د(فرهنگ عمید)دا هاتی‌یە.
عەنبەر: تشتە بێهن خوەشە ژ رویڤی یان مەعدا تەخلیتەکا ماسیا درست دبێ وەک د(فرهنگ عمید)دا هاتی‌یە.

ف

فراسەت: هزرا تیژ. وەک مروڤەک ژ دیتنا مروڤەکی دیتر بزانێ تەبیعەت و ئەخلاق و نیەتا وی چی‌یە.
فهێت: شەرم، شەرم کرن.

ق

(قە) ب مەعنا (د) دشعرێن شاعرێن کەڤنێن وەک مەلای جزیریدا تێ یە. تەیران دبێژێ:«ماکەس ڤە بیرتێ باب و دا»یانی ماکەس دبیرتێ...
قر (ل قر): ڤێدێ، ل ڤێدێ.

ق

قە: قەت (قط)، مەلایێ جزیری دبێژێ:
«قە دبت وەک تە شەپالێ نە د شام و نە د شەرق
کی نیشاندا د جیهان مثلێ تە خوندکار و شەهێ
یانی قەت دبت وەک تە شەپالێ...، مەعنا پرسین (استفهام) دوێ رستێ (جملە)دا هەیە کو (قە) تێدا هەبێ. یانی (ما قەت دبت وەک تە شەپالێ...) تەمشا (قط) بکە.

قصێ: قسە (قصة) و حکایەت.
قەط (قَطُّ): هیچ جارەک، تو جار. قط د عەرەبی دا بو چاخێ بوریی (ماضی)یە ب عەکسا پەیڤا (أبداً) تێ یە گوهتن (لم أفعل ذلک قط)و نایێ گوهتن (لن أفعل ذلک قط). یانی دگەل چاخی بوری ی یە.
قەنج: باش (چاک).
قولزوم: دەریا یا سوهرە (البحر الأحمر)

ک

کابوس: نەفەس تەنگ بونەکە د خەودا مروڤ هەست ب خەنقاندنێ دکە.
کاس: کێماسی - کێماهی.
کاشانی - کاشانیا: جل و بەرگێن ژ قوماشی بازارێ (کاشان)ی ل ئیرانێ د هاتنە دروست کرن.
کسوەت: جل و بەرگ.
کلابان: جەمعا (کلب)ە یانی سەیان.
کەلات: قەلات-کەلە (قلعە).
کەنیشک: کچ.
کوپەک: سە-سەگ. پەیڤەکی تورکی‌یە کەتی‌یە د نێڤ زمانێ کوردیدا بوو سەی نێرە کو بالغ ببێ.
کوتاە: دوێماهیک، ب دوێماهی هاتن.
کوفی: کوفیا ژنان کوم و کەیفا سەری وانە.
کوە: چیا

گ

گومڕەە: رێ وندا کرن، رێ ونداکر.

ل

لەعل: ژ کەڤرێن بهادار رەنگێ وی سوهرە وەک یاقوت. لەعلێ بەدخشان ب ناڤ و بانگە تەماشە (فرهنگ عمید) بکە.
لقا (لقاء): گەهشتنە هەڤ.

لیب: حیله. لیبان لێ دکه یانی حیلان لێ دکه.
لێب: لێڤ - لهێڤ.

م

ماجەرا: سەر هاتی، ئەوا رودایی و قەومیی.
ماوەر: تەخلیتەکا بێهن خوشایە وەک مسکێ.
محنەت: دەرد و بەلا و زەحمەت.
مزگەت: مزیەفت - مزگەوت.
مشتن: رامالی، ل بەر خوەبر وەک لەهی تشتان ل بەر خوە دبە.
مەصلەت: مەصلەحەت.
مەهدەر: مەهدەرچی (شفاعة) کەر.
موربی (مربي): یێکو بچوێکی د عەلینی ئەخلاق و عادەتێن باش و هەر وەک خوەندنێ ژی، (مربي) رێبەر و مورشید، خودان کەر.
مورەصصەع (مرصع): ئەو تشتەیە کو هاتیە خەملاندن ب تشتێن وەک عەقیق و مەرجان و یاقوت وەک تاجێن مەلکان (تاجا مورەصصەع).
موعتەکف: (اعتکاف) ئەوەیە کو صوفیەک بکەڤێ خلوێ و نمێژ و عبادەت بکە و کەم خو پێشانی خەلکێ بدە وەک خوە حەبس بکە دخلوەتێ یان دمزیەفتێ دا.
موغارە: شکەفت.

ن

ناحەمێ: ناحەوێ، صەبرا وی نایێ.
نازەنین: شوخ و شەنگ.
ناقص: مروڤێ کێم، بێ قیمەت.
ناگهان (ناگەهان): ژ نشکڤە. تەماشە (المعجم الذهبي) بکە.
نەجد: پشکەکە ژ جەزیرا عەرەبی.
نەدامەت: پوشمانی.
نەهەموار: نەرێک نە ل هەڤ هاتی.
نوکتە: ئاخافتنەکی کورت و خوەش وەک ئاخافتنێن مەلایێ مەشهور و (بەهلولێ کوتیسی ژ ولایەتا وانێ).

نەی (نای): بلور (شمشال)

ه

هەڤران: دگەل هەڤ.
هیلبەیی: ڤەجنقی.
هلکری: یاب گوڕی و شوعلە وەکو چرا هلکری، یا گەش.
هەوا (هوی): نەفسا مروڤ: یانی وەک نەفسا مروڤ یانی دلێ مروڤ بچێ وان تشتێن نە باش و یان وان تشتێن دونیایی یێن کو مروڤێن قەنجێن خودێ خوە ژ وان دور دکەن.
هێژ: هەتا نهو. تێ یە گوتن: (تو هێژ نە چویی)

و

وجهەت: ئالی. (ژ ڤێ وجهەتێ ڤە) یانی ژ ڤی ئالیی ڤە.
وەرەع: تەقوی، خو دور کرن ژ تشتێن حەرام و مەکروهـ.
وەقعەت-وەقعەتێ: روداو- (حادثة).

سەرچاوەکان

١- جگەر خوێن فەرهەنگا جگەر خوێن.

٢- حسن عمید/ فرهنگ عمید ب فارسیيە.

٣- خدر پیر سلیمان و خلیلێ جندی/ ئێزیدیاتی ژ چاپکراوەکانی کوڕی زانیاری کوردی ١٩٧٩ .

٤- مەلا خەلەفێ بافەیێ/ دەفتەرێن وی یێن دەست خەت ب ناڤێ (گول ڤەردان) ڤەنەو ژ چل دەفتەران زیدەترن و لەسەر وەسیەتا وی بو من هنارتنە.

٥- ذیل تذکرة اولی الألباب والجامع للعجب العجاب، دگەل تذکرة اولی الألباب هاتیيە چاپ کرن ژ ئالیێ المکتبة الثقافیة - بیروت. ناڤێ دانەرێ وێ نەهاتیيە زانین لێ قوتابیيەک یێ داود الانطاکی یێ خودانێ تذکرة اولی الألباب بویە.

٦- صادق بهاء الدین/ هوزانڤانێت کورد - کوڕی زانیاری کوردی چاپ کریە د سالا ١٩٨٠ دا.

٧- عبدالرقیب یوسف/ دیوانا کرمانجی - مطبعة الاداب ل نجف ١٩٧١ .

٨- دوکتور عزالدین مصطفی رسول/ الواقعیة في الأدب الکردي چاپی صیدا.

٩- فەقیێ تەیران/ شێخی صنعانی: چەند دانەیەکی دەستنڤیسێن ل نک مە هەیی.

١٠- محمد امین هەورامی/ فەرهەنگی ئیریەن ڤاچ ١٩٨٧ .

١١- دوکتور محمد التونجي/ المعجم الذهبي. فارسی - عەرەبیيە.

١٢- ناجی زین الدین/ موسوعة الخط العربي بغداد ١٩٨٤

١٣- المنجد (المنجد في الاعلام).

١٤- شێخ نورالدین بریفکانی/ ذخرة السالکین: دانەیەکی دەستنڤیسی لە٢٤ تەموزا ١٩٧٩ دا ل گوندی کوپەقران ل دەشتا هەولێرێ مە دیت د نێڤ پاشماوەیا نامەخانا شێخ نوری شێخ هادی گردەشینی دا. د روژنامە العراق روژا ٣/٤/١٩٨٠ دا گوتارەک مە دبارا وێدا بلاڤ کرن.

پێڕست

پێشەکی	3
د بارا فەقیێ تەیران دا	5
فەقیێ تەیران ل جزیرێ	5
فەقیێ تەیران و فنک	6
مەدرەسا فەقیێ تەیران	7
خلوەتا فەقهێ تەیران	8
فەقیێ تەیران و هێشەت و دانینا بەرصیصێ عابد	11
تەیران د نێڤ بەینا میرێ جزیرێ و میرێ مێکسی دا	13
ناز ناڤێ طەیران	15
فەقیێ تەیران و فەقیێ دەشتە توا	16
فەقیێ تەیران و توما	17
پەسنا دەستنڤیسا بەرصیصێ عابید	18
بەرصیصێ عابد و شیعرا رستک (تسمیط)	20
ناڤێ دانەرێ کتێبێ	24
نیڤەڕوکا ڤێ کتێبێ	24
رەیێن سەرهاتیا بەرصیص	26
سودو فەیدێن سەرهاتیا بەرصیص	28
دەقێ کتێبی	30
پەراوێز	73
فەرهەنگۆک	87
سەرچاوەکان	97

پێشکێش کرن

پێشکێشە ژ بو گیانی پاکی شەهسواری کەلەپورا کوردان د
کوردستانا باکوردا شاگرێ من بهەشتی مەلا خەلەفێ بافەیی
بەخشکەرێ دەستنڤیسا بەرصیصێ عابد

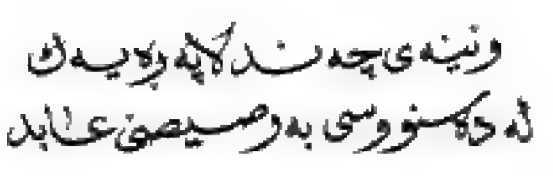

(۱)

ز دیوانهٔ فقیهی طبرستان مقیم بر قصیص عابده گوید به حدائق راضی به

بسم الله الرحمن الرحیم

گهی ده بیری عنزان ... ز دانم تو بر فرخی
عزازن بی ناخوم را هندو بر حذفی
ده منا سبطان و میران لعنة الله لا دیران
هوه مکن و بیخ و بیران گه بدهٔ شیوهٔ فن
ای بنده خاتمه کن ز لای غلامان خویش
باخو نسبتی زحمته حق انصاف و مروت
مروت ز میر و حاکمان خدمت نفر و خارمه
و بیخ و بیر و عالمان ضایع مکن هو طاعتی
گهی کس عاقر هی خدمت مکن بی مزدی
راطاعتا بر قیص بی هانته کر حکایتی
هان ز قصا بر قیص بیم شیطانیا ابلیس سم
بی بدی حبیس بیم اظهار بکم وی کفران
اظهار بکم کس بی دام بر قیص دعا الدا بو کنام
طاعت دکر دا نم مدام ز دیو دغو و هیبتی
ز دیو و عمل سر و دان دور دیو ز محس و حسران
گفت بو مو رو کنران چو دیو من و حدان
چو دیو من ولیا ز نماز شاخ گفت بو چیا
د چیر بی لنبق بز کو قیا لیز بکر چای حکمتی
کفتی بو لوی جز بدا و عابدی مسکن چیا
ز نماز شاخ بی قدر بو بو دا دوزی ز نا پاکتی
ز نبق بو اولیا و عابدی مسکن چیا
خوار د چیو آو و گیا دور دیو ز اد بی شهنی
دور دیو وی ز اد و قوم خدمت دکر د لم مدام
ناو و رچو بو شر ف و نام ناموز قدر و قیمتی
او ساد ساد کار مردیو طاعت دکر فانو دیو
مفسود اهل رد دیو د و هی کر چر با د هی
رو منه جز با هلکرس نیچ کو کری و اصر کری
نر ساخدی د لکل کری فط کو فر ان مو نق
فط خو نبو نر ساخدا ماکس قیمت ز ناد وا
کی میره میزی حا نا فدا یا خوار ی صبر قیمت
ز صبر ا فانه عبرته ز بالا بلا د ان مخبته
آخر ز و ا و نر بنته ز ی خوار د ز انت لذاتی
بر صبر فوک غیرت هیو هر قدر د و هم قیمت هیو
لایق عاصیان حرمت هیو ز می بدن و للاح
وی بنبو و ز و خو ز ان ز هوی د گو عبادت کر بو چه
محز و ب و دین و هاد ز بنده نا دی بیون ز سر کنه
کر و کر و ار میبو و لال افتاده و خلع بطالی
هستی تو کی نا بنا ته بالا عصا و دیون ز علتی
صبای ز هو جسمی دور ز بر کنا اسمی دور
د ز نا د ز بر جون خو بی د ز نی د ز دیون ز د هوی
طاعتی بر وی ز بز د گر ز هر چی هر هم بر عبز کر
زبده ز فقی نا بیز د کر ز نر ساز د و ز آخر فی

(۲)

ای آدم آو فقه

نر ساخدی بر ای هیو ز ی بر و عبرا فیو
صد حیو کو نجد ز نیو ما بو د وی خبثی
ار اولیا ار انبیا ار عابد و ار صفیا
ی بنبو و بیر حا طبیه طاعت بکن فو وجهی
هندی سر و از من هنه هندی سر و ما هه
هیوان نبی شیطان هنه د کو له ضلالتی
هندی بیو و بیزن گلو هیوان گه طبثی
انسا نو بیون د ز می ز میز بو بو عدا وی
ز ور ز اکو آدم افزی خالق لا بلیس آ ز ی
بو ما لق بخد و بز ی ایخسته طو فا لعنتی
خالق لا بلیس کر عضب با پیو قه نا لی ادب
آد م شنا لی بکبر آ قبته د ز ز جنتی
قو د ر مکنی نا بلی حنا فی همت را بنبو
او عملی مصلت نا بلی عصمی و ما بتی
او صو فی نصو م صلات آ می کر د بر ج و کلات
قد ر فنا شیطی نهاد ز نشسو یا ز بقی
او صو فی ضانی صفت د و ر بیون ز و ر عبد و فلت
شیطا نه هو د ز ا و د ت د ز آ قبیه ز ی نا بتی
او بدی نذ بو حصه چو شیطان هر و نینه ز یار
ابلیس بنبو نا لی چو هار ا هابو د وی ضلالتی
شیطا نخصی نا فصان او ز و کیاه مجلسان
ز و ز ز ن بشو ئی حیات پیشا نخ سیما لیو کی قلقی
شیطا نه دلی کی آو ر م خو ر و حبس و ز ی بر م
حیو و محا بن بی کو م فط بلک ز و ه بکیر بش
او ز نگا لی او طو ر و ر ت ا ز می هو چون لبث
بر صبی سو ز نگر د هشت د انیا ز سلو کا قلقی
او میز کی نا فو و کو ک ای لنگا تو ز ی کبی و کجای
ز ابو ز نا فا الحیاک ز بای چو ی کنی همتی
گو شه ز نسلا بای خو ی م ز ز نشیو بشنا تیم
ا ز د ی ز بو صبی قیم ز ک میخه علاکت
او ر نگ و بطنی روح آتش طبعت جنی
چو بو ن حسا با با لی سکن لبا نی و لتی
گر ها د حصا ز ی بد و م خو ی میز گو بو ز حا بو ه کو م
بسا ن گو د بت او حیز و کو م ز نسا ز سهمی هیبتی
ز نسا ز بنا عا بد ان کوه و حصا ز ا ز اهران
ی سمی نکر د نگی نمد ان بز ز هو ظ شوف
قلبی ز میران ظهن بر ی د آ صی د ز کهن
خو ر و حراب فو د ز نهن ز میز و ر حا با عنتی
خو ر و حراب ز ی منتته نفس و هوا ز کشته
با قبی ز و ی ز ست هنته کس با لی جا ز ا لق
شیطا نه د لی بیا لکی بی ز لف و خا لا ز نده کی
ی کشته ز کا ز ه کی نا کی ز ا فا حسرتی
نا کی ز ا لق و بنده کی بی ز لف و خا لا ز لده کی
ی محنتا کی ز نده کی هنز و نکبا ز محنتی
نه ز فی حزب کی ه نا کی ز نج بنی قیده ز ا فکر
لبنا ن بده گل با فو کی لی ز است و جب گیسا ز ج

ی بدی

لی بدی دنافاقکره کی بیخم بلا یاکره کی دا ظاهری کم رکره کی دا سلا بلبت فی حیلتی
حلی بلیس حاجیا و ویرو دلغ صوفیا زیده عصا و تربیا زحابی اتحد یقه ق
اوسا حرید نگ سامری حلی بلیس ظاهری بلیر یکی پر صیص اپوری بحکمتا عباد ق
— وی عبادت پ حسیب کیر برقه قبلی کر فرجیکر تبدا و قید احیا و لیدگر ظاهری بیخ کنهتی
— ظاهری بجدی جارابو تربی و کمر و سوارا ریم قرصوص یارا بو لیب ذلیای وقف
لیبا گوشطا راست بکت حیلا تحو المنا کبکت کیب دی برنگ وی ناکی بکت نایلیخ کی لومتی
طاعت دکر هر دگوی قط ناتو ناقطری سفندار ذری ناشری هر مقتکی بور قبلتی
— الشکره پر صیص دبیی و ردوا آرا نا دخولتی مارمدا غار دمین شیخ حیا ندرو دا کتی
— شیخ دکی فکر و خیالی هی ندی کس بوخ حالی اوتی ذحوذ نالی اهلی فضل امتی
— اودی شیخ ذشامر اوتی قطی زما سه لازم چینه سلامه ما اذکی سنتی
— شیخ ذحامی اوقصت کر ذحق فه خبره کست کر وی نزلی ری غفت کر چو لجهد اعلتی
— بگمان ری اختلاف کر با ادب هاتو طوف کر هر دوان حوبتی اعتکاف کر چوه ذفضل مرکتی
— صوق توحید عرفان بلکی خوش بون بهمزان ام قیم بین قزی لغزه ترجا خفلتی
— ذیلا دکی هر دکوالاه ذحضرو الباکی و مثالاه ذ قطب و اوتاد و رجالان ذجنودی غیبتی
— خوندیخ خط شریعه ادب و ویری طریقت چو به نبق بحر احقیقت معرفتی معرفتی
— شیخ بو باق خدایه اق دیه بی سرو مایه می مقیم خوف و رجایه مام لسر فی عارفی
— سخبت و نرسا ای تمامه دخز متا ناخوی خوه ام هیز دیخوخوف و رجامه یخبری و دیافتی
شیطا مقبر صیص را بتی کشته بده شیخ در سطتی قط آذخز مت در فتی بی لسر سلطنتی
درویشی فیخی مسلمی شیخ عالخ فی عالمی و پیر ذخوه اوتامی و نذرا دکی طریقتی
فی شیخ و بو اوستایا کتی بنی کتی جمایه کی بلای دنی بلا بیکر ایمی هم بیه ذ تعلقتی
دنیایه پر تعلقته شیطا فوری دو نتمه لیبا ه تیران دکته جاره نا بکر مشورتی
جاره لا هره با زا تشکی خوه بکه هر یوی خاتخ دا او خکت اسا سکی آخاو یا عما لتی
اساکی دفع لازم بتی بنیا دخود قائم بتی هو ستا سرا یمی بتی ذ بوسکا نی ذ تعلقتی

بر صیص دبی ازدی وگر قط کسی نبر شخی خوی کم دجم سری بحر فی حوه یکر نقصان بکر فی جوهتی
شیخی هم دی دی ناکی بتی سر دار دی قطی حاضر بتی یاد خضر و یاد الیاکی بتی یا صاحبی تتوخ
شیطا دی با شیخ هری ابلیس کره تکبری [یا هو] بره نافی اگری راکر ذ نیفا صحی بتی
تسو و دفع نا فکر دروبیشی دبر هر یا هره دی خوی ذ صدا کیمتر کره بن دستی تحر حوخاتخ
نه دفع ریا در و بیشی جا نکر نکم د ریشی کیمتر نگر خوی ذ پیشی نه کلی دهلا کتی
ایما نتی او قدره هر چی بی او با وره دستی نگر خی قبر او ره زانی ریا صدیقی
ار خوبم راضی ربی ذجنودی دهاری بی عالم نقلی دبی بنکنده و اشار فت
ار نینه سر حن گر دمن تو ناسی دکی دیگر دمن عاقا دو هفو نگ دمن ذ فخ دکی حقیقتی
— ار دفع سبحان و کبرا بر کتی احسا و خیرا دانها ار بیه طیرلا چینه ملکی قدرانی
— وه دبیت محسی لعینه اهم لسر بحا بچینه نه بمی بینی بقینه باور و صد خانه ق
بر صیص بی ار دی وی دی کی ذ نه چیز هی بیبر و استادی مری اهم ذی بینی نقشی
— کاذ و مفعو محیشقه جنگ و برهان بلیشقه بو به طیرلا او ذ بیلقه غیری بخ نشتی
— جار دی ذ رنگی جنا نقه دلز نخ حمید کر بحا نقه بو بسر هر اتمی نقه گوت بدا فار غبتی
— زاهدی شیطی هز اندی قو سو ورخ ذ ستاندی دل بچو کینتی گسا نده پهلوانی حیلتی
— چیزه کی شیطی بلا بو خو لکی زنگی نما بو دل نکن لیبی ستا بو هیز سبب ظلمو نتی
— گنم و دانی ظا بی چیر کی دانی ذ خدایی ذ حساب کشته بلایی بن دو لنگا زا کتی
پیروزه ظها آخرلی بانا نی و ناموسا مرخ مبلا لقا یا جنتی او فعد خاصی بکر مخ
نبی وه گونه وا رعات حتا دیه را نامقات ناچینه غلبی خاستفا صدق ذ نی دو لینی
خیر و شرو مکرو بلا مهرا نصب و اجلا راست بو ذ روز ا ازلا امر و بران ذ با لشخ
— ازلی بر صیص جو لکر شخیا ابلیس قبو لکر خیری شومی فصو لکر چو طلسما دو لتی
— زعلا کیری ذ هاخه رو و کو شکر د ناخه عاقبت طحد ظرافه کس نگا رت دقی
— فیکنی هر دو بیارین ذ کره مانوی مقارن ماسد دی بتو لا سیارین مالکره چو امرخ
— زاهدی جبرو نو با ن ماسی گو دا رق کلا با یار با خور و خوا با زنی دبیم زحمتی

٥

— بار یا خلق نه هموار ٭ ژ بکن توبه استغفار ٭ ری کنه کامل گلنهکار ٭ طلبا دهر فرکن
— کو تکن بکنی بعفی — ٭ شهر زا گرشیخ بعفی ٭ بر کره یاری سکفتی ٭ نه بخیر کی فقصتی
— نه بخیر و نه بهاقل ٭ باشی پر صیحی بی آقل ٭ قط ولی نابن نوحاهو ٭ بی علمی حکمتی ٥
نوبتی علمی [من لدنا] ٭ قاصد هنا ارسناه مزن ٭ لا یعیبو رونا الا آمین ٭ لاژمه سکر الغرض
من آق منا الو بسته ٭ هنسا ربی هر بروزنه ٭ شیطان بهر کس دژمنه ٭ بر صیحی عز انو بع نسبتی
شیطان لنیخ بو کر آهیم ٭ نیشاه ردت نکفلا بخیر ٭ خلقنو رن نا بلت بکیو ٭ راجهد بکن لاآخرتی
بی رکست ملیز ملیز دکت ٭ بهمیراه لدریز دکت ٭ لیبا مزه دی هیز دکت ٭ یاه چارکنار ملائی
ونفی دکت ژ ولا دینا ٭ بر صیحی قوس بی نشار بنه ٭ مورد روان بیدا دبنه ٭ نصهی شیر هیفا راکتی
حنا نبو سهنی نور ٭ قرست نکر فتحی صدور ٭ دور حمات دیز هاری دکور ٭ هو و بکم نشو ولی
وخر خصلی عالی بکت ٭ آقی لسمائی بکت ٭ فصد آگزی کالی بکت ٭ زامت نخو بد سنفرلی
خالقنو خدی تقدیر دکت ٭ جز لذا لعین تدبیر دکت ٭ فصد کنیتکا میر دکت ٭ چونه نرم فراکتی
میره لا هبو بحد بلا ٭ بکره لا هبو قامت بشلا ٭ سیما وکو صد راکمال ٭ قط کس نداکت و صفتی
قط کس نداکت مدحنه ٭ شیطن هیفا چار دهاه ٭ عمر زوان سالو مهنه ٭ و لدال و حوراجتنی
ولدانه و حورا لیعین ٭ انشداء و عز الاجاق و زین ٭ زیم قره حال حیشر ٭ جیرا بیم کر کافق
خالق زه رنگ خلقلانه ٭ ابلانو جوبن فانلانه ٭ او فرد کی خونا دلاه ٭ باکرجم زا بنه مروج
بکر ژ رنگ حوریان ٭ سر دار ه رقا قربان ٭ صیاده فلبی صو فیان ٭ مستفوا بکره زنجفی
گیرا دکتی اکمران ٭ صوره ژ نگی چکران ٭ خلقنو زا فنیا دلبران ٭ معلوم نیه چه بسرمز
او نار کا مستهدعاه ٭ مشهطو علیا ایوان مقام ٭ لب شکر انیه بن کلام ٭ شیطه رخونه بع کیتی
او نار کا وین معتبر ٭ شیطه رخونه هانه کر ٭ [پیر عفیا] کا نکو کو بر ٭ زبانه قیا مقی
خونی ژ رنگ بیره کی ٭ سبی و کی حشر بوکه ٭ لنگا راکنیکا میره کر ٭ ابن رخونه راکتی
شیطه بوه جی طاریه ٭ را هشت دگهن کاریه ٭ ری بوبم نامی و نوریه ٭ کی هلیه زغفلتی
کوبلا رخونه بی ریا ٭ نارا ژ زغفلت هلیه ٭ لقع رصور لکلا کفی ٭ را بعین بر بنا خدمتی
ژ رو هر کره مومه و بوا ٭ رهاتی باب و بران ٭ بین در بژنه هیسترا ٭ یا با زنین جم بسر تخ

٦

حالی کی بیر سیا ر دکن ٭ دکشت و بیا نیما ر دکن ٭ جیری و عذمت کار دکی ٭ با رور قیع هیتی
جا ر لا بیه خار مان ٭ نهبیر نه با لعا لمان ٭ چا ر آکن میترا نا ٭ ژ بر ا کی کتا بتی
آ تشبه ژ ور خانع زمال ٭ هندس هبوا کما و فال ٭ ج سبع نا کر حا ر و مول ٭ وا نه بحسبا با بجدی
حساب لوان مشکل بو ٭ دست لکتا با نا سل دبو ٭ حرفین زنو را خز دبو ٭ الیف ندبن دکر حتی
ولی قط نزاح حا ر جیه ٭ همیاه دگوت چا گا فینه ٭ لا زم کی نبت گر تنیه ٭ اسم و طلسمی را نتی
اسم و طلسمی چر زبن ٭ تیغ و ملا زبن دکن = ٭ قط کیم نبو نا نا بده ٭ صور بوز دکت گرا ج
— با شی وان حرز و کتا با ٭ الخناسی پیری حرا با ٭ چو ر حو خو نا دیبو با با ٭ ی دکت ق نصیحتی
ر حوین ر بین باب و ری ٭ وه ر قی حو بکن کت حذی ٭ با ندی بنه بال ز ا هدی ٭ روزه لا بدره ی معلمی
— کا را کی کو با آ ا کی ٭ سری بشو نا با قد ک ٭ دانشیخ بیین گا فکی ٭ فتحه لبو معلمی
— لا زم شیفه بعینی ٭ حا ر و ز ساوی بینی ٭ اسمی [بسمی] فی نحویتی ٭ ما رو کی حا جتی
— سی کتفان ر حوی ر بینی ٭ باب ر ی ما نحوی نحوینی ٭ را بکن پیر و ز علینه ٭ صا حبی فرا ستی
خو نا کهوان دین نحوت ٭ با حوی ژ ما نحو بره ژ کوت ٭ و ز بر ز با حوی بر سیه ٭ خو ه نا کو وه ابنوی ر به ٭ با ور مکه ر حی انیه ٭ هو ر لیکو فی و فقی
جا ر جا ر کی ر ی حکمیا ٭ ظاهر دکی نا ژ عبا نا ٭ خو نا حرا مای میا ٭ با ور مکن فی رو بق
خو نی ر وان صا ر فه ر بن ٭ با ر خز منا ما نقره بن ٭ ر حو ر ز کی نا سق ر ی ٭ لر و سنکا عد ا لتی
خو نا وه ری بی ژ عتنه ٭ ر بنا نحرم عو ر ته ٭ با ب قبولا و ر عوته ٭ ژ نا ژ عی و کر هتی
ق ی ز نگا ر ی ما نحو کو هن ٭ ا ر حو نه ر کی ر ی کن ر حمن ٭ بسیر نه شاه مر ز ٭ شا ق ر کی ژ علت
لذ بیر کی کا هقو ل ر کو ٭ صد حیق کو میر قبو ل نه کو ٭ نفس خلقنو نحو ل نکو ٭ طلبا حق لکسی خو کی نتی
حفنا سی گهدار مؤمنن ٭ کم ر ة قوی ر ذ هبسی ٭ شیر نه ژ گه نا سکنن ٭ نا ریخ لبا ب گنتیی
کیمیا لبا من عا فه ٭ انسبه نقمی کا مله ٭ را با ر نه اهلان مشکله ٭ خنوع مدام ر غفلتی
فتح کرو ز بر ٭ امبی کر ٭ با بی کتر کی ز بنی کر ٭ [حو ر کر ده و طور سبی کرا ٭ ژ کیم فهمی و جهالتی
کیم فهمی و فهمی ٭ جاهز کی ٭ را بی لو عا فز کی ٭ گنتی نبهو بی ولد کن ٭ حملا کجی و ز بنتی
را نو نه حصلا و کلن ٭ کا ر کو باب و ری بکن ٭ لا ز مه قوی ر ی چیه کن ٭ ز ز بنی و ز بر ی صبتی

نیکیه جلاء ورکن ز بهمن و بخور احسنی

بلغ جار در بری و ورکن گاشنا یاد سرو رکن — بخته و نیز باقر مکه بجوهری رقیبی

بیماگلن صورانی رکن ز لغاء سرو لاله رکن

عود و زیاد و عنبره مسلا گلاب و ماورد جوانا پر نجلا چنبره دستبر بی عروسا راوح

ریحانگلن صورانی رکن ز لغاء سرو لاله رکن بخته و زیاد مکه بجوهری رقیبی

تبلا جوهره الماک رکن کوفی زعافی خاص رکن لغز فی ناجا رلس رکن اقوی رنگه دس زیارج

بلجی مداه رس — بخش کوشا گم رسی بالعابدی الله رسی هیلج رکن فضیلن

او عابدی سنا موک وزم بیهن عنبر البلغار و جام بریزه ادب بره سلام لیز بگی رسی حضرج

ریم قمر ابرو هلا رنگو لوکیا خرشید مثال کچو در فیق هشتی لیلا ایمی ز نرسا تهمتی

او نازکا خلق مشتری بر صیص روی نا وکری شبط ارملا چو لگری خبیل فگر ز جبهتی

خیابز بره ری فکر ترسا کچو لی زیبه کر یا نجیج نیار پروه نگر بی شفقت وی رحمتی

طاء غرب ایا برمله اجری رنگو وان لی جده خبری هر بقا بالیا شده ز لی حساب فضیلتی

او عابدی قائم لری جارلا نظر دا ریم دری طیبین رلی نجیج هلوری لی اختیار گر خاصی

لی اختیار بورا هیبه فکری رخطی کا نبه حر فا افیی گر غالبه ریبن بو ز نفش قدیح

ریبن بو ز خالو ابروان ز بهلنا رحانه و نیوان او بلبلی وان بسکوان ور بورنورا الفتی

شبط الفیی فاسده صور کلا نما بو عابده ور مبتلا کرز اهدا ور گرت ز لوا ز عبیدی

محبت فلو با گوم رکت صد بر فی پولا دنوم رکت اگر ز بوش سز م رکت انار ی ای ز عرفتی

او عابدی حیرانه وست بندبو بنقو بیرا الست شیخ اختیار چبو از دست انز مقو بو رخلوتی

شبط ز فطغم مکه — للا آز مللبن ز رکه یا ندی ز عیبا تو بگر موسی رکت نخاعتی

فطغم مکه دنیا و بیه بنگو وز نا فتنه و میه گوله حیبا نو بهیه یا فز ز بی بتوبتی

بنوبر رمی بی ادبی ترسم گچی جرلا هبس یا ندی نوزی نز منوبه گو بگی گلو ز نم فتح

شجلین لبر صیص بو مه کر نه فنگه هقرو خوه کر چا خو ز مبر کز منه گر ه راخز بوی رخطبتی

با گو کو بلا بو صبا ر ه فتلا گچی او لا نز ه ا سبر نگی با ب و بر انز ترسم ز نه ز سیا ستی

هیا خذی لی آ ز رسی وه ری گچی نا مرس افی عیب لنه نا فتنری فطیا خذ طبرنج

(حتا)

بای قصوا و گبر دقیق یا ندی قصی ز بره ربیت امری عظیم بسر نه تبت یا و صلا فوح مری

رنگه و ری نخی بخن ند اگر طریق غلط سند گچی کنست و خوشای نبط اند خوری ز بای دیق

روز اگو بر صیص خلقانه تقدیر لاح نفضاند یا مرس خدی گچی جنقاند بزاری و قیا مق

حبفا لطیف سنگر بن را گو بزی بیت گر بن او را رلنچی گوتج بر بن رنگی گر بد غا فر فتی

لها بدای راعا ببیم نصور گلا با غا بیم یا سنبلا آغا بیم غیری ربا غی حشتی

یا گر ز نا رنگ عاج بیم یا نگو فیا رنگلا ز ز ناج بیم هندی مدعا بد سا حبیم ناکم خلاصی فی فتح

یا فیا وه گو ناه بکیی فی نا ز گر خو ند ا بکیی ابشف رسبا بی ز بکیی الله غریبی کت ز تنج

الله لبر صیص حکی اند شیطا ن مغا ر لی هد ماند ما الله بسر ا لمد ما ند نا نبینه گر صلا حتی

شبط ما ز دی بو ز هده یا نگی گو فهیبه گر عابده یا نجیج ا جا را مو بده را ا ز خرم گیا حتی

ر شور بده می ابشقه نا چر بنده یا فی خوفه جا ر لا ببیم بیه قه ا خواز بکم ز دی نجیج

ذ خیره نو تدبیر گر — بی او سنکا رو بیره گر نا ر ده جوا با میره گر بیخ ر چنه فضا حتی

— نظر ا میرا نه گر مه — ما بیه فهم او قدمه گو بلا بجینه ز سرمه از الرا گم حمتی

— الد ز ا خر فی جوابی راچه نلک پیر و بابی بی تدبیر او ز فه نابی خابر ما علمیتی

هندی د ا کسی بت قصه او ما د خراب ز ی ج د ت فا ر ه منکا ر ا و حلا کت پر یعا طله فهم ز تج

بر صیص بی بندی هره ظا هر بکه ز با بخیره جوا بکی بیی ز مره ما نگل بکی فی ز فتی

بر صیص گو بی ز با فه بو ابیض ز نلا و ند ا فه بو با ی گو ز دی بی ز نا فه بو گو ا خت ا ر ز گو فتی

ابیض بیدگر گو شه فسق و فجو ر حق منه من بی کر ده قتل و ز نا سنکینا ستو نا تحتی

حق منه ز دی بره — قتل و ز نا م بیدا کر ه یا ندی ز فی بر صیص کر ه فقا ص بکی حکومتی

ا بلیس ز ا بیضا سر گر اند پیسر ز گر بان را ز ر ا ند طفیو ز ر ه و کو بی بر اند ز بیند ه سیما صو ر تی

بر صیص سر دا ر د چیبا ن طا عت ر کت و ز بیا ن شبط ر سالا هفتیبا ن را حد گری ر خطیبتی

او عابد ز ه صو مه عه ر خوف خد و بیده خا شعه خیر لز نا ی را حمه لد فتر ا خا صیتی

لد فتر ا هر چی که خا ص یا ندی گو ز دی ر ست بی قصا ص او ر ی ز ا گر بی خلا گنه نما لذ منی

شیطین لا بیض لو مه گر نه بی مخا ز ر ی یا ر خوه گر ا یما ه ز بر صیص چی نگر را به ه ره کفا یتی

را به نفذ ر

ته‌واو